

Tusculum

2021
SOLIN-14

Tusculum

14

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonći Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Michael Ursinus

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Izrada UDK-a

Iva Kolak, Sveučilišna knjižnica u Splitu

Tisak

Jafra Print Solin

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index),
AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupire Grad Solin.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

14

Solin, 2021.

Sadržaj

7-19	Nikola Cesarik	<i>M. Servilius, legatus pro praetore Caesaris Augusti (ad CIL 3, 14690)</i>
21-40	Irena Radić Rossi – David G. Ruff	Rimski brod na Trsteniku u Kaštel Sućurcu
41-62	Dražen Maršić	Salonitanske grobne are s motivom stabla kao dekorom bočnih ploha
63-76	Ana Demicheli – Dino Demicheli	Salonitanska nadgrobna ara obitelji <i>Aeronii</i> u Rimu
77-84	Nino Švonja	Nadgrobna stela Gaja K. Anterota iz Vranjica
85-92	Michael Ursinus	The <i>Terra Nullius</i> between the <i>Contado</i> of Split and the Pious Foundation (<i>vakıf</i>) of Rüstem Paşa c. 1574 – 1585
93-111	Krešimir Kužić	Utjecaj »maloga ledenog doba« na operacije tijekom oslobođenja Klisa 1648. godine
113-132	Mario Matijević	Solinski svećenici i Sokolsko društvo – govor pri blagoslovu Sokolane i zastave
133-165	Tonći Čičerić	Kulturno-prosvjetna djelatnost solinskog ogranka Seljačke sloge u predvečerje Drugoga svjetskog rata
167-219	Mirko Jankov	Pregled stanja pučkoga crkvenog pjevanja glagoljaških korijena u Solinu, Klisu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama u 2020. godini
221		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Mirko Jankov

Pregled stanja pučkoga crkvenog pjevanja glagoljaških korijena u Solinu, Klisu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama u 2020. godini

Mirko Jankov
Kneza Trpimira 94
HR, 21231 Klis
mjankov@umas.hr

Pučko crkveno pjevanje glagoljaških korijena u Solinu (župa Gospe od Otoka), Klisu (župa Uznesenja BDM), Vranjicu (župa sv. Martina, biskupa), Mravincima (župa sv. Ivana Krstitelja) i Kučinama (župa Bezgrešnoga Začeca BDM) tradicijski je glazbeni fenomen koji još uvijek znatno određuje emocionalno-fizički prostor, vrijeme, međuljudske odnose i osjećaj zajedništva te bogoslužnu participaciju svojih primarnih nositelja – pučkih pjevača i (prisutnih tijekom posljednjih nekoliko desetljeća) pjevačica. Višekratno povijesno ovjerovljeno te do naših dana značajnim dijelom sačuvano, ono je, kao nematerijalna kulturna stečevina, u vidu usmeno naslijeđenih, pučkih vokalnih refleksija crkvene namjene, redovito podložno promjenama, ali i trajnoj opasnosti od deformacije, nestanka i zaborava; sve to (još lani) aktualna virusna pandemija samo je mogla dodatno potvrditi. Oslanjajući se jednim dijelom na tuđa istraživanja, no ponajprije na vlastita, autor ovim člankom nastoji, evidencijom uporabnoga repertoara *in situ* te popisom (svih) i anketiranjem (odazvanih) pjevača i pjevačica, osigurati pisani trag pa i »pravo glasa« tim baštincima i aktivnim nositeljima ove vrste obrednoga liturgijskoga i paraliturgijskoga pjevanja, ponajprije kao dokumentarni prilog stanja u 2020. godini, istodobno i kao jedan od zaloga njegova daljnjeg očuvanja, savjesnije kultivacije i bolje javne vidljivosti.

Ključne riječi: Solin, Klis, Vranjic, Mravince, Kučine, pučko crkveno pjevanje, glagoljaško pjevanje

UDK: (398.8+783.65)(497.583Solin,Vranjic,Kučine,Mravinci,Klis)“2020“

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 29. lipnja 2021.

Πάντα ῥεῖ (Heraklit?) / *Stalna na tom svijetu samo mijena jest* (Petar Preradović)

Pristup. Potreba, okviri, metode i svrha istraživanja

U većemu dijelu protekle 2020. godine – zbog pandemije virusne bolesti COVID-19¹ – bili smo (a u trenutku dovršavanja ovoga rada još uvijek jednim dijelom jesmo) neposrednim sudionicima posvemašnjega (gdjekad i paralizirajućega) prekida etabliranih civilizacijskih tijekova. Svjedocima smo k tome bili i narušavanja normalnih i uobičajenih načina socijalnih kontakata, poslovanja, održavanja nastave i sl., u sklopu čega i glavnine obrednih i baštinskih manifestacija i uzusa, kojih dosljedna cikličnost najneposrednije utječe na očuvanje socio-ekonomskih,

kulturalnih i duhovnih vizura što tvore našu životnu zbilju. Štoviše, na udaru se našlo i najobičnije nam svakodnevlje, među ostalim i njegova kompleksna (trajno osjetljiva!) pučka/tradicijska domena, koja opstoji prvenstveno temeljem kontinuiteta međugeneracijske interakcije te neposredne/usmene predaje.² Kao da bismo nastalu situaciju mogli prispodobiti prizorima ratnoga košmar! Mada topovi nisu zapucali, muze su, navlastito pučke, bile zanimemile. One druge mogle su se iz svoje izolacije – budući da je bio nastupio »simultani lockdown većega dijela

1 Usp. T. Matulić 2020.

2 Usp. P. Z. Blajić 1996, str. 38; V. Milin Ćurin 2016.

hemisfere«, što se doista može smatrati »jedinstvenom pojavom u ljudskoj povijesti«³ – oglasiti (makar i uzgredno) posredstvom koje od uobičajenih društvenih mreža i komunikacijskih platforma ili kanala.⁴

I tako je, usuđujem se ustvrditi, po prvi put u novijemu vremenu – svakako nakon liturgijskih promjena što su uslijedile po zaključenju Drugoga vatikanskog sabora (1962. – 1965.), točnije od ranih sedamdesetih godina prošloga stoljeća – došlo i do poremećaja susljednosti njegovanja pučkoga pjevanja glagoljaške izvorišnosti.⁵ Tu, međutim, posljednju abrupciju, tek relativno kratkotrajnu – u razdoblju od druge polovine ožujka do kraja svibnja 2020. (što je mûkom protkala korizmu i Veliki tjedan, ali i samu svetkovinu Uskrsa), a potom i od listopada do kraja iste godine (čime je i božićno vrijeme bilo znatnim dijelom lišeno glazbenoga aspekta liturgijske proslave) – ipak je, za razliku od prvospomenute destabilizacije, moguće okarakterizirati bržom (gotovo pa trenutačnom!), sveobuhvatnijom i znatno neugodnijom.

Bez obzira na to što navedena zdravstvena nedaća (sama po sebi) u bližoj budućnosti dotično vokalno umijeće i naslijeđe zacijelo neće dovesti u pitanje (iako će negativnih posljedica vjerojatno i biti, vrijeme to tek ima pokazati), ukupna situacija može se shvatiti i više no opravdanim povodom za sistematično dokumentiranje i sagledavanje izgleda/stanja (para)liturgijske⁶ pjevačke prakse glagoljaške provenijencije (tj. pučkih crkvenih napjeva), kao jedne od specifičnosti hrvatskoga duhovno-kulturnog

naslijeđa,⁷ napose pak kao zbiru kulturoloških i crkvenih svojstvenosti iz cjeline tradicijskih stečevina grada Solina i četiriju mjesta njegova najbližeg okružja: Klisa, Vranjica, Mravinaca i Kučina.⁸

I dok se naslovna problematika neposredno tiče čitava niza lokaliteta/župa diljem priobalno-otočnoga dijela Republike Hrvatske (djelomično i dalmatinske unutrašnjosti/zaobalja), ovim člankom nakana mi je – oslanjajući se na tuđa no najvećma na vlastita istraživanja i spoznaje – nanovo se usredotočiti na pet župa kliško-solinskoga područja, sa stanjem u 2020. godini.⁹ To su:

- 1) Solin (župa Gospe od Otoka);
- 2) Klis (župa Uznesenja Blažene Djevice Marije);
- 3) Vranjic (župa sv. Martina, biskupa);
- 4) Mravince (župa sv. Ivana Krstitelja) i
- 5) Kučine (župa Bezgrešnoga Začeca Blažene Djevice Marije).¹⁰

* * *

Bez obzira na korjenite i rastuće društvene promjene,¹¹ uostalom kao i na izazove religioznosti sekularnoga doba¹² te krizu (Katoličke) Crkve, župe/župne zajednice, ali i nuklearne obitelji u suvremenome svijetu,¹³ na svim je navedenim lokacijama fenomen pučkoga crkvenog pjevanja i na pragu trećega desetljeća 21. stoljeća – objektivnim poteškoćama unatoč – još uvijek dobrim dijelom element određenja prostora i vremena. Osim što je

3 Usp. <https://www.crisismagazine.com/2021/covid-catholicism-an-after-action-review> (pristup 21. lipnja 2021.).

4 A. Giddens 2007, str. 452, 466-475.

5 J. Martinić 2011, str. 7-10, 344; J. Martinić 2014, str. 17-19.

6 Usp. S. Stepanov 1983, str. IX.

7 Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske dana 14. ožujka 2008. glagoljaškomu je pjevanju dodijelila status kulturnoga nematerijalnog dobra. Usp. https://www.stin.hr/hr/category/glagolja%C5%A1ko_pjevanje/18 (pristup 21. ožujka 2020.).

8 Mada je znatan dio bogoslužja tijekom 2020. godine, shodno službenim odredbama i preporukama državnih i crkvenih vlasti, bio lišen pjevanja i/ili sviranja (samim time i vokalne baštine koja nas ovdje zanima), u dogovoru s ispitanicima ovom su prigodom evidentirani isključivo tradicijski pučki crkveni napjevi glagoljaških korijena koji bi se po svemu mogli smatrati živima/aktualnima u protekloj godini. U tome smislu referentnom valja smatrati i pretpoštu, 2019. godinu, tijekom koje su se svi popisani napjevi redovito izvodili i na obredima i na koncertima.

9 Usp. J. Bezić 1973; T. Čičerić 2010; T. Čičerić 2012; T. Čičerić 2013; K. Duplanić 2011; Grgat 2011; Grgat 2015; M. Jankov 2010; M. Jankov 2011a, str. 189-192; M. Jankov 2011b; M. Jankov 2012; M. Jankov 2013; M. Jankov 2014; M. Jankov 2015; M. Jankov 2016a; M. Jankov 2016b; M. Jankov 2017; M. Jankov 2018; M. Jankov 2019; M. Jelavić 2008; J. Martinić 1981; J. Martinić 2011; J. Martinić 2014; J. Primorac 2003; J. Primorac 2009; S. Stepanov 1983; Lj. Stipišić 2002; I. Urlić 2009.

10 Na području samoga grada Solina osim župa Gospe od Otoka – Solin, sv. Martina, biskupa – Vranjic, sv. Ivana Krstitelja – Mravince i Bezgrešnoga Začeca BDM – Kučine, postoje još dvije župe: Solinskih mučenika – Ninčevići (Solin) i sv. Kaja – Solin. Potonje, s obzirom da su novijega datuma postanka i koje, kao takve, nemaju vlastite pučke crkvene pjevačke tradicije, nisu obuhvaćene ovim istraživanjem. Sve navedene župe, izuzev kliške, pripadaju Solinskomu dekanatu (osnovanu godine 1947.). Kliška, pak, župa Uznesenja BDM (koja je do 1964. također pripadala Solinskomu dekanatu) nalazi se u sklopu Kliškoga dekanata (osnovana iste 1964. godine). Na višoj razini sve su župe dio Splitsko-makarske nadbiskupije i povjerene su (praktički od svojih službenih početaka) vodstvu dijecezanskoga klera. Usp. M. Vidović 2004, str. 492-495 (Solin), 216-219 (Klis), 506-509 (Vranjic), 489-491 (Mravince), 484-486 (Kučine). Usp. i <https://smn.hr/nadbiskupija-2/dekanati-i-zupe> (pristup 22. ožujka 2020.).

11 Usp. A. Giddens 2007, str. 50-77.

12 Usp. V. N. Gašpar 2020.

13 Usp. S. Nimac – B. Perše 2013, str. 89-102.

pokazatelj i rezultat plodne predajne kulture, osjećaja zajedništva (nerijetko i obiteljske pjevačke sukcesije),¹⁴ vjerničke pripadnosti i glazbeno-estetičke komplementarnosti, kao i nekada, ono je još uvijek i jedan od pokretača međuljudske interakcije i pjevačke sinergičnosti.¹⁵ Također, svojevrsan je to i »nazivnik« muzikalne komunikacije i bogoslužne prakse/obrednoga sudjelovanja njegovih prvotnih nositelja i najvjerodostojnijih proponenata. Riječ je pritom o tradicijskim grupama pučkih crkvenih pjevača i pjevačica, koji su (dobrim dijelom uz mjesni vjernički puk) bili i ostali jezgrom te jedinim stvarnim zalogom i nositeljima takve vrste glazbovanja.¹⁶

Svi ga oni – shodno iskazima u anketama, koje bez zadržke anticipiramo već na početku ovoga pregleda – još uvijek osjećaju i vezuju uz: »naše«, »domaće«, »zavičajno« (pri čemu zavičaj poimaju kao emocionalno-fizički prostor), »originalno«, »posebno«, »prepoznatljivo«, »povijest«, »(o)čuvanje sjećanja«, »(o)čuvanje vrijednosti«, »nešto predragocjeno«, »bitan dio *soundtracka* moga djetinjstva«, »izvor ponosa [osobnoga i mjesnoga]«, »dio vezivnoga tkiva župne zajednice«, »čast pjevanja«, »višeglasje-harmoniju«, »crkveno«, »katoličko«, »dvostruku molitvu«, »davanje slave i hvale Bogu«, »aktivno sudjelovanje u obredima«, »duhovnost«, »pobožnost«, »poticaj na meditaciju«, »uglazbljeni udžbenik obrednoga vjeronauka«, »pučki alat transcendencije«, »čuvanje vjere«, »prokušano«, »žrtvu«, »obvezu«, »dobro poznato«, »osobni izbor«, »druženje«, »gušt«, »poštovanje«, »mudrost starijih«, »način zahvalnosti starima«, »dug prema prethodnim generacijama (pjevača)«, a velikim dijelom i posve osobno, »svoje«, »vlastito«. Ono je za njih redovito uistinu bliska im »baština« i posvemašnja »tradicija« (od lat. *traditio* =

predaja, predavanje), ali tradicija koja ima, prema riječima samih pjevača, »utemeljena prije svega na vjeri, životu po evanđelju, sakramentima – a prvenstveno sv. misnoj žrtvi – zajedništvu i druženju, pravo kazati ponešto i današnjemu vremenu«. Mada su svjesni krize mnogih tradicijskih vrijednosti – pa tako i izazova perpetuacije svoje pjevačke baštine, uz što i načelne nezainteresiranosti »današnjih mladih« (koji se često poslije primanja sakramenata sv. pričesti i, posebno, sv. potvrde distanciraju od Crkve), promjene »osjećaja crkvenosti«, općega društvenog otuđenja pa i načelnoga izbjegavanja odgovornosti i obveze – svima im je redom stalo da se ona dostojno njeguje, prezentira te sačuva za buduća pokoljenja. U tome smislu i ovaj bi im rad trebao pomoći, naime da ostane kao svojevrsan pučko-pjevački običajnik i poticaj u radu, ali i znanstveni prilog sutrašnjici, konačno kao sistematizacija repertoara i sinteza svjedočanstava generacije pjevača i pjevačica koji su u godini 2020. još uvijek aktivno čuvali naslijeđene (ili, riječima pojedinih pjevača, »unikatne«) napjeve – njih ukupno 93¹⁷ – i crkveno-glazbene posebnosti svojih mjesta/župa.

* * *

Neizbježne mijene životne, društvene i obredne zbiljnosti¹⁸ – jednako kao i opći globalizacijski trendovi pa i stanoviti »kozmpolitski imperativi« – i na planu pučkoga crkvenog pjevanja posljedično su, posebice tijekom proteklih nekoliko desetljeća, prouzročili modifikacije glazbeno-izričajne teksturalnosti i izvedbenih navada, a što je, ne manje bitno, bilo praćeno i promjenama recepcije u javnosti.¹⁹

14 Obiteljska pripadnost u sljedećim popisima pjevača/pjevačica najbolje se daje iščitati iz obiteljskih nadimaka, odnosno imena očeva (v. i napomenu u bilješci br. 70).

15 Teritorijalni prostor na kojemu se nalaze grad Solin (administrativno mu pripadaju još i Vranjic, Mravince i Kučine) i susjedni mu Klis (sjedište istoimene općine) predstavlja područje koje je poslije Drugoga svjetskog rata doživjelo značajne društvene i gospodarske promjene te, za hrvatske prilike (osobito to vrijedi za Solin), značajan demografski priraštaj. Usp. I. Benzon 2003, str. 166; J. Glavurdić 2018; M. Jankov 2016a, str. 279; D. Kečkemet – I. Javorčić 1984, str. 59-129, 367-371; J. Marović 2015, str. 14; J. Marović 2016, str. 7; M. Matijević – M. Domazet 2006; B. Zelić-Bučan 1997, str. 99.

16 Usp. J. Bezić 1973, str. 13; M. Jankov 2016a, str. 10.

17 Činjenica da su neki (istoimeni) napjevi u pojedinim obrađenim mjestima veoma slični (tj. varijante pretpostavljena melodijskoga prauzora) nije ovom prilikom utjecala na moguću redukciju ukupna broja napjeva, ponajprije stoga što ih svako mjesto – svjesno, doduše, zajedničkih kontura – redovito smatra vlastitim. Usp. M. Jankov 2016a, str. 297, bilj. 216).

18 Rječit primjer do kolike je promjene došlo tijekom posljednjih pedesetak godina otkriva nam i negdašnja »pučka primjedba« za posao koji bi se iz raznih razloga (u očima osobe koja ga ne obavlja/ne namjerava izvršiti) smatrao neizvedivim. Tada bi se, naime, onomu koji bi se latio takva posla ili ga kanio poduzeti znalo reći: »Prije će ti misa bit' popodne, nego ćeš ti s tim svršit'!« (prema kazivanju s. M. Alojzije Dorvak, OSB, koludrice iz benediktinskoga samostana sv. Nikole u Trogiru, r. 1959.). I mlađemu je čitatelju jasno iz kojega razloga ova izreka više nije u uporabi. Usp. S. Gjanić 1919, str. 187; J. Martinić 2011, str. 8; J. Martinić 2014, str. 17. O ovoj i srodnim temama, jednako kao i o izgledu/svojstvenostima prijekoncilske rimske liturgije u odnosu na aktualnu nezjinu inačicu (tzv. redoviti oblik) – i po pitanju mise kao i liturgije časova – opširnije u: A. Adam 1993; Božanski časoslov 2011; P. Chaignon 1938; Direktorij 2003; A. Fortescue 1922; K. Gamber 2019; Hrvatski Bogoslužbenik 1893; Hrvatski Bogoslužbenik 1907; Hrvatski bogoslužbenik 1923; D. Kniewald 1937; Misal za sve dane u godini 1967; Nedjeljni i blagdanski misal 2012; S. Nimac – B. Perše 2013; Obredi Velike sedmice 1921; Obnovljeni obred Svete Sedmice 1957; Obnovljeni obred Svete sedmice 1967; Red sprovoda 1970; A. Reid 2016; Rimski obrednik 1929; Večernje 1974; Veliki tjedan 1990.

19 Usp. M. Jankov 2019.

Kompleksnost dotična izričaja podrazumijeva (uz poštivanje društvene te duhovne i kulturološke kontekstualnosti) tri osnovna sloja. Valja ga stoga promatrati kroz:

- 1) staro/naslijeđeno;
- 2) (re)interpretirano i
- 3) sasvim novo.²⁰

Staro pritom označuje onu primarnu, vokalnu osnovicu, usmeno prenošenu i nasljeđivanu melodijsko-harmonijsku/muzikalnu komponentu, a djelomično i način(e) izvođenja i kontekstualizacije u svijesti pjevača/vjernika/slušateljstva. Ona je stoga tradicijska u punome smislu riječi te još uvijek posve praktično primjenjiva, tj. obredno-funkcionalna.

Dimenzije, pak, (re)interpretiranoga i sasvim novoga pretpostavljaju svekolike transformacije usmenom predajom usvojene pjevačke materije, primjerice:

- prihvaćanje novijih (službenih crkvenih) predložaka predmetnih bogoslužnih/nabožnih tekstova (što se redovito radilo i u prošlosti).²¹ To povremeno dovodi do nesrazmjera u odnosu starije glazbene materije i novije riječi koje ona ima zaodijenuti (u smislu opreke između arhaičnih muzikalnih predložaka i suvremenijega/standardiziranoga tekstovnog obrasca, što gdjekad uzrokuje osjećaj stanovite nedosljednosti pa i izričajne neuvjerljivosti);²²

- proširenja tonskoga sloga (npr. mjestimično uvođenje/»udomaćivanje« baritona,²³ modifikacije u ukrašavanju [vodećih] melodijskih linija,²⁴ sve aktivnije i »službenije« sudjelovanje pjevačica²⁵ i sl.);
- sažimanje/napuštanje/zaboravljanje jednoga dijela starih napjeva, uz istovremeno prihvaćanje gregorijanskih napjeva ili pak kompozicija poznatih autora/priredivača (najčešće djela klasične homofonijsko-polifonijske strukture²⁶ i sl.);
- zabacivanje negdašnjih zvukovnih kvaliteta i načina izgovora (napuštanje otvorena, snažna, grlena, nazalna i netemperirana pjevanja u korist ugladenijega idioma i preciznije dikcije, izričaja što se izgrađuje planiranim uvježbavanjem, pod stručnim glazbenim vodstvom [a nerijetko i pod dojmom novije klapske estetike/zvukovnosti]);²⁷
- napuštanje izvedaba s podijeljenim korovima (nekadašnje pjevanje »u dva kora«),²⁸ zbog smanjenja broja sudionika (kao i zbog opće deficitarnosti vodećih/melodijskih glasova);²⁹
- prihvaćanje (pa i stanovita normizacija/standardizacija) izvedaba tradicijskih napjeva izvan strogo obrednoga konteksta (smotre crkvenih/pučkih pjevačkih zborova, svojevrsne »koncertne ekspozicije«, gostovanja u drugim župama i sl.)³⁰ i dr.

20 Usp. K. Duplančić 2011, str. 63; M. Jankov 2016a, str. 261; J. Primorac 2009, str. 227. U humanističkim je znanostima u proteklih nekoliko desetljeća istraživački pristup posvema određen fenomenom »promjene paradigme«. I u muzikologiji, kao znanosti o umjetnosti (a samim time i u etnomuzikologiji), to je za posljedicu značilo pomak predmeta proučavanja s pojedine uže glazbeno-kulturne teme na shvaćanje i izučavanje glazbe kao višeslojne ljudske djelatnosti (na globalnoj, lokalnoj pa i individualnoj razini), uklopljene u šire kontekste – antropološko-psihološke, socio-ekonomske, kulturološko-religijske i sl. Opširnije u: D. Ben-Amos 1971; J. Blacking 1976; N. Buble 1999; N. Ceribašić 2009a; N. Ceribašić 2009b; A. Dundes 1964; T. S. Kuhn 2013; G. Marošević 1999; A. P. Merriam 1964; B. Nettl 2005; D. Oraić Tolić 2011, str. 54-58; D. Rihtman-Augustin 1976; J. Stock 2008; B. Širola 1930; V. Žganec 1962.

21 Usp. M. Jankov 2016a, str. 51, 203.

22 Usp. M. Jankov 2011, str. 185; M. Jankov 2016a, str. 68.

23 Usp. M. Jankov 2011, str. 181; M. Jankov 2016, str. 193-194; M. Jankov 2019, str. 120. U ovome radu služim se ravnopravno izrazima bariton i bas I, za isti glas, kao što to redovito čine i pjevači.

24 Usp. S. Stepanov 1983, str. XXIII.

25 Usp. M. Jankov 2016a, str. 273-274, bilj. 4.

26 U Vranjicu su tako pojedine crkvene skladbe – »uvedene«, istina, odavna – primjerice dvije božićne *pastorelle*, djela znatna opsega i pjevačkih zahtjeva (Fran Lederer: *Kog' ste vidjeli, pastiri?*; Nikola Faller: *Ej, pastiri, ustajte*) do danas zadobile i zadržale značenje mjesnoga kanonskog i liturgijskog repertoara, koji je »nešto **naše** [istaknuo M. J.], tradicionalno i praktički neizostavno za Božić«. Držim, naime, da je par navedenih božićnih naslova jasan pokazatelj kako izvedbeni kontinuitet nužno generira (i) proširenje osjećaja »vlastitoga« (i) na ono što je (u pogodnu trenutku) bilo »importirano«, dakle svjesno uvedeno, shodno muzikalnim inklinacijama zbora koji je s vremenom takve glazbene uratke prihvatio kao dio (nadgradnju) vlastita identiteta. Također, zanimljiv je i slučaj troglasne homofonijsko-polifonijske skladbe *Miserere* (u redakciji s hrvatskim tekstom pod nazivom *Smiluj se meni*, iako ju pjevači kolokvijalno nazivaju upravo izvornim, latinskim imenom!), *Giovannija Battiste Candottija* (1809. – 1876.), sjevernotalijanskoga skladatelja cecilijanskoga usmjerenja. Nju mjesni crkveni pjevači već godinama – također, reći će, »tradicionalno« – izvode naizmjenično (lat. *alternatim*), u kombinaciji s vlastitim pučkim crkvenim napjevom za isti psalam (pjevaju pritom izvjestan broj parnih versa). Prema kazivanju starijih pjevača, dva prvospomenuta primjera potječu još iz vremena kad je s vranjičkim muškim crkvenim pjevačkim zborom radio o. Mijo Tomašinec, dok je slučaj glazbenoga »uparivanja« Candottijeve skladbe s mjesnim tradicijskim napjevom pojava stara barem nekoliko desetljeća. Usp. M. Jankov – M. Milošević Carić 2021, str. 91-93, 97; J. Primorac 2009, str. 210.

27 Usp. M. Jankov 2016a, str. 66.

28 Usp. M. Jankov 2011, str. 183; M. Jankov 2012, str. 180; M. Jankov 2016b, str. 205.

29 Usp. K. Duplančić 2011, str. 13; M. Jankov 2011, str. 183.

30 Usp. K. Duplančić 2011, str. 62-64; M. Jankov 2012, str. 178, 182, 183; M. Jankov 2013, str. 164; M. Jankov 2015, str. 203; M. Jankov 2016, str. 217; M. Jankov 2019; M. Grgić 1999; J. Primorac 2003, str. 427. Usp. i P. Z. Blajić 1996, str. 38; M. Bošković-Stulli 1983, str. 217, 223.

Iz netom nabrojanoga vidi se da su elementi (re)interpretiranoga i sasvim novoga različite kvalitete/kvantitete, te u konačnici nemaju istovjetan učinak. Primjera radi: zasigurno manji »etnomuzikološki problem« predstavlja »migracija« pojedinih napjeva iz prvotnih konteksta (npr. iz staroga časoslova u neki drugi, novoformljeni liturgijski ambijent, što je, primjerice, slučaj s nekim sprovodnim napjevima), pojava baritona (prvenstveno stoga što taj novopridošli glas tek zvukovno zasićuje postojeću, jasno etabliranu harmonijsku profilaciju, a da je pritom ne remeti) ili pak napuštanje (zbog brojčane nedostatnosti pjevača) antifonalnoga pjevanja, negoli (u jednu ruku neizbježno) prihvaćanje suvremenoga, standardiziranoga i književnoga tekstovnog predloška. Naime, recentn(i)je redakcije teksta u znatno većoj diskrepanciji stoje s meličkim gibanjima (proisteklima iz negdašnjih rečeničnih/prozodijskih sklopova), što njihovu »rekompoziciju« ne čini uvijek glazbeno najuvjerljivijom.³¹ Naravno, najgora sudbina koju su pojedini napjevi mogli doživjeti jesu nestanak i – posljedično – zaborav.³² Nesumnjivo, s njima, iščezlim dakle napjevima, nepovratno je okrnjena slika stanja koje je (u cijelosti je toga svjesna većina sadašnjih pjevača i pjevačica!) još pred pedesetak godina, bilo i (etno)muzikološki zanimljivije i kvantitativno izdašnije.

Kontinuitet – promjene / Nekada – danas

Dok je, u smislu negdašnjih uzusa, »čast crkòvnoga pìvāča« (u okvirima skupnoga, a napose solističkoga pjevanja) – gotovo kao po nekim nepisanim pravilima – pripadala pojedinim muškim članovima ovih župnih

zajednica,³³ u posljednjih nekoliko desetljeća nemoguće je previdjeti još neke izvedbene (pa i značenjske) »preformulacije«. Postaje nam to jasnije uzme li se u obzir, u slučajevima gdje djeluju (zajednički im) mješoviti zborovi, danas već »službena« pjevačka participacija članica. Najistaknutije je to u primjerima iz Klisa, Mravinaca i Kučina,³⁴ dok stanje u Solinu i Vranjicu još uvijek odgovara prvotnim obrascima dominantno muškoga zborovanja.³⁵

U primjerima kojih ćemo se uskoro pobliže dotaći moguće je, međutim, kazati da sistematičnijim pristupanjem ženskih glasova (u slučaju Klisa, Mravinaca i Kučina) – koji se redovito priključuju kolektivnim nastupima (dvo-glasnim ili troglasnim, u nekim slučajevima i četveroglasnim, eventualno i u »ženskim ulogama« u *Muci Gospodinoj*) – nije došlo ni do kakva narušavanja izvorne glazbene formulaičnosti (pa ni »originalnih« intonacija!), već uglavnom do promjene na planu timbra. Može se pritom primijetiti da glasovne boje soprana (koji često pjevaju dionicu tenora II., no za oktavu više) i altova (koji uglavnom izvode liniju tenora I., u realnoj intonaciji) u sklopu pojedinih zborova predstavljaju akustički element koji je, međutim, još uvijek moguće doživjeti i na uobičajenim obrednim funkcijama, u smislu aktivnoga glazbenog sudjelovanja čitave vjerničke zajednice, u svim obrađenim mjestima.³⁶ Riječ je, dakle, o mješovitome pjevanju, što zapravo i nije neki *novum* (u širem smislu riječi), budući da je poznato kako je od starine uz mjesne (muške) zborove gotovo sve lokalne tradicijske napjeve redovito pjevao na (para)liturgijskim slavljinama ili pučkim pobožnostima uz njih u crkvi sabran i sav puk Božji: »muški, ženske

31 Slično se može reći i za nerijetko napuštanje izvorne ikavice (u korist jezičnim standardom propisane ijekavice) čime se npr. narušavaju originalne rime, glazbeni ugođaj i, općenito, zvučno-estetički dojam.

32 Usp. M. Jankov 2016a, str. 11. U presjeku dotičnih repertoara zanimljivo je, međutim, navesti i tri slučaja (intencionalna) širenja vranjičkih pučkih crkvenih napjeva izvan njihove matične župe (v. bilješke br. 133, 141 i 144).

33 U pitanju su redom župe značajnoga povijesnog kontinuiteta i izražene – nekada više no danas – (para)liturgijske tradicije.

34 Situacija slična onoj u Klisu, Kučinama i Mravincima, međutim, nije izolirana pa ju je moguće registrirati i drugdje, čak i u pretkoncilskim vremenima. Tada su naime – najvećma zbog političko-ekonomskih prilika u bivšoj državnoj zajednici, odnosno u kontekstu općeg animoziteta spram Katoličke crkve i njezine povezanosti s pojedinim društvenim sredinama/slojevima, osobito u manjim sredinama – upravo pjevačice (u nekim mjestima) (p)ostajale jednim zastupnicama mjesnih tradicijskih muzikalnih idioma obredne namjene (sačuvavši tako makar i jedan dio pjevačkoga programa svojih mjesta!). Osim na sam popis repertoara, u pojedinim je župama to utjecalo i na redukciju izvornoga muškog troglasja ili dvoglasja na žensko dvoglasje, gdjekad i jednoglasje. Solističke izvedbe (*šténja/píštule*, jednako kao i *profecije/proročanstva* i sl.) pritom su se mahom gubile iz uporabe (paralelno s čime i iz uha župljana), budući da taj dio programa pjevačicama uglavnom nije bio prikladan za izvođenje, a k tomu se i tradicionalno smatrao pridržanim muškarcima. Usp. J. Čaleta – J. Bošković 2011, str. 58; J. Martinić 2011, str. 227.

35 Svim pjevačicama, pjevačicama, također i njihovim voditeljima i voditeljicama, bivšim i sadašnjim, izričem ovdje svoju iskrenu zahvalnost na pomoći i otvorenosti da sa mnom podijele svoja iskustva, znanja, poglede, nade pa i tlapnje koje prate njihovu pjevačku svakodnevicu i brigu oko budućnosti. Osim na formalnim sastancima, koji su bili dogovoreni za potrebe ovoga rada, o mnogim dotičnim temama od svih njih redovito sam daleko više doznao i naučio u neobveznim okolnostima tijekom proteklih dvadesetak godina naše suradnje. Za pomoć u dogovoru s pjevačicama te prikupljanju informacija zahvaljujem napose i Dijani Barić, Slavici Dadić, Anti Džakuli, Metodu Ercegu, Tomislavu Grbiću, Josipu (Jozi) Jeliću, Andriji Juriću, Ljubomiru (Ljubi) Juriću, don Slavku Kovačiću, Ivani Kurtović Budja, Anti Markoviću, Blažu Mikeliću, Mirjani Odža, Anti Paraću, Nediljki (Nedi) Pleština, Alenki Rogulj, Dinku Roguljiću, fra Anselmu Stuliću OFM, fra Bernardinu Škunci OFM, Ninu Švonji, Krešimiru Tenti, Terezi Vrdoljak i Emiliji Zokić.

36 Usp. M. Jankov 2016a, str. 273-274, bilj. 4.

pa i dica – doli iz crkve, iz svojih banaka«; svatko, razumije se, u opsegu što mu je glasovno prirodno pristajao.³⁷

Pjevači su pritom doista bili pravi glazbeno-molitveni predvodnici vjerničke skupine kojoj su i sami – obiteljski, kulturološki i duhovno – pripadali. Ostatak pak vjernika-pjevača/vjernica-pjevačica pridruživao im se, kako mnogi i danas kažu, »već po nekon svon osjećaju, kako su znali i mogli, kako bi in se dalo« – dakle spontano³⁸ – osobito kod izvedbe višeglasnih dijelova (najčešće onih pripjev-noga, ponavljajućeg karaktera).³⁹ Svi oni figurirali su kao homogeno pa i samodostatno muzikalno tijelo, vođeno sigurnim poznavanjem zajedničkih/vlastitih im melodija, poštivanjem (tenorskih) intonacija te obdržavanjem sup-tilnih stilističkih osobitosti. I koliko god da su u susjednim župama postojali slični pjevački kapaciteti i izvođačke navade, ipak je svaka župna zajednica posjedovala do-zu glazbenoga individualiteta, dotično glazbene finese. Brižno čuvane i praksom kontinuirano prenošene, upravo one (uz boju vodećih tenorskih pjevača) izdvajale su ih iz cjeline istovrsne vokalno-obredne izričajnosti.⁴⁰

* * *

Klasične orgulje sa sviralama (eventualno harmoni-ji pa i elektroničke orgulje), što su u ovim župama bile nabavljane tijekom 20. stoljeća (osobito u drugoj po-lovini), znatnijega su utjecaja imale tek u vranjičkome primjeru.⁴¹ Posljedica je to, naime, činjenice da je među

svim obrađenim lokacijama tek župa sv. Martina još od prve polovine prošloga stoljeća imala zauzetije i staln(ij)e orguljaše (a k tomu, u okvirima svojih mogućnosti, i me-lografe!), koji su većinom i živjeli u Vranjicu.⁴² Istom se, dakle, u slučaju tamošnjega pučkoga crkvenog pjevanja (barem u jednomu dijelu vranjičkih pučkih crkvenih na-pjeva) može primijetiti pravo amalgamiranje pjevačkih i sviračkih elemenata, tj. naknadno dodavanje/usvajanje orguljske pratnje.

Mada se može doimati neobičnim, ni ta pojava nije izolirana u širim okvirima,⁴³ a sama praksa redovita or-guljanja u Vranjicu u mnogim je slučajevima pridonijela upravo očuvanju jednoga aspekta lokalnoga pučkoga crkvenog pjevanja – svečane pjevane večernje. Tada, na-ime, upravo orgulje (izborom nenametljive, flautno kon-cipirane registracije) omogućuju ublažavanje eventualne glasovne nesigurnosti i/ili deficitarnosti pjevačkih snaga. Primjera radi: ukoliko se na obredu okupi na koru tek nekoliko pjevača, večernja se, uz uhodanu (i od pjevača relativno dobro prihvaćenu)⁴⁴ orguljsku potporu može glazbeno »iznijeti« u cijelosti.⁴⁵

Bez obzira na to što je i susjedni Solin posjedovao kla-sične orgulje, djelo zagrebačke tvrtke Heferer iz godine 1913. (op. 222)⁴⁶ – čak i prije Vranjica, u kojemu su prve orgulje, rad slovenskoga graditelja Josipa (Josefa) Brandla (1867. – 1938.), dobavljene 18 godina poslije, 1931. (op. 134)⁴⁷ – a vjerojatno su u crkvi Gospe od Otoka, makar i povremeno, bili angažirani dovoljno osposobljeni svirači

37 Usp. P. Z. Blajić 1996, str. 239; Grgat 2011, str. 11, 305; Grgat 2015, str. 36, 52-59; Hrvatski Bogoslužbenik 1893, [str. III]; J. Martinić 2011, str. 227; J. Primorac 2009, str. 213; S. Stepanov 1983, str. XXII i dr.

38 Usp. V. Milin Ćurin 1994.

39 Usp. P. Z. Blajić 1992, str. 157; M. Jankov 2016a, str. 175, 303, bilj. 315; M. Jankov 2016b, str. 211, 214.

40 Međutim, sve ovo, netom iskazano u vremenu perfekta, potvrđuje se značajnim dijelom i u sadašnjosti, zahvaljujući čemu sam fenomen i život(nost) pučkoga crkvenog pjevanja možemo pobliže promotriti dostupnim nam (etno)muzikološkim metodama.

41 Usp. M. Jankov 2011, str. 182-184.

42 Prema kazivanju starijih crkvenih pjevača, praksu orguljskoga praćenja (dijela) pučkih crkvenih napjeva u Vranjicu pokrenuo je još tridesetih ili četrdesetih godina prošloga stoljeća njihov sumještatin (dugogodišnji zborovođa i orguljaš) Toma Bulić (1909. – 2001.), a nastavila Skolastika s. M. Arsenija Vidović (r. 1939.).

43 Uporaba orgulja u kontekstu pučkoga crkvenog pjevanja glagoljaških korijena mogla je, razumije se, nastati i ustaliti se tek tamo gdje su postojali osnovni preduvjeti: sâm instrument te dovoljno sposoban/»okretan« svirač (koji je osim toga do u tančine morao poznavati mjesne napjeve!). Ipak, u pravilu, onaj solistički-pojedinačni dio redovito mu je »izmica«, a i efekt pratnje u tim slučajevima ne bi bio optimalan. Osim toga, nije ni svaki višeglasni napjev pru-žao jednake mogućnosti ovakve instrumentalne intervencije, pa je praksa realno počivala na orguljaševu osjećaju za prilagodbu i pravu mjeru. Zanimljivo je ovdje spomenuti dotični običaj iz Milne na otoku Braču (župa i crkva Gospe od Blagovijesti), sličan onome u Vranjicu, pri čemu orgulje (izgradili su ih majstori Antonio i Agostino Callido godine 1820.) također prate dio mjesnoga pučkog pjevačkog repertoara. Zainteresirane upućujem na sljedeće pove-znice: <https://www.youtube.com/watch?v=HskCj6mIJO&t=73s>; <https://www.youtube.com/watch?v=2PxWwunDD4Y&t=64s>; <https://www.youtube.com/watch?v=YNalT44A6c>; <https://www.youtube.com/watch?v=0eVeir1A3GQ&t=8s> (pristup 25. ožujka 2020.). Usp. i E. Armano 2006, str. 430; J. Martinić 2011, str. 227.

44 Pojedini pjevači, cijeneći sviračke napore svoje voditeljice, prema orguljskoj potpori ipak imaju negativan stav.

45 Kako je već bilo navedeno, ne samo da je od svih obrađenih mjesta jedino Vranjic uspio do danas sačuvati pučko pjevanje pojedinih dijelova liturgije časova (božanskoga časoslova ili oficija) – konkretno večernje – već je praksu dotičnih obreda i uopće uzmogao zadržati javnim liturgijskim činom svoje župne zajednice. Uobičajilo se pritom da orgulje sviraju redovito, bez obzira na broj okupljenih pjevača. Usp. M. Jankov 2011, str. 175.

46 Usp. E. Armano 2006, str. 142, 212.

47 Usp. M. Jankov 2011, str. 184; L. Šaban 1979, str. 36.

ili sviračice, sličan se suodnos pjevačke i sviračke komponente ne može detektirati ni u bližoj ni u daljoj prošlosti. Solinski Pučki pivači do danas su, naime, zadržali isključivo *a cappella* (netemperirano) muziciranje – i to ne samo u slučaju pjevanja (ili »uzimanja« intonacije), već prema mogućoj orguljskoj pratnji svojih pučkih napjeva nemaju blagonaklosti.⁴⁸

U smislu prihvaćanja komponente orguljske potpore sličniji su vranjičkim pjevačima kolege im (u odnosu na Solin) u nešto udaljenijim Mravincima, poglavito kad je u pitanju sprovodno pjevanje (točnije, onaj dio koji se izvodi u crkvi). Po svemu sudeći, posljedica je to njihove suradnje s negdašnjim (dugogodišnjim) vranjičkim orguljašem Tomom Bulićem,⁴⁹ koji je (slično kako je to bio učinio i u Vranjicu) dio mravinskih napjeva (uglavnom onih pokojničkih/sprovodnih) melografirao i na taj ih način dobrano »fiksirao« za budućnost (naime, zbirka Bulićevih zapisa i danas je u Mravincima u praktičnoj obrednoj uporabi!).⁵⁰

Kliški, međutim, pjevači, slično onima u Solinu, vlastite pučke napjeve dosljedno izvode bez pratnje, dok oni u Kučinama tek ponekad imaju priliku otpjevati dio svojega tradicijskog repertoara uz orguljsku potporu (npr. himan posvećen slavlju apostolâ, u ovome slučaju evanđelista Luke – *Nek kliče svijet od radosti* – koji se redovito izvodi svega jednom u godini, na misi na sam svečev blagdan, 18. listopada).

* * *

U posljednjih nekoliko desetljeća, paralelno s povećanjem udjela mješovitoga zorskog pjevanja u svim župama (opet s izuzetkom Vranjica, koji uz stalni dječji još uvijek ima isključivo muški pjevački zbor), mjesno je pučko crkveno pjevanje ipak doživjelo zamjetne promjene pa i neupitnu dekadencu/krizu. Pjevači/pjevačice bez većega

premišljanja spremno će ustvrditi da je nekada, točnije do sedamdesetih ili osamdesetih godina prošloga stoljeća, broj aktivnih sudionika i nositelja pučkoga crkvenog pjevanja redovito bio znatno veći (znalo ih je biti i po nekoliko desetaka na koru!). Pjevanje su određivali i predvodili muškarci, a i sami pjevači figurirali su tada kao istaknutiji faktor u životu, radu i (samo)identifikaciji pojedine župne zajednice/mjesta. Tumače to današnji pjevači drukčijim načinom – lakšim tempom života i svakodnevice (raznim životnim oskudicama unatoč!), produbljenijim osjećajem za katoličku vjeru te mjesno (i crkveno) zajedništvo, pučko-crkveno naslijeđe i liturgiju/pučke pobožnosti, većom angažiranošću muškaraca-laika u crkvi, ali i slabijom ponudom drugih društveno-kulturnih sadržaja te – makar i jednim dijelom – odrazom stanovita bunta pojedinih pjevača i zborova spram u ono vrijeme vladajuće komunističke ideologije i sl.

Cjelogodišnji pjevački repertoar iz predašnjih vremena, koji je većinom podrazumijevao tradicijske mjesne napjeve (eventualno i one iz službenih, tiskanih kantuala i drugih prikladnih notnih zbirka, s pojedinim skladanim te »pučkim«⁵¹ pjesmama, koje su manje ili više poznate na hrvatskome govornom području), danas je u svim župama – međutim – prisutan u nekoliko glavnih (naslijeđenih) tematskih cjelina, dakako s ograničenim brojem naslova (upravo onih koji su jedan od predmeta interesa ovoga rada).

Najintenzivniji pučko-crkveni angažman pjevači ostvaruju u korizmenomu vremenu te pri ključnim obredima Cvjetnice i Velikoga tjedna (točnije vazmenoga trodnevlja),⁵² odnosno prilikom sprovodnoga pjevanja (koje prožima čitavu godinu – osim u Klisu, u kojemu je pred koju godinu, paralelno s otvorenjem nove mrtvačnice,⁵³ sprovodno pjevanje nažalost zamrlo). U preostalim pak dijelovima liturgijskoga kalendara također

48 Usp. M. Jankov 2012, str. 179.

49 Usp. K. Duplančić 2011, str. 14.

50 Osim s mravinskim crkvenim pjevačima, Toma Bulić često je surađivao i velikodušno pomagao (bez primanja ikakve novčane naknade, kao svojevrsan osobni i vjernički zavjet) i one u Klisu, Solinu i Kučinama (štoviše, crkvene je zborove u Kučinama i Mravincima upravo on i obnovio). To su mi u više navrata spremno i sa zahvalnošću pok. maestru posvjedočili upućeni stariji članovi zborova iz dotičnih župa, a u sjećanju dugogodišnjih vranjičkih pjevača još uvijek živi uspomena na papinski Orden sv. Silvestra pape III. reda, koje je Buliću bilo uručeno 1978. preko splitsko-makarskoga nadbiskupa Frane Franića. Godine 1997. Tomi Buliću Nagradu za životno djelo dodijelio je i Grad Solin. Usp. I. Grubišić 2015, str. 145-146; M. Jankov 2011, str. 178; M. Jankov 2016a, str. 53, 308.

51 Skladane crkvene pjesme i mise s pridjevom pučkoga i danas su u znatnoj uporabi. Mnoge od njih kao takve stoje zabilježene i u široko rabljenim crkvenim pjesmaricama i kantualima (npr. B. Dukić 1993; *Hrvatske pučke mise* 1976; I. Malbašić 2004; I. Špralja 1974; I. Špralja 1983; I. Špralja 1985; I. Vuletić 2017). U cjelini tradicijskih napjeva župa o kojima je ovdje riječ, među onima nedvojbene glagoljaške izvorišnosti, nalazi se i nekolicina novijih glazbenih sastavaka (vjerojatno iz prve polovine i/ili sredine 20. stoljeća), primjerice u Vranjicu marijanska pjesma *Naša Majko i kraljice te Marijo, svibnja/naša kraljice*, u Klisu uskrсна *Opet sunce svjetlost steče*, u Mravincima korizmena *Sred ljudskog roda stoji križ*, uskrсна *Neka gromko zvone zvona i Uskrnu Krist* te pokojnička *Vječni pokoj daruj svima* i eventualno još koja. Iako dakle one strogo ne pripadaju sferi pučke crkvene pjevačke baštine glagoljaških korijena, i kao takve nisu ušle u popise repertoara u nastavku, držim da su vrijedne spomena pa i neke buduće zasebne obrade.

52 Usp. P. Z. Blajić 1992, str. 158.

53 Usp. M. Jankov 2018, str. 249.

postoji adekvatan pučki crkveni pjevački program, no dvije prvospomenute tematske cjeline neosporno su najprominentnije.

I dok je korizmeno pjevanje primarno (bilo) upućeno na krugove domicilnih vjernika i pjevača pojedinih župa, okupljenih na obrednim funkcijama u matičnim župnim crkvama, dotle je ono sprovedno pokazivalo (i pokazuje) veću meličku međusobnu sličnost. Razlog tome – osim u vjerojatnim zajedničkim melodijskim prauzorima – nedvojbeno leži u činjenici da se crkveni pjevači međusobno relativno često susreću upravo prilikom posljednjih ispraćaja, prigodom čega si spremno i rado pomažu i u pjevanju.⁵⁴ Zbog takvih okolnosti razumljivo je da im je i pjevački sprovedni repertoar znatno melodijski usporediv: osobito to vrijedi za psalme i Zaharijin kantik,⁵⁵ a najmanje, naprotiv, za paraliturgijsku pjesmu za pokojnoga bratima/sestru (prigodom pjevanja koje se svako mjesto služi vlastitim, lako prepoznatljivim napjevom)! Svi pjevači koji na navedeni način sudjeluju u sprovednim obredima u susjednim sredinama relativno dobro poznaju/razaznaju pojedine naslove, a oni koji se pjevačima-domaćinima tada priključuju kao gosti »sa strane« lako se prilagođavaju mjesnim napjevima »na licu mjesta«, odnosno, kako i sami kažu: »Ni'ko se tada neće ić 'istrčavat', odnosno ić 'nametat' neke svoje melodije ili fjorete... Nego, zna kako će: prati onda lagano i ide za onima koji predvodu pivanje...«

U višestrukim razgovorima s pjevačima (a slično su mi potvrđivali i kliške i kućinske pjevačice) doznao sam da se i oni najstariji među njima pojedinih »pīšāmā šta ī se višē nē pivā« prisjećaju tek nominalno ili kontekstualno, gdje i sasvim uzgredno (melodijski-fragmentarno, uz manja ili veća memorijska »traženja«) pa bi najveći dio tih jedinica bilo danas veoma teško (ako ne i nemoguće) oti-mati zaboravu.⁵⁶ Međutim, i ovi preostali dijelovi, makar oni doista i bili »glagoljaško-glazbeni relikti«, zacijelo su mjerodavni »zastupnici« količine i kvalitete prijašnjega »pjevačkog inventara« i meličke raznolikosti relativno

malenoga geografskog područja, te samim time vrijedni pažnje kulturne, stručne i crkvene javnosti.

Naime, i u svojem sadašnjem obličju/stanju, oni još uvijek imaju svoju (para)liturgijsku jasnoću i uporabljivost, izdiferenciranu zvukovnu fizionomiju te stilističku prepoznatljivost i slušnu prijemčivost (koja, istina, često ovisi upravo o kvaliteti pojedine izvedbe!).⁵⁷ Zbog toga ih valja smatrati ne samo »glazbenim spomenicima« nekih proteklih vremenâ (nekovrsnom »živom starinom« pa čak i »vremenskom kapsulom«), već i sasvim aktualnim pokazateljima jedne glazbene dosljednosti i sjećanja u neumitnoj vremenskoj protočnosti (fenomenološki dualizam kontinuiteta i promjene) te – uopće – dokazima ovdašnje muzikalne vitalnosti (barem po pitanju pučkoga crkvenog pjevanja, koje je, na poseban način u Solinu, svakako izdašnije sačuvano od onoga svjetovne namjene). Napose, pak, valja ih iščitavati kao jedan od (glazbeno)koherentnih faktora pojedinih župnih sredina, koje u današnjemu vremenu nastoje, manje ili više s(p)retno, objediniti i međusobno uskladiti pluralizam na mnogim poljima – osobito kad je u pitanju dualizam tradicijske duhovno-glazbene dimenzije i drukčijih/novijih zvukovnih iskaza (da ne kažemo i »lakih nota«, koje su se gdjekad uspjele afirmirati u repertoarima nekih crkvenih pjevačkih zborova).⁵⁸

Pjevački (pučki) zborovi – orisi djelovanja

Iako pojedine mjesne/župne okolnosti, pjevače i načine njihova djelovanja, jednako kao i same pučke crkvene napjeve najvećim dijelom dobro poznajem, želio sam, ponajprije zbog trajne ugroze ove baštine svekolikim faktorima, po isteku desetljeća istraživačko-znanstvenoga bavljenja njome, realnu sliku njezina najnovijega stanja faktografski »mapirati« te ju prikazati zajedničkim pisanim (opisnim i brojčanim) osvrtom. Osim popisa recentnih pjevačkih snaga, nastojao sam preko starijih članova doprijeti i do imena negdašnjih pjevača/pjevačica,

54 Međusobna je pjevačka suradnja danas najizraženija kod pjevača iz Mravinaca i Kučina. Usp. M. Jankov 2018, str. 248.

55 Najveći dio napjeva koji se koriste za izvedbe sprovednih/pokojničkih psalama međusobno je sličan, eventualno sa znatnijim razlikama u nekim kadencama.

56 Znatan dio napjeva iz Solina, Klisa i Vranjica (ali ne i iz Mravinaca i Kučina) pojedini su istraživači melografilali, snimili i/ili traskribirali i ranije, što bi – pokaže li se za tim prije svega potreba – moglo biti zalogom obnavljanja pojedinih iščezlih napjeva. Usp. K. Duplancić 2011, str. 25, 26, 87-90; T. Čičerić 2012; T. Čičerić 2013; M. Jankov 2014a, str. 57-60; J. Martinić 1981, str. IV; J. Martinić 2011, str. 37-52; J. Martinić 2014, str. 9, 10, 17-22.

57 U ovu sam se činjenicu osobno uvjerio više puta. Naime, nekome tko ne poznaje (dobro) takvu vrstu vokalnoga izričaja (već ponajprije zvuk blizak sve popularnijoj duhovnoj šansonu ili pak klapskoj zvučnosti), »nereprezentativne« izvedbe pučkih crkvenih pjevača znale su stvoriti lošu generalizaciju pa i stav stanovite odojnosti spram pučkoga crkvenog pjevanja.

58 Dotična problematika, ovdje tek naznačena, zahtijevala bi, po mojemu skromnom mišljenju, udružene snage stručnjaka s dotičnih područja, a čiji bi načini sagledavanja, analize, mogućnosti širih iščitavanja i sinergičnih zaključaka mogli biti od praktične koristi u budućnosti. Neka mi bude dopušteno da, primarno kao (etno)muzikolog, orguljaš/zborovođa i višegodišnji pastoralni suradnik, izrazim ovom prigodom tek pogled da je trenutna situacija na polju (para)liturgijskoga pjevanja/života tek odraz šire slike i stanja u društvu, kulturi i (katoličkoj) duhovnosti/pastoralu i koju je nemoguće (čak i štetno) promatrati izolirano. Iako dotičnim prilogom ne pretendiram donošenju ikakvih »ultimativnih zaključaka općega tipa« ili smjernica za budućnost, držim svojom dužnošću makar i pozvati na bolje povezivanje i suradnju između crkvenih službenika, pjevača, zborovođa, orguljaša, istraživača-etnomuzikologa i dr.

napose viđenijih mjesnih solista te njihovih voditelja/voditeljica, riječju onih koji više nisu među nama.⁵⁹ Pregled je to, dakle, isključivo pučkoga crkvenog pjevanja *in situ* – s detaljnim popisima svih aktivnih protagonista, pjevača/pjevačica i njihovih voditelja/voditeljica, kao i registrima njihovih pjevačkih (para)liturgijskih repertoara u godini 2020. (no bez većega zalaženja u historijat pojedinih zborova ili napjeva). Uzorak sudionika/sudionica podrazumijeva sve one koji su u 2020. godini (bez obzira na duljinu svojega zorskog staža) pjevački organizirano/službeno sudjelovali u crkvenim obredima ili koncertnim pjevačkim prezentacijama svojih župa.⁶⁰

Temeljne metode (u osnovi induktivne) kojima sam se ovom prigodom služio podrazumijevaju popisivanje svih navedenih sudionika kao i evidentiranje naslova pojedinih recentno rabljenih tradicijskih napjeva.⁶¹ Napominjem da se može bitni tipski napjevi, kojih se melodija – po potrebi – »prenosi« na manji ili veći broj drugih odgovarajućih tekstova (na način kontrafakture, često i uz primjenu varijacijske tehnike), broje u konačnim rezultatima isključivo kao jedna jedinica.⁶² Naslov pod kojim je pojedini takav, »polivalentni« napjev (odnosno tipski melodijski/melodijsko-harmonijski obrazac) registriran

odgovara stavu, mišljenju i praksi samih pjevača. Drugim riječima, dotični napjevi donijeti su pod imenom pod kojim su i najpoznatiji, dok su ostali (izvedeni) naslovi navedeni u sklopu napomena. Također, i popisi pojedinih napjeva/naslava u odgovarajućim registrima repertoara izloženi su slijedom dvaju kriterija: liturgijske godine te stupnjem učestalosti izvođenja, uz naznaku da se sprovodni/pokojnički napjevi donose uvijek na kraju.⁶³

Rezultati pojedinih usmenih saznanja, mahom neformalnih (više su u pitanju bili neobvezni razgovori no unaprijed dogovoreni, službeni intervjui), mogli bi biti i temom zasebne studije; ovom su prigodom donijeti prvenstveno uzgredno, točnije kao nadopuna opisnoga dijela željenoga pregleda.⁶⁴ Ipak, pjevači i pjevačice pristupili su (dobrovoljno) i ispunjavanju dviju (anonimnih) anketa/upitnika⁶⁵ – s odgovorima zatvorenoga, otvorenoga ili mješovitoga tipa – na sljedeće načine:⁶⁶

1) u onoj prvoj, kraćoj (prilog 1, Anketa I.), svim je (odazvanim) ispitanicima bilo upućeno pet osnovnih pitanja. Dio odgovora bio je unaprijed ponuđen i valjalo ih je zaokružiti, dok je na preostale upite trebalo kratko odgovoriti temeljem objektivno-subjektivnih (samo)procjena, te jamstvom sudioničkoga/pjevačkoga iskustva;⁶⁷

59 K tomu sam i sâm, u proteklih dvadesetak godina, bio svjedokom odlaska znatnoga broja ljudi čije umijeće, muzikalnost i pjevački angažman u mjesnim crkvenim slavljinama u budućnosti neće biti lako nadomjestiti. Njima ovdje, svjesno ne izdvajajući nikoga, izričem najiskreniju harnost te im ujedno posvećujem ovogodišnji svoj prilog *Tusculumu*.

60 Po donijetim »mjerljivim« rezultatima (imena pjevača/pjevačica, popisi uporabnih naslova i dr.), ovaj rad posjeduje dimenziju objektivnoga i provjerljivoga. Njegova, pak, druga, subjektivna dimenzija (osobni pogledi i samo/procjene pojedinih članova/članica), prati diskurs upravo kao dobrodošla nadopuna empirijske. Pritom se čitatelju – u konačnici autoritetom skupine istraživanja – nastoji omogućiti dimenzija što neposrednija uvida u problematiku i izgled pučkoga crkvenog pjevanja u Klisu, Solinu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama u prošloj godini.

61 Za razliku od pristupa u proteklih deset članaka objavljenih u *Tusculumu* (od 2010. do 2019.), u ovome radu, zbog njegove prirode te ionako prijeđena opsega, po prvi put ne donosim nikakve notne zapise, već isključivo verbalni i statistički oris postojeće situacije i problematike s kojom se pjevači, pjevačice i njihovi glazbeni voditelji susreću u praktičnome radu. Na pojedinim mjestima neke svoje ranije postavke, ponekad nedovoljno jasne, a gdjekad nažalost i pogrešne (bilo zbog osobnoga neiskustva ili nepreciznih priopćenja prijašnjim ispitanika/kazivača), nastojao sam ovom prilikom ispraviti ili bolje rastumačiti.

62 Usp. M. Jankov 2011, str. 187; M. Jankov 2016a, str. 70; M. Jankov 2016b, str. 194, 207, 211, 212.

63 Svi tablični registri načinjeni su u suradnji sa samim pjevačima i pjevačicama (tj. njihovim predstavnicima) i ponekad – zbog količine parametara koje se pritom htjelo obuhvatiti – mogu djelovati zbujujuće. To se najviše odnosi na tipske napjeve, koji mogu imati višestruku namjenu i izvedbeni kontekst; primjera radi, pjesma *O prislavna, Božja Mati*, predviđena kao primarno misni marijanski napjev, može se pod naslovom *Smiluj mu [ili joj] se, Majko slavna* smatrati (i) pokojničkom pjesmom – koju je, u teoriji, moguće i izvesti na pogrebu na Veliki ponedjeljak. Ovakve činjenice notirane su u prvome redu sa svrhom argumentiranja elastičnosti u pristupu i namjeni pučke crkvene vokalne baštine.

64 S obzirom na njihovu općenitost, u pojedinim slučajevima, međutim, nisu posebno navodeni kazivači (naime, mnogi pjevači izreći će srodne primjedbe ako ne već istim, onda barem sličnim riječima, a nije im – redom – osobno ni stalo da im se ime posebno izdvaja).

65 Anketna pitanja osmišljena su u akad. god. 2018./2019. i 2019./2020. u sklopu vježbi iz kolegija »Tradicijska glazba Dalmacije 1-2« pod vodstvom asist. Mirka Jankova na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu (nositeljica kolegija: izv. prof. dr. sc. Vedrana Milin Ćurin). U njihovu sastavljanju uz autora ovoga članka sudjelovali su i studenti pete godine diplomskoga studija Glazbene pedagogije obiju akademskih godina (Andrija Akrap, Danijel Curić, Hrvoje Domazet, Lucija Džimbeg, Helena Gudelj, Petra Jurić, Matea Mikić, Antonela Pilić-Burić, Marina Politeo, Valentina Tolić i Dora Ugrin) i Solo pjevanja (Josipa Šabić).

66 I. Čavlović 2004, str. 114-121.

67 Temeljem pjevačkoga iskustva, staža i vještine, odazvani pjevači i pjevačice mogli su ocijeniti svoje poznavanje i sigurnost u izvedbama mjesnih pučkih crkvenih napjeva sljedećim tvrdnjama:

- nedovoljno dobro, s obzirom da sam novi(ji) član/nov(ij)a članica zbora, ali spreman/spremna sam naučiti sve što je potrebno [1];
- dovoljno, ali uz povremene nesigurnosti (»vodim« se po potrebi izvedbama iskusnijih pjevača) [2];
- dobro, zadovoljavajuće; lako pratim i pjevam sve što se tijekom godine izvodi na obredima [3];
- vrlo dobro; većinu toga poprilično dobro poznajem [4];
- odlično; sve melodije, ne samo svoje, već i drugih glasova, poznate su mi u cijelosti / pjevam ih napamet (lako primijetim ukoliko nešto u izvedbi nije otpjevano onako kako bi trebalo) [5].

2) opsežniji, dopunski upitnik (prilog 2, Anketa II.) – u ovome slučaju kao pomoćni izvor podataka – iziskivao je, naprotiv, u cijelosti individualno sročene odgovore, uglavnom u vidu kraćih eseja ili misli artikuliranih natuknicama, ukratko, najosnovnije podatke o pojedinim (pod)temama. Sve to valjalo je da ispitanici izlože u odnosu na osobna saznanja, (ne)posredna sjećanja te dakako poznavanje prakse i problematike što prati pučko crkveno pjevanje i praktično funkcioniranje pojedinoga crkvenog zbora. Tim načinom nastojalo se, u odnosu na prethodnu anketu, dobiti znatno preciznije podatke i iskristalizirati osobn(ij)e poglede, ali i spoznati nade (pa i bojazni) jednoga dijela pjevača i pjevačica – u prvomu redu onih koji su smatrali da imaju što za kazati (tj. dodati odgovorima Ankete I.). Također, nije zanemariva ni činjenica da su pritom bili spremni odvojiti dodatno vrijeme i napore te odgovoriti na još jedan, vidno

zahtjevniji upitnik. Dok su se rezultati prve ankete, kao i oni popisa uporabnoga repertoara, uglavnom dali iskazati brojčano, ovi potonji, opisni, iznijeti su – razumije se, selektivno – i uklopljeni u narativ, shodno pojedinim (pod)tematskim cjelinama. Pritom su u obzir uzeti odgovori koji su za pojedinu temu bili najsadržajni.

U nastavku su izloženi popisi današnjih i negdašnjih članova pojedinih zborova te sumarni tablični prikazi sa statističkim podatcima o broju pjevača i pjevačica (zasebno i zajedno), prosjecima životne dobi i pjevačkoga staža (za pjevače i pjevačice, posebno i skupno), potom s brojem domaćica, studenata i nezaposlenih, zaposlenih i umirovljenika te količini odazvanih ispitanika za Anketu I. (s prosječnim rezultatima za stupanj samoprocjene po pitanju poznavanja i osobnih mogućnosti izvedbe mjesnih pučkih crkvenih napjeva.

1. Pučki pivači Gospe od Otoka – Solin

Popis članova:

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
1.	Tenor I./II.	Ljubomir (Ljubo) Podrug (Vladin, Bašin); kapetan duge plovidbe, umirovljenik	1947.	1959. – 1966.; 2010. – danas; jedan od onih koji pjevaju ulogu čitača u <i>Muci</i>
2.	Tenor I./II.	Ante Parać (Dinkov); automehaničar, umirovljenik	1952.	1981. – danas; jedan od predvodnika pjevanja na misnim slavljinama i sprovodima, ponekad pjeva <i>pištulu</i> ili neko od <i>Jobovih štenja</i> na misi za pokojne
3.	Tenor II.	Nikša Barišić (Antin/Tončev, Barišin); trgovac	1966.	2002. – danas; pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i> , ponekad pjeva poslanicu na misi za pokojne
4.	Tenor II.	Ivica Tokić (Božin); pomorac	1968.	2019. – danas
5.	Tenor II.	Tomislav (Tomo) Grbić (Brankov); strojarški tehničar, umirovljenik	1973.	2014. – danas; jedan od onih koji pjevaju ulogu čitača u <i>Muci</i> , ponekad pjeva i <i>pištulu</i> na pokojničkoj misi
6.	Tenor II.	Leo Milanović (Berin); autolimmar	1973.	2015. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>
7.	Tenor I.	Zdravko Vrgoč (Bartulov); pekar	1973.	2013. – danas
8.	Tenor I.	Joško Uvodić (Milin, Kudrin); dipl. ing. strojarstva	1979.	2011. – 2013.; 2019. – danas
9.	Bas I./II.	Dinko Roguljić (Ivanov, Marušin); elektrotehničar slabe struje, umirovljenik	1944.	2013. – danas

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
10.	Bas I./II.	Goran Bešker (Brankov); umirovljenik	1960.	2015. – danas
11.	Bas II.	Stipe Filipović (Matin); referent za odnose s potrošačima	1978.	2017. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci te pištulu</i> na pokojničkoj misi
12.	Bas I.	Mario Bubić (Marinov); dipl. ing. pomorskog prometa	1979.	2019. – danas
13.	Bas II.	Ilija Kokeza (Stipin); dipl. oec.	1979.	2016. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>
14.	Bas II.	Miro Parać (Antin); drvodjelac	1982.	2009. – danas
15.	Bas II.	Petar Podrug (Jerkov, Veladin); privatni poduzetnik	1984.	2001. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>

- Voditelj zbora: Mirko Jankov (od listopada 2019.)⁶⁸
- Župnik: don Ranko Vidović⁶⁹

* * *

Od nekadašnjih pjevača, koji su tijekom 20. stoljeća (najvećma, a djelomično i početka 21. stoljeća) svojim djelovanjem obilježili solinsko pučko crkveno pjevanje (također i ono svjetovno) značajni su sljedeći:

Tenori:

1. Dujko Barišić (Dujkov; tenor II.);
2. Slaven Barišić (Lovrin; tenor I.; pjevao pojedine uloge u *Muci, pištule i štenja*, jedan od zauzetijih pretpjevača);
3. Tomislav (Tomo) Barišić (Željkov; tenor II.);
4. Duje Burnač (Joškov; tenor II.);
5. Ivan (Ivo) Grubić (Babin; tenor I./II.; pjevao pojedine uloge u *Muci i pištule*);
6. Tonči Grubić (Zoranov; tenor II.);
7. Ivan Grubišić (Šimunov; tenor I./II.; pjevao pojedine uloge u *Muci, ponekad i štenja*, jedan od zauzetijih pretpjevača);

8. Šimun Grubišić (Đurin; tenor I.; pjevao pojedine uloge u *Muci, pištule i štenja*, jedan od zauzetijih pretpjevača);
9. Mijo Jurić (Šangarkin; tenor II.);
10. Milan Katić (Matin, Špirkanov; tenor II.; pjevao pojedine uloge u *Muci, ponekad i štenja*);
11. Marinko Kljaković-Šantić (Živkov; tenor II.);
12. Rade Koudela (tenor II.);
13. Kajo Lalić (Antin; tenor I.);
14. Živko Matijević (Markov, Zagorov; tenor II.);
15. Ivan Milišić (Relicija; tenor I./II.);
16. Tonko Milišić (Jozin, Šakin; tenor II.);
17. Vjekoslav (Vjeko) Nakir (tenor I.);
18. Ivan Ninčević (tenor II.);
19. Marko Parać (Antin, Bego; tenor I.; pjevao pojedine uloge u *Muci, pištule i štenja*);
20. Ante Poljak (Ljubin, Kare/Karin; tenor I.);
21. Martin Poljak (Ivanov; tenor I.);
22. Mladen Poljak (Nevenov, Karin; tenor I.; pjevao pojedine uloge u *Muci*),
23. Neven Poljak (Antin, Karin; tenor I.; pjevao evanđelista u *Muci, pištule i štenja*, jedan od zauzetijih pretpjevača starije generacije);

68 Prije Mirka Jankova (1983.), koji je sa solinskim Pučkim pivačima radio i u jednom prijašnjem navratu, voditelji ovog ansambla bili su – kronološki – don Dujma (Duje) Nazor (1893. – 1967.; solinski župni pomoćnik od 1918. do 1920., upravitelj od 1921. do 1929.), Ljubo Stipišić (1938. – 2011.), Siniša Vuković (1973.), obojica iz Splita, Vladan Vuletin (1960.) iz Kaštel Štafilića, potom mještanan Slaven Barišić (1945. – 2020.) koji je ujedno bio i dugogodišnji član i solist Pučkih pivača, zatim Mirko Mikelić (1947. – 2010.) iz Vranjica, Tonči Čičerić (1984.) i Tomislav Poljak (1967.), obojica iz Solina, te Andro Čalo (1982.) iz Splita. Usp. M. Jankov 2012, str. 179.

69 Od nekadašnjih solinskih župnika, župnih pomoćnika i upravitelja koji su imali zauzetiji stav po pitanju (pučkoga) crkvenog pjevanja, članovi zbora navode don Dujma (Duju) Nazora, don Matu Mihanovića (1883. – 1954.; solinski župnik od 1929. do 1953.), don Kaja Marovića (1912. – 1963.; solinski župni upravitelj od 1953. do 1957.), msgr. Antu Jurića (1922. – 2012.; solinski župni upravitelj od 1957. do 1963.), don Tugomira (Mira) Jovanovića (1920. – 1995.; solinski župni upravitelj od 1963., župnik od 1987. do 1995.) i don Vinka Sanadera (1958.; solinski sužupnik od 1994., župnik, od 1995. do 2014.).

24. Vinko (Vicenco/Vicko) Sesartić (Kajov, Šenculin; tenor II.; dugogodišnji pjevač starije generacije, pjevao je pojedina *štenja* i *pištule* te uloge u *Muci*);
 25. Ive Vukšić (Petrov; tenor II./bas I.);
 26. Bartul Vrgoč (Fabijanov; tenor I.);
 27. Marin Vučić (Bošković; tenor II.);
 28. Ivan Žižić (Antin, Zvekin; tenor I./II.; pjevao pojedine uloge u *Muci*, *pištule* i *štenja*, jedan od pretpjevača) i dr.

Basovi:

29. Marin Barišić (Matin, Tuta, »Marinko Slipi«; bas; jedan od najzauzetijih pjevača starije generacije, izvrsne memorije i stupnja poznavanja solinskih i crkvenih i svjetovnih napjeva; mogao je pjevati sve dionice, od tenora I. do basa II.);
 30. Nikola Barišić (Dujkov, bariton);
 31. Marko Boban (Živkov; bas);
 32. Miro Ćuk (Slavkov; bariton);
 33. Jozo Dude (Lukin, Lukšin; bas);
 34. Toni Grubić (Antin; bas);
 35. Jozo Grubišić (Vickov, Cikan; bas);
 36. Kajo Jajić (Bilin; bariton);
 37. Lovre Japirko (Mijin; bas);
 38. Ante Jonjić (bariton; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
 39. Ljubo Katić (Jakovljević, Kalabićev; bariton; pjevao pojedine uloge u *Muci*);

40. Špiro Katić (Matin, Špirkanov; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
 41. Ante Kljaković-Gašpić (Markov, Braco; bas);
 42. Ante Kljaković-Gašpić (Markov, Muzo; bas);
 43. Anastazije Kljaković-Šantić (Jozin, Naste; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*, također i evanđelista, potom *pištule* i *štenja*, jedan od zauzetijih pjevača starije generacije);
 44. Marin Kljaković-Šantić (Jozin, Čabo; bariton/bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*, također i ulogu evanđelista, potom *pištule* i *štenja*, jedan od zauzetijih pjevača starije generacije);
 45. Marko Milišić (Antin, Šalinov; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
 46. Dinko Parać (Antin; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
 47. Andrija Podrug (Vladin; bas; pjevao ulogu evanđelista u *Muci*, ponekad i *pištule*);
 48. Tonko Podrug (Andrijin; bas);
 49. Mate Radić (Markov; bas);
 50. Bartul Vukšić (bariton);
 51. Jozo Vukšić (Šimunov; bariton);
 52. Fabijan Vrgoč (Barišin; bariton);
 53. Mate Vrgoč (bariton);
 54. Ante Žižić (Blaškov; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*) i dr.⁷⁰

2. Mješoviti crkveni pjevački zbor »Petar Kružić« – Klis

Popis članova:

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
1.	Sopran	Božena Mihovilović (Jerkova); kemičarka, umirovljenica	1950.	2010. – danas
2.	Sopran	Marija Valenta (Jurina/Zoranova); službenica	1956.	1975. – danas

70 Usp. i M. Jankov 2011a, str. 192; M. Sesartić 2005, str. 26; Lj. Stipišić 2002. S obzirom na činjenicu da mi ovom prilikom nije bilo moguće doći do podataka o godinama rođenja/smrti za sve bivše pjevače/pjevačice, u ovom i sljedećim popisima oni/one donijeti/donijete su shodno zbornoj dionici i abecednomu redu prezimena (odnosno imena, ukoliko se radilo o prezimenjacima). Tamo gdje postoje ili su poznati, uz ime/prezime naveden je još i osobni ili obiteljski nadimak, skraćeni/uobičajeni oblik imena, odnosno ime očevo ili majčino. U slučaju pjevačica naznačeno je, eventualno, i djevojačko prezime ili pak ime muža. Pojedina imena donose se u oblicima pod kojima su u redovitoj uporabi. Pjevači, međutim, djelatni godine 2020. popisani su – također slijedom zbornih glasova (uz mjestimične naznake, gdje je to bilo moguće doznati, radi li se o I. ili II. glasu dotične dionice, iako neki pjevači pjevaju, po potrebi, gornji ili donji glas) – po godinama rođenja, dok su voditelji nabrojani prema (približnim) periodima djelovanja, tj. u vremenskome donosu na svoje prethodnike ili nasljednike. Imena svećenika u pojedinim mjestima donijeta su po kronologiji nasljeđivanja.

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
3.	Sopran	Dijana Barić (Brankova, rođ. Pleština); krojačica	1962.	1975. – 1986.; 1993. – danas
4.	Sopran	Šima Valenta (Božina, rođ. Bošnjak); vjeroučiteljica	1964.	2015. – danas
5.	Sopran	Vinka Perković (Bogdanova; rođ. Pleština); prodavačica	1976.	1989. – danas; pjeva ulogu sluškinje u <i>Muci</i>
6.	Sopran	Nada Maleš (Josipova; rođ. Dujmović); osobna bankarica	1979.	2018. – danas
7.	Sopran	Andrijana Vrgoč (Petrova, rođ. Sokolov); PT tehničarka	1979.	2000. – danas
8.	Sopran	Sandra Božinović (Davorova, rođ. Mihovilović); ekonomistica	1982.	2018. – danas
9.	Sopran	Josipa Bralić (Borisova); dip. ing. agr.	1984.	1995. – danas
10.	Sopran	Katarina Čaleta (Željko, rođ. Popović); zboristica u HNK Split	1984.	2018. – danas
11.	Sopran	Ana Gizdić (Jozina); prof. engl. jez. i pedagog.	1984.	2018. – danas
12.	Sopran	Mirna Pleština (Antina); dipl. nutricionistica	1994.	2008. – danas
13.	Alt	Mirjana Odža (Milanova, rođ. Pleština); ekonomska tehničarka, umirovljenica	1954.	1968. – danas; pjeva ulogu sluškinje u <i>Muci</i>
14.	Alt	Jagoda Džakula (Stjepanova, rođ. Sočo); privatna poduzetnica	1959.	1980. – danas
15.	Alt	Ankica (Anči) Valenta (Jurina/Zoranova); administratorica	1959.	1980. – danas
16.	Alt	Nediljka (Neda) Pleština (Dujina, rođ. Kavain); trgovkinja	1961.	1990. – danas
17.	Alt	Sandra Perković (Stankova; rođ. Popović); prof. engl. i tal. jez.	1977.	2015. – danas
18.	Alt	Emilija Tešija (Matina; rođ. Radić); ekonomistica	1978.	2017. – danas
19.	Tenor I./II.	Milan (Mile) Boban (Nikolin); bravar, umirovljenik	1935.	1996. – danas
20.	Tenor I./II.	Metod Erceg (Ćirin); električar, umirovljenik	1939.	1949. – danas; pjeva zazive <i>Od kuge, glada i rata</i> , jedan od pretpjevača
21.	Tenor II.	Milan Odža (Markov); bojadisar, umirovljenik	1949.	1994. – danas
22.	Tenor I./II.	Paško Glavina (Petrov); vozač, umirovljenik	1949.	1996. – danas
23.	Tenor I./II.	Milenko Boban (Petrov); elektrotehničar	1960.	1980. – danas; pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i> , jedan od pretpjevača

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
24.	Tenor I./II.	Tonći Caktaš (Vladimirov); soboslikar	1961.	1996. – danas; pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i> , jedan od pretpjevača
25.	Bas I./II.	Dražen Žura (Mirkov); skladištar, umirovljenik	1946.	1995. – danas pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i>
26.	Bas II.	Stipe Buliga (Ivanov); vozač, umirovljenik	1948.	1974. – 1980.; 2018. – danas
27.	Bas I.	Ante Pleština (Brankov); elektrotehničar	1957.	2005. – danas; pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i>
28.	Bas II.	Tiho Čaleta (Antin); vozač	1969.	2003. – danas; pjeva pojedine uloge u <i>Muci</i>
29.	Bas II.	Damir Radić (Jozin); komercijalist/trener	1976.	2018. – danas
30.	Bas I./II.	Mirko Čaleta (Brankov); kuhar	1979.	2019. – danas
31.	Bas I.	Josip Radovniković (Srđanov); pomorac	1979.	2008. – danas

* Branka Pleština Stanić (Antina, rođ. Pleština; 1989.); akad. glazb. pjevačica i prof. pjevanja [kao pridružena članica,⁷¹ po potrebi – pjeva od 2000.]

• Voditeljica zbora/orguljašica: s. M. Anita Perkušić (od prosinca 1994.)⁷²

• Župnik: don Miro Šestan⁷³

Od starijih pjevača i pjevačica iz 20. stoljeća (najvećma, a djelomično i početka 21.) današnji članovi kliškoga zbora navode sljedeće. To su:

Soprani:

1. Marina Bakota (Marinkova, rođ. Rizvan);
2. Marica Balić (Vojkova, rođ. Boban);
3. Tina Barić (Marijanova, rođ. Banovac);
4. Kristina Bašić (Milanova, rođ. Odža);
5. Jelena Bezdrov (Špirova, rođ. Barić);
6. Ines Boban (Ivanova, rođ. Balić);
7. Katija Božić (Jozina, rođ. Mihovilović);

8. Jelena Bralić (Tomislavova, rođ. Glavina);

9. Jelena Brkić (rođ. Stupalo);

10. Marija (Mara) Bubić Jaman (Josipova);

11. Marija Bulić (Mijina, Božuričina, rođ. Pleština);

12. Anamarija Caktaš (Jurina);

13. Josipa Caktaš (ž. Gorana, rođ. Poljak);

14. Anita Cvitanić (Ivanova, rođ. Pleština);

15. Marija Čerina (Jozina, Bricina, rođ. Vuković);

16. Merica Drnas (Milina, Strujina, rođ. Pleština);

17. Ankica Glavina (Jakovljeva);

18. Mila Glavina (Ivičina, Đogina);

19. Ozana Glavina (Davorova);

20. Vesna Glavina (ž. Davora);

21. Ana Gotovac (Antina, rođ. Boban);

22. Ivana Granić (Borisova, rođ. Vetma);

23. Zrinka Gregov (Antina, Strikanova, rođ. Glavina);

24. Kristina Ivanda;

25. Milena Ivanišević (Brankova);

26. Andreja Jaman (Andrijina, rođ. Pleština);

27. Petra Jurić (Mijina, rođ. Smodlaka);

28. Gordana Kalajdžić (Antina, rođ. Pleština);

71 Pridruženi članovi u ovome i sljedećim slučajevima nisu ulazili u konačne statističke preglede.

72 Prije s. M. Anite Perkušić (1965.) na mjestu orguljašica/zborovoditeljica u Klisu djelovale su i s. M. Ljiljana Todorić (1955.), s. M. Terezina Bašić (1948.) i s. M. Celestina Masnić (1939.), pripadnice redovničke zajednice Školskih sestara franjevaka Krista Kralja, iz samostana na splitskome Lovretu (Provincija Presvetog Srca Isusova – Split). Prije njih su u Klisu povremeno orguljali, odnosno vodili probe i zborom ravnali Josip Fulgosi (1889. – 1957.) iz Splita, Toma Bulić (1909. – 2001.) iz Vranjica, mještanim Milan (Milaš) Pleština (1925. – 2007.) i don Zdravko Čulić (1931. – 2010.; kliški župnik od 1961. do 1966.). Znatnu stručnu, organizacijsku i moralnu potporu radu zbora osiguravali su od vremena do vremena još i don Zdenko Bralić (1932. – 2009.), dr. don Petar Zdravko Blajčić (1940. – 1996.) i Ljubo Stipišić (1938. – 2011.). Usp. M. Jankov 2016a, str. 53-55; I. Kurtović 1994, str. 12-17.

73 Od nekadašnjih kliških župnika, koji su imali zauzetiji stav po pitanju (pučkoga) crkvenog pjevanja, članovi zbora navode don Antu Petaka (1894. – 1985.; kliški župnik od 1929. do 1961.), don Zdravka Čulića (1931. – 2010.; kliški župnik od 1961. do 1966.), don Ljubomira (Ljubu) Mlikotića (1926. – 2000.; kliški župnik od 1966. do 1977.), don Marijana Ivana Čaglja (1938.; kliški župnik od 1977. do 1980.) te don Luku Jožića (1960. – 2019.; kliški župnik od 1994. do 2004.). Mada je službovao u drugim sredinama, među inim kraće vrijeme i u Mravincima (1924. – 1925.), znatnoga glazbenog traga u Klisu je ostavio i mještanim svećenik don Mate Džakula (1880. – 1956.).

29. Ivana Katić (Ivičina, rođ. Bulić);
30. Marija Kegalj (Markova, rođ. Radoš);
31. Milena Kurtović (Božina, Strujina, rođ. Pleština);
32. Ivana Kurtović Budja (Perina, rođ. Kurtović);
33. Marija Listeš (Srđanova);
34. Anita Lukin (Vladina, rođ. Pleština);
35. Antonija Martinić (Špirova, rođ. Barić);
36. Milena Mihaljević (Mijina);
37. Draženka Mihovilović (Draženova);
38. Linda Perkov (Ivanova, rođ. Gizdić);
39. Ivana Perković (Nikina, Ivičina);
40. Dijana Petak (Marinova, rođ. Kovač);
41. Marina Pleština (Jakovljeva);
42. Mirela Pleština (Marinova, rođ. Pleština);
43. Smiljana Radić (Mijina);
44. Stjepanka Radić (Antina, rođ. Boban);
45. Marijana Rakuljić (Marijanov, rođ. Banovac);
46. Zrinka Rizvan (Ivanova, rođ. Boban);
47. Jolanda Smodlaka (Milina, Strujina, rođ. Pleština);
48. Snježana Sović;
49. Jelena Stupalo;
50. Ina Sučević (Zdravkova, rođ. Radić);
51. Senka Škrobica (Marinova, rođ. Listeš);
52. Ana Tešija (Markova);
53. Marina Tešija (Ivičina, rođ. Bulić);
54. Katarina Vetma (Jakovljeva);
55. Nevena Zolje (Nevenova);
56. Dražena Žura (Draženova);
57. Kristina Žura (Draženova).

Altovi:

58. Milena Antić (Antina, rođ. Pleština);
59. Nela Babić (Jozina, Bricina, rođ. Vuković);
60. Tea Babić (Marinkova, rođ. Odža);
61. Lucija Bakotić (Mirkova, rođ. Čurković);
62. Tina Barić (Marinkova, rođ. Odža);
63. Milena Bašić (Ivanova, Ribarova);
64. Bisera Čurković (Antina, rođ. Petković);
65. Jasmina Čurković (Mirkova);
66. Fani Čaleta (Zlatina);
67. Jerna Čaleta (Zdravkova, rođ. Radić);
68. Senija (Sena) Čičerić (Mirkova, rođ. Boban);
69. Antonija Džakula (Antina);
70. Gordana Glavina (Jakovljeva);
71. Sandra Glavina (Špirova, Mejanova);
72. Ivana Jankov (Nikolina, rođ. Čaleta);
73. Lidija Jerković (Tončeva, rođ. Caktaš);
74. Ana Kasić (Fabijanov, rođ. Perković);

75. Danijela Kovač;
76. Jelena Madir (Antina, rođ. Džakula);
77. Lucija Matić (Antina, rođ. Rosandić);
78. Tihana Mihovilović (Milina);
79. Vjera (Vjerica) Mihovilović (Mirkova, rođ. Gazibara);
80. Katija Pleština (Draženova);
81. Zdravka Pleština (Antina, rođ. Petković);
82. Marijana Sesartić (ž. Joška, rođ. Bijelić);
83. Jelena Tešija (Jakovljeva);
84. Maja Vetma (Jerkova, rođ. Buliga).

Tenori:

85. Ante Boban (Stipin; tenor I.);
86. Jakov Boban (Jakiša, Rajin; tenor I.);
87. Mijo Boban (Jakovljević; tenor II.; pjevao ulogu Isusa u *Muci*);
88. Stipe Boban (Mijin; tenor II.);
89. Špiro Boban (Stipin; tenor I.; ponekad je pjevao *štenja*);
90. Ante (Mitar) Bubić (tenor I.; često je pjevao *pištule* i *štenja*);
91. Josip Bubić (Marinov, Marinkićev; tenor II.);
92. Goran Caktaš (Vladimirov; tenor II.);
93. Ćiril (Ćiro/Ćire) Erceg (Antin, Đanin; tenor I./II.; pjevao dosta sola tijekom čitave godine i jedan od istaknutijih pretpjevača starije generacije, također je obnašao službu remete);
94. Emerik Martin Erceg (Antin, Đanin; tenor I./II.; pjevao neka sola, jedan od pretpjevača starije generacije);
95. Mirko Gazibara (Ivanov; tenor II.);
96. Mijo Glavina (Ergutov; tenor II.);
97. Špiro (Špirko) Glavina (Stipin; tenor II.);
98. Ante Jaman (Ivanov; tenor I.);
99. Jozo Kačunko (tenor I.);
100. Damir Kolić (Ljubomirov; tenor I.);
101. Ante Perković (Nikolin/Nikin; tenor);
102. Filip Perković (Petrov?; tenor II.);
103. Kažimir Petak (Marinov; tenor I.; jedan od pretpjevača starije generacije, također je izvodio i *štenja*);
104. Bože Pleština (Jozin, Strujin; tenor II.);
105. Milan (Milaš) Pleština (Lukin/Ilijašev; tenor I./II.; pjevao dosta sola tijekom čitave godine, jedan od istaknutijih pretpjevača starije generacije, prije dolaska sestara u župu UBDM – Klis svirao je u crkvi harmonij [eventualno i kao njihova zamjena]);
106. Mile Pleština (Jozin, Strujin; tenor I.);
107. Miljenko Pleština (Andrijin, Božurićin; tenor II.);
108. Vlade Pleština (Matin, Stipurinov; tenor II.);

109. Grgo Vetma (Jovin; tenor I.; odličan pjevač najstarije generacije kliških crkvenih pjevača, »piva je sve živo«).

Basovi:

110. Ivica Armanda (Antin; bas);
 111. Vojko Boban (bas);
 112. Ivan (Ivić) Bubić (Mrkandov; bas);
 113. Mirko Čaleta (bas II., odličan »profondaš«);
 114. Nikola Čaleta (bas);
 115. Blaž Galić (Martinov; bas);
 116. Ante Glavina (Ivanov, Strikan; bas; pjevao ponekad uloge u *Muci*);
 117. Dinko Glavina (Stipin; bas);
 118. Jakov Glavina (Bartulov/Barišin, Baćin; bas);
 119. Špiro Glavina (Ferdinandov/Dinin, Mejanov; bas; pjevao ponekad uloge u *Muci*);

120. Zvonimir (Zvone) Glavina (Ćirin, Baćin; bas);
 121. Ante Bralić-Labinčić (bas);
 122. Marin Limić (Marinov/Mišin; bariton);
 123. Bože Meštrović (Tomin; bas II., odličan »profondaš«);
 124. Rade Mihaljević (Vidačkov; bariton/bas);
 125. Špiro Mihovilović (Šušter; bas);
 126. Ivica Perković (Šimin, Nikin; bariton; pjevao ponekad uloge u *Muci*, eventualno i neke *pištule*);
 127. Ante Pleština (Ivin; bas);
 128. Bogdan Pleština (Mirkov, Dujičin; bariton/bas);
 129. Mijo Pleština (Andrijin, Božuričin; bas);
 130. Siniša Pleština (Milanov; bas);
 131. Petar (Pere) Rizvan (bas II., odličan »profondaš«);
 132. Joško Valenta (Jozin; bas II.);
 133. Ivica Zolje (Grgin; bas);
 134. Šimun Žura (Antin; bas II., odličan »profondaš«) i dr.⁷⁴

3. Muški crkveni pjevački zbor sv. Martina biskupa – Vranjic

Popis članova:

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
1.	Tenor II.	Ante (Antiša) Bilić (Jerkov); mehaničar, umirovljenik	1940.	1958. – danas
2.	Tenor II.	Ljubomir (Ljubo) Jurić (Ivin, Butinov); ⁷⁵ mr. sc., dipl. ing. strojarstva, umirovljenik	1945.	1959. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i> , također i antifone na večernjama te neko od čitanja prigodom vazmenoga bdjenja
3.	Tenor I.	Ante Jurić (Vinkov, Vinčolin); mehaničar, umirovljenik	1950.	1987. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i> , jedan od pretpjevača
4.	Tenor I.	Ozren Mandić (Antin/Kajin); ing. strojarstva, umirovljenik	1956.	1976. – danas
5.	Tenor II.	Andrija Jurić (Jakovljević, Čućin); električar	1964.	1979. – danas; pjeva ulogu pripovjedača u <i>Muci</i> ili neku od uloga, također i antifone na večernjama te neko od čitanja prigodom vazmenoga bdjenja
6.	Tenor I.	Andrija Rubin (Dominkov); pomorac	1988.	2018. – danas
7.	Tenor I.	Ivan (Ivo) Bulić (Ilijin); brodstrojar	1971.	1992. – danas
8.	Tenor II.	Boris Jurić (Damirov, Čućin); mehaničar	1970.	1990. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>

⁷⁴ Za detaljan popis najstarijih članova i članica Hrvatskoga pjevačkog društva »Petar Kružić« iz Klisa opširnije u: I. Kurtović 1994, str. 7-25; vidi i J. Martinić 2011, str. 357-358.

⁷⁵ O vranjičkim obiteljskim nadimcima opširnije u: I. Benzon 2003; S. Burić Matas 2019.

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
9.	Tenor I.	Joško Jurić (Damirov, Ćućin); mehaničar	1971.	1989. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i> , antifone na večernjama, neko od čitanja prigodom vazmenoga bdjenja te <i>pištule</i> tijekom godine, jedan od pretpjevača
10.	Tenor II.	Damir Radman (Nedin): drvodjelac	1982.	2018. – danas
11.	Tenor I.	Duje Mikelić (Zoranov); pomorac	1993.	2015. – danas
12.	Bas I.	Blaž Mikelić (Matin, Matasov); strojarski tehničar, umirovljenik	1937.	1955. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>
13.	Bas II.	Ante (Tonči) Jelić (Jakovljević, Đidrin, Ješerov); elektrotehničar slabe struje, umirovljenik	1944.	1979. – danas
14.	Bas I.	Nino Švonja (Dragin); mag. archeol. et hist.	1984.	1999. – danas
15.	Bas I.	Ante Jurić (Joška Jurkova); kuhar	1971.	1991. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>
16.	Bas II.	Ante Jurić (Ivin, Bakićev); dipl. iur.	1981.	1997. – danas; pjeva ponekad neku od uloga u <i>Muci</i>
17.	Bas II.	Mate Jurić (Ljubomirov, Butinov); dipl. ing. arh.	1981.	2010. – danas; pjeva ulogu pripovjedača u <i>Muci</i> ili neku od uloga, također i antifone na večernjama, neko od čitanja prigodom vazmenoga bdjenja te <i>pištule</i> tijekom godine
18.	Bas I.	Vitimir (Vito) Mikelić (Teov, Matasov); mag. fizioterapije	1985.	2019. – danas
19.	Bas I.	Ivan Grgić (Zdravkov); kineziolog – sportski trener	1995.	2013. – danas

* Mario Braškić (Fabijanov) (1939.) [umirovljenik; kao pridruženi član, po potrebi – pjeva od 2000.]

* Krešimir (Krešo) Grgić (Franin, Perin) (1976.) [građevinski monter; kao pridruženi član, po potrebi – pjeva od 1991.]

• Voditeljica/orguljašica: Skolastika s. M. Arsenija Vidović (od veljače 2010.)⁷⁶

• Župnik: don Ivan Matković⁷⁷

Od istaknutijih predstavnika starijih pjevačkih generacija iz 20. stoljeća (najvećma, a djelomično i početka 21.) današnji članovi zbora spominju se sljedećih imena:

⁷⁶ Skolastika s. M. Arsenija Vidović (1939.), članica Družbe sestara služavki Maloga Isusa (Provincija sv. Josipa – Split), orguljašica je u Vranjicu od godine 1973. Na toj službi prije nje/uz nju djelovali su mjesni svirači i zborovođe: Toma Bulić (1909. – 2001.), Vladimir Mirko Mikelić (1912. – 1947.), Vjekoslav Mikelić (1938.), Mirko Mikelić (1947. – 2010.). Sa zborom su povremeno, u svojstvu suvoditelja, surađivali i Mirko Jankov (1983.) te mještanan Jakov Jurić (1990.). Osim njih pjevači se još uvijek živo prisjećaju i trojice starijih zborovođa ili pomoćnika u vođenju zbora; to su o. Mijo (Miško) Tomašinec (1915. – 1989.), franjevac trećoredac glagoljaš iz samostana Sv. Obitelji na Sukošanju u Splitu, don Ante Kusić (1922. – 2007.), zborovođa na Visokoj bogoslovskoj školi te orguljaš u prvostolnoj crkvi sv. Dujma u Splitu, te Antun fra Dominik (Dinko/Dine) Vlašić (1920. – 2007.), redovnik iz franjevačkoga samostana sv. Ante na Poljudu u Splitu. Usp. K. Duplančić 2011, str. 14.

⁷⁷ Od nekadašnjih vranjičkih župnika i župnih pomoćnika koji su imali zauzetiji stav po pitanju (pučkoga) crkvenog pjevanja, članovi zbora navode don Antu Braškića (1891. – 1948.; vranjički župni pomoćnik od 1924. do 1946.), don Radovana (Radu) Jerkovića (1900. – 1950.; vranjički župnik od 1946. do 1950.), don Josipa (Jozu) Bedalova (1919. – 1981.; vranjički župnik od 1951. do 1964.), don Radoslava (Radu) Terzića (1917. – 2003.; vranjički župnik od 1964. do 1976.), mjesnoga svećenika te, poslije, nadbiskupa i metropolita splitsko-makarskoga mons. Antu Jurića (1922. – 2012.) te don Pavla (Pavu) Vukovića (1929.; vranjički župnik od 1976. do 2005.).

Tenori:

1. Marinko Bilić (Krikanov; tenor I.);
2. Mate Bilić (Franin, Krikanov; tenor I.);
3. Vjekoslav Bilić (Matin, Krikanov, Luid; tenor II.);
4. Vinko Bubić (Petrov, tenor II.);
5. Jerolim (Jere) Bulić (Ivanov; tenor II.);
6. Dušan Grgić (Lukin, Kaligerov; tenor I.);
7. Jozo Grgić (Jozun, Lovrićev, Pitur, Moleti; tenor I.; jedan od pretpjevača starije generacije);
8. Milivoj (Mile) Grgić (Jozunov, Lovrićev; tenor II.);
9. Ante Grubić (Lovrin, Kurin; tenor II.);
10. Ivan (Ivo) Grubić (Babin; tenor I.; pjevao *štenja*, po najviše sprovedna, te pojedine uloge u *Muci*);
11. Ive Grubić (Lovrin, Kurin; tenor II.; pjevao pojedina *štenja* u Velikom tjednu);
12. Lovre Grubić (Antin, Kurin; tenor II.);
13. Marinko Grubić (Matin, Vegov; tenor II.);
14. Vladimir (Vlado) Grubić (Lovrin, Kurin, Mačo; tenor II.; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
15. Ivan Ivić (Ivanov, Janko; tenor I.);
16. Kaja Ivić (Ivanov; tenor II.);
17. Ljubomir Ivić (Martinov, Mikačić; tenor II.);
18. Petar Ivić (Marinkov, Slapac; tenor II.);
19. Ivo Jelić (Antin, Bibica; tenor I.; jedan od boljih pjevača-solista prethodne generacije);
20. Tomica Jelić (Jerkov, Ješarov; tenor I.; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
21. Ante Jurić (Ivin, Smiljanić; tenor II.);
22. Damir Jurić (Blaškov, Čučin; tenor I.; pjevao mnoge solističke napjeve, jedan od najboljih pjevača prethodne generacije, ali i uopće jedan od najpoznatijih vranjičkih tenora);
23. Ivan Jurić (Bartulov; tenor II.);
24. Ive Jurić (Matin, Butinov; tenor I.; pjevao *pištule*, *štenja* i sl.);
25. Jakov Jurić (Matin, Jurkov; tenor II.);
26. Joško Jurić (Blaškov, Čučin; tenor II.);
27. Ivo Jurić (Antin, Smiljanićev; tenor II.);
28. Marinko Jurić (Mirkov, Bartulićev; tenor II.);
29. Marinko Jurić (Špirov, Agust; tenor I.);
30. Mate Jurić (Antin, Čučin; tenor II.; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
31. Mate Jurić (Ivanov, Krešov, Butina; tenor II.);
32. Radoslav (Rade) Jurić (Blažev; tenor II.);
33. Tomislav Mandić (Vranov; tenor II.);
34. Vitomir (Vite) Mandić (Milošev; tenor II.);
35. Fabo Milišić (Fabin; tenor II.);

36. Vladimir Mirko Mikelić (Blaškov, Pelišev; tenor II., također i orguljaš);
37. Jozo Poljak (Božin, Šoltin; tenor II.).

Basovi:

38. Ante Barišić (Matin, Sojica; bariton; jedan od poznatijih solista starije pjevačke generacije, pjevao je psalme, *štenja*, *pištule*, živote sv. Martina i pojedine uloge u *Muci*);
39. Jure Benić (Tomin; bariton);
40. Marinko Benzon (Oršulin; bariton);
41. Milivoj (Mile) Bilić (Antin, Špiranov; bariton);
42. Srećko Bilić (Dujin, Podgorkin; bas);
43. Špiro Bilić (Antin, Špiranov; bariton/bas);
44. Vinko Bilić (Jakovljević, Lukišin; bas);
45. Kaja Bulić (bas; izvodio je »pismu, antifonu Kristu Kralju, prvo vrata na Cvitnu nediju, prije nego bi se križen udarilo u njih i obred počea i ulogu Petra u *Muci Isukrstovoj*«);
46. Martin Bulić (Kajin; bas);
47. Ante Grgić (Brankov, Čalina; bariton);
48. Ante Grgić (Jozin, Čutikov; bariton);
49. Bartul Grgić (Kajin, Bariša; bariton/bas; pjevao psalme, *Plač Jeremije proroka*, razna *štenja* te pojedine uloge u *Muci*; pjevači ga smatraju jednim od najmuzikalnijih predstavnika starije generacije);
50. Ivica Grgić (Antin, Čutikov; bariton);
51. Jerko Grgić (Lovrin, Lovrićev; bas);
52. Joško Grgić (Antin, Zvirko; bariton);
53. Kažimir (Kažo) Grgić (Matin; bariton/bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*, jedan od najzapaženijih pjevača starije generacije);
54. Lovre Grgić (Jerkov, Lovrićev; bariton);
55. Luka Grgić (Brankov; bariton);
56. Mario Grgić (Kažimirov; bariton);
57. Petar Grgić (Matin, Perin; bariton);
58. Vjeko Grgić (Jozin, Čutikov; bariton);
59. Zdenko Grgić (Jozin, Jozonov, Lovrićev; bariton);
60. Ante Grubić (Matin, Krka, Vegov; bariton/bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*, jedan od kvalitetnijih glasova u zboru u svoje vrijeme);
61. Ivan (Ivo) Ivić (Kajin; bas);
62. Pave Ivić (Ivanov, Rilica; bas);
63. Josip (Jozo) Jelić (Bepov; bariton; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
64. Mirko Jelić (Lukin; bariton);
65. Jakov Jurić (Andrijin, Čučin; bariton);
66. Kaja Jurić (Lukin, Colatov; bas);

67. Srđan Jurić (Radin; bariton);
68. Ive Kljaković (Ivanov, Kajićev; bas; pjevao *pištule, štenja*, pojedine uloge u *Muci* i sl., pjevač starije generacije koji je od pjevača najzaslužniji da su se sačuvali mjesni pučki crkveni napjevi);
69. Leo Kljaković (Ivin; bariton);
70. Kaja Lalić (Matin, Karasanov; bariton; pjevao *pištule, štenja* i pojedine uloge u *Muci*, pripadnik najstarije generacije koje se današnji dugogodišnji pjevači mogu prisjetiti);
71. Marko Lalić (Matin, Karasanov; bas);
72. Martin Mandić (Ivančićev; bariton; pjevao sprovedna *štenja* i pojedine uloge u *Muci*);
73. Ivica Milišić (Antonov, Kalibardov; bas);
74. Ante Mikelić (Dujin, Ekli; bariton; pjevao pojedine uloge u *Muci*);
75. Mate Mikelić (Vitomirov; bas);
76. Mirko Mikelić (Mirkov, Pelišev; bariton; pjevao *štenja, pištule* i pojedine uloge u *Muci*, također je bio i dugogodišnji vranjički zborovođa i organizator glazbenoga života);
77. Vitomir (Vito) Mikelić (Matin, Matasov; bas; pjevao pojedine uloge u *Muci*, također jedan od kvalitetnijih pjevača starije generacije);
78. Vjekoslav (Vjeko) Mikelić (Mirkov, Pelišev; bariton, također i orguljaš);
79. Damir Mrass (Miroslavov; bas) i dr.

4. Mješoviti crkveni pjevački zbor sv. Ivana Krstitelja – Mravince

Popis članova:

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
1.	Sopran	Ljiljana (Ljilja) Bućan (Jakovljeva, rođ. Pešo); službenica, umirovljenica	1955.	1998. – danas
2.	Sopran	Jela Odžak (Petrova, rođ. Rađa); domaćica	1965.	2009. – danas
3.	Sopran	Irena Perin (Stjepanova, rođ. Lukić); frizerka	1959.	2009. – danas
4.	Sopran	Asija Peroš (Vranina, rođ. Grgurica); poslovna tajnica	1963.	1985. – danas
5.	Sopran	Tatjana Peroš (Stjepanova, rođ. Gazibara); medicinska sestra, umirovljenica	1943.	1990. – danas
6.	Sopran	Marija Skender (Ivanova, rođ. Peroš, Pivčeva); zdravstvena tehničarka-laborantica, umirovljenica	1943.	1999. – danas
7.	Sopran	Mira Škegro (Tomina, rođ. Marinčić); odgojiteljica	1964.	2004. – danas
8.	Alt	Marija Milićević (Kasijanov, rođ. Sorić); ugostiteljica, umirovljenica	1964.	1995. – danas
9.	Alt	Marija Semerad (Vladimirova, rođ. Glavina); pravica	1960.	1992. – danas
10.	Tenor II.	Grgo Marović (Jurjev, Kajso); vozač, umirovljenik	1937.	1954. – danas
11.	Tenor I.	Milan Drnas (Marinov); strojarski tehničar, umirovljenik	1953.	1964. – danas; pjeva, po dogovoru, ulogu evanđelista u <i>Muci</i> , također i sprovedno <i>štenje</i> , jedan od pretpjevača

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
12.	Tenor I./II.	Krešimir (Krešo) Tente (Ilderinov); vozač, umirovljenik	1957.	1970. – danas; pjeva, po dogovoru, ulogu evanđelista u <i>Muci</i> , također i sprovedno <i>štenje</i> , jedan od pretpjevača
13.	Tenor II.	Dražen Gudić (Nediljkov); keramičar, vojni umirovljenik	1965.	1985. – danas
14.	Tenor II.	Teo Marović (Matin); radnik	1965.	1985. – danas; pjeva, po dogovoru, ulogu evanđelista u <i>Muci</i>
15.	Bas I.	Ante Marović (Jurin); električar, umirovljenik	1942.	1980. – danas
16.	Bas II.	Ivica Tente (Vitomirov); elektrotehničar, umirovljenik	1951.	1982. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
17.	Bas II.	Boris Tente (Vitomirov); kovinotokar, umirovljenik	1953.	1980. – danas
18.	Bas II.	Mile Perko (Antin); dipl. ing. brodstrojarstva	1963.	1980. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
19.	Bas II.	Joško Rogulj (Lukin); dr. veterine	1967.	1984. – danas
20.	Bas II.	Vitomir Tente (Borisov); ing. brodstrojarstva	1978.	1998. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>

- Voditelj: Ivan Bošnjak (od kolovoza 2012.)⁷⁸
- Župnik:⁷⁹ don Mirko Bitunjac⁸⁰

* * *

Istaknutiji prijašnji članovi i članice mravinskoga zborra – iz 20. stoljeća (najvećma, a djelomično i početka 21.) – jesu:

Soprani:

1. Enica Bućan (rođ. Mihanović);
2. Blaženka (Bosiljka/Bosa) Dadić (Nikolina, rođ. Tente; pjevala ulogu sluškinje u *Muci*, jedna od najzauzetijih pjevačica u zboru, tijekom čitava pjevačkoga vijeka);

3. Slavica Dadić (Milanova; pjevala ulogu sluškinje u *Muci*);
4. Mira Ivšek (Antina, rođ. Cega);
5. Radojka Marović (rođ. Peroš);
6. Lučka Peroš (Marinova, rođ. Marović, Pujsilova);
7. Ivanka Žižić (Mirova, rođ. Drnas).

Altovi:

8. Marija Alujević (Grgičina, rođ. Bućan, Šešanova);
9. Luca Andrić (Jerolimova, rođ. Andrić, Penjina);
10. Marija Bućan (Antina, rođ. Peričić);
11. Matija – Tilda Bućan (Grgina);
12. Kleofina (Beba) Marović (Augustinova, rođ. Drnas);
13. Nives Marović (Ivanova, Lukićeva);
14. Marija Peričić (Antina, rođ. Bućan, Gluvina);

78 Prije Ivana Bošnjaka (1985.) zborom je ravnala i u crkvi orguljala Lucija s. M. Dulcelina Plavša (1948), pripadnica Družbe sestara služavki Maloga Isusa (Provincija sv. Josipa – Split), prije koje i susestra joj Mira s. M. Celestina Jerčić (1945.). Ranije su sa zborom radili o. Mijo Tomašinec (1915. – 1989.), mons. Ante Jurić (1922. – 2012.), poslije splitsko-makarski nadbiskup i metropolit, i Toma Bulić (1909. – 2001.), obojica rodom iz Vranjica, potom mještanka Slavica Dadić (1965.), prof. gl. kult., a povremeno i don Šime Marović (1952.), kapelnik splitske prvostolne crkve Uznesenja Marijina/Sv. Dujma, koji je rodom također iz Mravinaca. Usp. M. Jelavić 2008, str. 18; J. Marović 2015, str. 12-13.

79 Od godine 1853. do danas imenuje se za Mravince i Kućine zajednički župnik (do 1913. za župu Mravince-Kućine, a od 1914. napose za župu Mravince i župu Kućine. J. Marović 2015, str. 158; J. Marović 2016, str. 107.

80 Od nekadašnjih mravinskih župnika koji su imali zauzetiji stav po pitanju (pučkoga) crkvenog pjevanja članovi zbora navode don Franu Begu (1920. – 2000.; mravinsko-kućinski župnik od 1944. do 1946.), don Antu Klarića (1926. – 2011.; mravinsko-kućinski župnik od 1953. do 1963.), don Juru Juginovića (1935. – 2012.; mravinsko-kućinski župnik od 1963. do 1973.), don Krstu Tomića (1935. – 2019.; mravinsko-kućinski župnik od 1974. do 1982.), don Antu Čulića (1946.; mravinsko-kućinski župnik od 1982. do 2002.) i don Filipa (Pilu) Pavića (1941.; mravinsko-kućinski župnik od 2002. do 2016.).

15. Milka Perko (Petrova);
 16. Marija Peroš (Jurina, rođ. Bućan, Boćina, Baija);
 17. Anđelka Sinovčić (Stipina, rođ. Bućan, Serdareva).

26. Zdravko Perko (Petrov, Banov; tenor II.);
 27. Kruno Rogulj (tenor I.).

Tenori:

18. Ante Bućan (Ivanov, Šimčev; tenor I.);
 19. Luka Bućan (Kajin, Serdarev; tenor II.);
 20. Petar Gančević (Marinov, Miškov; tenor I.);
 21. Jure Marović (Matin, Zorzin; tenor II.);
 22. Luka Marović (Jurin, Zorzin; tenor II.);
 23. Mate Marović (Lovrin, Bokin; tenor I.);
 24. Jozo Perko (Ćirilov, Jozijin; tenor);
 25. Ljubo Perko (Petrov; tenor I./II.);

Basovi:

28. Grgo Bućan (Vickov; bas);
 29. Ivo Bućan (Stipin, Serdarev; bas);
 30. Pave Bućan (Franin; bas);
 31. Ante Marović (Jurin; bariton);
 32. Luka (Lukić) Marović (Ivanov; bariton);
 33. Ante Perko (Milin, Čavlina; bas);
 34. Petar Perko (Šimunov; bariton);
 35. Petar Peroš (Ivanov, Boćo; bas);
 36. Joško Rogulj (Lukin; bas) i dr.⁸¹

5. Mješoviti crkveni pjevački zbor sv. Luke – Kućine

Popis članova:

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
1.	Sopran	Mira Matković (Jerkova, rođ. Marković); službenica, umirovljenica	1946.	1975. – danas
2.	Sopran	Karmela Roguljić (Ivanova, rođ. Javorčić); umirovljenica	1946.	1995. – danas
3.	Sopran	Cela Matković (Jakovljeva, rođ. Duvnjak); čistačica, umirovljenica	1948.	1995. – danas
4.	Sopran	Mladenka Matković (Slavkova, rođ. Vojnović); domaćica	1954.	2004. – danas
5.	Sopran	Nada Sučić (Matina, rođ. Vilić); trgovkinja, umirovljenica	1961.	2003. – danas
6.	Sopran	Emilija Zokić (Borisova, rođ. Roguljić, Sulemanova); krojačica	1961.	1980. – danas
7.	Sopran	Marija Marković (Filipova, rođ. Galić); medicinska sestra	1964.	2004. – danas
8.	Sopran	Nela Marović (Markova, rođ. Žižić); čistačica	1966.	2013. – danas
9.	Sopran	Smilja Žeravica (Ivanova, rođ. Bošnjak); privatna poduzetnica	1966.	2002. – danas
10.	Sopran	Zdravka Marković (Vinkova, rođ. Kolić); službenica	1967.	2004. – danas
11.	Sopran	Zdenka Roguljić (Nikolina, rođ. Turić); čistačica	1975.	2010. – danas

81 Usp. i M. Jelavić 2008, str. 32; J. Marović 2015, str. 12-14, 22-23, 28.

R. br.	Dionica	Ime i prezime; zanimanje	Godina rođenja	Pjeva od; napomena
12.	Sopran	Ana Marija Matković (Antina); knjigovođa	1979.	1995. – danas; pjeva ulogu sluškinje u <i>Muci</i>
13.	Sopran	Antonia Zokić (Antina); mag. ing. arh.	1988.	2000. – danas
14.	Sopran	Kristina Zokić (Antina); farmaceutska tehničarka	1992.	2005. – danas
15.	Alt	Silvana Roguljić (ž. Špira); trgovkinja, umirovljenica	1966.	2012. – danas
16.	Alt	Antonija Roguljić (Špirova, rođ. Kovačev); zaštitarka	1966.	1988. – danas
17.	Alt	Lidija Marković (Grgina, rođ. Marović); trgovkinja	1968.	1997. – danas
18.	Alt	Slavena Ivanović (Maksimilijanova, rođ. Zec); njegovateljica	1969.	2010. – danas
19.	Alt	Sandra Marković (Josipova, rođ. Šetka); odjevna tehničarka	1970.	2005. – danas
20.	Tenor II.	Velimir Matković (Duje Dujina, Jukanov); brodoinstalater, umirovljenik	1949.	1966. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
21.	Tenor I.	Ante Marković (Kajov, Žurin); privatni poduzetnik, umirovljenik	1950.	1957. – danas; pjeva ulogu evanđelista u <i>Muci</i> , također i sprovodno <i>štenje</i> , vodeći pretpjevač
22.	Tenor II.	Ante Roguljić (Jerkov, Vranjolin); mehaničar, vojni umirovljenik	1964.	1984. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
23.	Tenor II.	Leonard Marović (Bogdanov); mehaničar	1965.	1984. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
24.	Tenor II.	Bogdan Marović (Leonardov); ing. elektrotehnike	1992.	2005. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
25.	Tenor II.	Luka Roguljić (Antin, Vranjolin); mag. ing. strojarstva	1990.	2005. – danas
26.	Bas II.	Dinko Roguljić (Ivanov, Marušin); elektrotehničar slabe struje, umirovljenik	1944.	1984. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
27.	Bas II.	Stipe Roguljić (Antin, Brkanov); električar	1962.	1988. – danas; pjeva neku od uloga u <i>Muci</i>
28.	Bas II.	Josip Kučan (Ivanov); akad. glumac	1968.	2019. – danas
29.	Bas II.	Ivan Matković (Velimirov, Dujin); mag. elektrotehnike	1992.	2017. – danas
30.	Bas I.	Josip Matković (Sretanov, Biskupov); mag. elektrotehnike	1994.	2017. – danas

- Voditelj: Ivan Bošnjak (od kolovoza 2012.)⁸²
- Župnik: don Mirko Bitunjac⁸³

* * *

Istaknutiji prijašnji članovi i članice zbora – iz 20. stoljeća, najvećma, a djelomično i početka 21. – jesu:

Soprani:

1. Dijana Batinić (Srečkova, rođ. Marković);
2. Zlata Boban (Kajova, rođ. Marković);
3. Vjera Bubić (Andrijina, rođ. Roguljić, Vranjolina);
4. Marija (Ilonka) Čerina (Borisova, rođ. Roguljić, Sulemanova);
5. Katica Juras (Mijina, Sulemanova, rođ. Roguljić);
6. Paulina (Paula) Marković (Jurakova);
7. Tatjana Matenda (Rokova, rođ. Roguljić, Šucina);
8. Ana Matković (Jozina, rođ. Matković, Antišina);
9. Franka Matković (Bartulova, rođ. Roguljić, Belajeva);
10. Katica Matković (Stipina, Curina);
11. Albina Milanović (Marinova, rođ. Roguljić, Mišetina);
12. Tihana (Tiha) Radić (Ivanova, rođ. Matković, Curina);
13. Alenka Rogulj (Nedjeljkova, rođ. Matković);
14. Emica Rogulj (Bartulova, rođ. Roguljić, Belajeva);
15. Meri Vuković (Marinkova, rođ. Matković).

Altovi:

16. Suzana Čolak (Mijina, rođ. Roguljić, Sulemanova);
17. Silva Jerković (Blaževa, rođ. Matković);
18. Zdenka Jurić (Dujina, rođ. Matković);
19. Vesna Limić (Jerolimova, Sulemanova, rođ. Roguljić);
20. Matilda Marović (Jozina, rođ. Roguljić, Belajeva);
21. Draga Matković (Dujina, rođ. Drnas);
22. Liberka (Suzana) Matković (Bartulova, rođ. Roguljić, Belajeva);
23. Matija Matković (Jakovljeva);
24. Vinka Matković (Petrova, Đilina);
25. Olga (Olgica) Milošević (Ljubina, rođ. Matković);
26. Mira Paulus (Borisova, rođ. Roguljić, Sulemanova);

27. Marija Prebek (Rokova, roš. Roguljić, Šucina);
28. Milena Rogulj (Bartulova, rođ. Roguljić, Belajeva);
29. Matija Roguljić (Grgina, rođ. Matković, Antišina);
30. Sanja Ugrin (Nedjeljkova, rođ. Matković);
31. Ivana Vukman (Antina, rođ. Matković, Curina).

Tenori:

32. Ljubo Matković (Jakovljević; tenor II.);
33. Duje Matković (Špirov, Dujin; tenor II.);
34. Mate Matković (Ivanov, Dujin; tenor II.; jedan od obnovitelja kućinskoga crkvenog zbora, godine 1984.);
35. Ante Matković (Ivanov, Curin; tenor I.);
36. Ivan (Ivančić) Matković (Špirov, Dujin; tenor II.);
37. Stipe Matković (Ivanov, Kumina, Curin; tenor II.);
38. Ivan Roguljić (Antin/Tonkov, Sulemanov; tenor I., pjevao *štenja*);
39. Ivica Roguljić (Lukin, Lučeta, tenor II.);
40. Jerolim (Jerkić) Roguljić (Antin, Sulemanov, tenor I., pjevao *štenja i pištule*);
41. Stanislav (Stanko) Roguljić (Jerolimov, Sulemanov; tenor I.);
42. Tomislav (Vojo/Vojko) Roguljić (Jerolimov, Sulemanov; tenor II.);
43. Luka Roguljić (Božin, Vranjolin; tenor II.).

Basovi:

44. Blaž (Blaško) Matković (Nikolin; bas);
45. Ivica Matković (Jozin, Antišin; bas I./II.);
46. Marinko Matković (Jozin, Đilin; bas II.);
47. Milenko Matković (Božin, Dujin; bas);
48. Nedjeljko (Nediljko) Matković (Blažev, Antišin; bas I./II.);
49. Boris Roguljić (Mijin, Sulemanov; bas II.; dugogodišnji kućinski remeta);
50. Jozo Roguljić (Ivanov, Brkanov; bas II., pjevao je često *pištule*);
51. Jozo Roguljić (Matin, Belajev; bas II.);
52. Vlade Roguljić (Jozin, Brkanov; bas II.) i dr.⁸⁴

82 Prije Ivana Bošnjaka (1985.) zborom su ravnale i u crkvi orguljale Lucija s. M. Dulcelina Plavša (1948.) i, prije nje, Mira s. M. Celestina Jerčić (1945.). Osim njih sa zborom su u daljoj prošlosti radili još i Toma Bulić (1909. – 2001.) iz Vranjica te Katica Matković (1923. – 2000.), inače glazbeno samouka mještanka, koja je osobito bila zauzeta u crkvenomu pjevanju sa ženama. Usp. J. Marović 2016, str. 23-25.

83 Od nekadašnjih kućinskih župnika koji su imali zauzetiji stav po pitanju (pučkoga) crkvenog pjevanja članovi zbora navode don Franu Begu (1920. – 2000.; mravinsko-kućinski župnik od 1944. do 1946.), don Antu Klarića (1926. – 2011.; mravinsko-kućinski župnik od 1953. do 1963.), don Juru Juginovića (1935. – 2012.; mravinsko-kućinski župnik od 1963. do 1974.), don Krstu Tomića (1935. – 2019.; mravinsko-kućinski župnik od 1974. do 1982.), don Antu Čulića (1946.; mravinsko-kućinski župnik od 1982. do 2002.) i don Filipa (Pilu) Pavića (1941.; mravinsko-kućinski župnik od 2002. do 2016.).

84 Usp. J. Marović 2016, str. 23-25.

Pregled tradicijskoga vokalnog repertoara crkvene namjene *in situ*

Evidencija pučkih crkvenih napjeva koji su 2020. još uvijek bili u uporabi⁸⁵ obuhvatila je liturgijske i paraliturgijske naslove u odnosu na jedanaest tematskih cjelina, odnosno vrsta namjene, kako slijedi:

- a) došašće i božićno vrijeme;
- b) korizmeno vrijeme;
- c) Veliki tjedan (od Cvjetnice do Velikoga petka uključivo);
- d) uskrsno vrijeme (od vazmenoga bdjenja/Velike subote do svetkovine Duhova uključivo);
- e) vrijeme kroz godinu;
- f) napjevi za Gospodnje, Gospine i svetačke blagdane;
- g) napjevi za nepromjenjive i promjenjive misne dijelove;
- h) ostalo (odgovori u misi, pjevane svetopisamske perikope, litanije, psalmi, himni, sekvence, hvalospjevi, misne antifone, pjesme i sl., tj. sve ono što se pjevaju u sklopu misnih bogoslužja, eventualno pri obredima Velikoga petka, pobožnim vježbama i raznim procesijama);
- i) napjevi za božanski časoslov;⁸⁶
- j) sprovodni/pokojnički napjevi;
- k) koncertne prezentacije.

Evidencijski list donosi nadalje sljedeće parametre:

- 1) naslov napjeva;
- 2) izvor tekstovnog predloška (iz kojega se pjeva);⁸⁷

3) tvorbeno-izvedbene karakteristike napjeva:

- jednoglasni solistički
- jednoglasni i dvoglasni (solistički i skupni)
- višeglasni (troglasni i četveroglasni)⁸⁸
- način izvedbe (*a cappella*, uz orgulje, obredno, koncertno i sl.)
- posebna/vlastita melodija
- tipska melodija (uz navođenje drugih naslova koji se pjevaju na istu melodiju)

4) Stupanj uporabe:

- redovito⁸⁹ (stupanj/ocjena naučenosti i izvedbene kvalitete: 2 3 4 5)⁹⁰
- povremeno (stupanj/ocjena naučenosti i izvedbene kvalitete: 2 3 4 5)
- navesti kada se sve pjeva;

5) Opaske (negdašnji/današnji češći/poznatiji izvođači, odnosno predvodnici pjevanja u dotičnome napjevu, osobito u slučajevima solista i pretpjevača i sl. [navedeni su i u popisima pjevača i u popisima pojedinih repertoara]).

U nastavku teksta napjevi su izloženi opisno, shodno tematskim cjelinama, redosljedu i stupnju uporabnosti, a na kraju pregleda pojedinoga repertoara i tablično.⁹¹ U dotičnim tablama iznijete su korelacije pojedinih jedinica repertoara i odgovarajućih tematskih cjelina, odnosno vrsta namjene pojedinoga naslova (tj. pojedinih naslova), eventualne koncertne prezentacije kao i procjena stupnja naučenosti (koju su načinili sami pjevači); u istim prikazima izložen je također i ukupan broj napjeva u pojedinim repertoarima te količinsko stanje u odnosu na broj

85 Uvidom u popise pojedinih mjesnih napjeva, koji su ovom prilikom registrirani isključivo u smislu živih/uporabnih naslova (iako se pojedini među njima, kako je naznačeno, pjevaju možda i svega jednom godišnje), uočljivo je da je svaka od obrađenih župa, izuzev tekstovno »zajedničkoga« dijela programa, do danas uspjela zadržati i nešto od cjeline negdašnjih para/liturgijskih pjevačkih naslova/vlastitosti, koje su u prošlosti bile znatno izraženije, a samim time i zanimljivije. V. također i bilješku br. 8.

86 Ova stavka vrijedi jedino za Vranjic; u preostalim obrađenim mjestima pojedini su, mada ne odveć brojni, napjevi iz negdašnjega časoslova – izvedbenom (a samim time i kontekstnom) »migracijom« – postali dijelom drugih vrsta bogoslužja, što je najizraženije po pitanju sprovodnih obreda (psalmi, responzoriji, svetopisamske perikope i sl.).

87 Napjevi se redovito pjevaju iz priručnih strojopisnih ili kompjutorskih prijepisa (priređenih za internu uporabu) – dakle ne iz nota – a poneki i napamet (naime, dovoljno je da jedan pjevač započne, a ostali ga bez poteškoća slijede). Razumije se da se opsežniji tekstovi, poglavito oni u *Muci*, potom promjenjivi misni dijelovi te antifone i psalmi u časoslovu pjevaju iz službenih crkvenih, lako dostupnih izdanja. Ovom prigodom nisam posebno donosio izvore svakog pojedinog teksta, jednako kao ni analizu modalitetnih/tonalitetnih sastavnica pojedinih napjeva, prvenstveno zbog što manjega opterećenja priloga, koji je do svojega zaključenja ionako prerastao gabarite uobičajena znanstvenog članka.

88 Ponekad nije lako odrediti broj glasova u pojedinom napjevu, zbog toga što neki pjevači (ovisi to o njihovu broju, disponiranosti i sl.) ne izvode uvijek sve linije istoga napjeva dosljedno. Osobito to vrijedi za donje dionice. Naime, nekad se basovi I. i II. dijele i pjevaju svoje dionice u paralelnim oktavama; katkad baritoni, naprotiv, najdublji ton (osobito u kadenci) nadopunjuju kvintom... Nemalen je i broj primjera u kojima basovi (bez međusobne razdiobe) podvostručuju liniju I. ili II. tenora pa je i troglasje u tom slučaju ono krnjega tipa. Kako bi se izbjegla nedosljednost u klasificiranju, svi su popisani napjevi po pitanju broja glasova okarakterizirani onako kako ih sami pjevači (u dogovoru s voditeljima) poimaju u praksi.

89 Mada se napjevi poput ophodnoga himna *Slava, čast i hvala ti* – liturgijski gledano – rabe svega jednom godišnje, njihovu izvedbu valja smatrati redovitom. Stupanj dakle uporabe – kao redovite ili povremene – odnosi se prije svega na međusobnu razlikovnost između napjeva koji se izvode manje ili više često.

90 Stupanj naučenosti napjeva (tj. prosječnu ocjenu kojom su ocjenjivali sami vlastite pjevačke mogućnosti) određivali su pjevači samostalno, međusobno i, po potrebi, u dogovoru sa svojim voditeljima.

91 Sumarni pregledi donose informacije o kontekstu u kojemu se pjevaju i numerirani i alternativni naslovi (budući da se radi o tipskim melodijama, zajedničkim najmanje dvama naslovima/različitim tekstovima). Kako bi se izbjeglo moguće nedoumice po pitanju njihova konačna broja, tipske melodije brojčano su evidentirane isključivo prema popisu osnovnih napjeva (tj. numeriranih naslova, pod kojima se primarno imenuju/izvode).

glasova (tj. ukupan broj jednoglasnih solističkih, jedno-glasnih i dvoglasnih skupnih te višeglasnih, odnosno tro-glasnih i četveroglasnih napjeva).

1. Pučki crkveni napjevi iz Solina

1. *Stara solinska (pučka) misa*⁹² (za blagdane i nedje-lje tijekom čitave godine: *Gospodine; Slava; Svet/Blago-slovljen; Jaganjče Božji*;⁹³ stavci pokazuju sličan troglasni, ponekad i četveroglasni ustroj [uz mjestimična oktavna udvajanja između basova i tenora II.], moguće ih je sma-trati dijelovima iste, ciklične glazbene cjeline; pjeva se redovito, najčešće napamet, pojedini stavci ponekad i koncertno; uz *Prislavnu* spada među najpoznatije i naji-zvođenije solinske pučke crkvene napjeve; ocjena nauče-nosti i izvedbe: 4/5);

2. *Promjenjivi misni dijelovi*⁹⁴ (ulazna pjesma, pjesma prije evanđelja, prikazna pjesma i pričesna pjesma; pjeva-ju se često, tijekom čitave godine, na zajednički troglasni glazbeni predložak [ukoliko se na misi okupi manji broj pjevača, pjevaju se odgovarajuće autorske skladbe]; ra-be se odgovarajući tekstovi iz misala; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

3. »*Odgovori*« u misi (pjevaju se napamet, na zajednič-ki, troglasni glazbeni predložak, srodan motivici prisutnoj u *Staroj solinskoj misi*; izvedba je redovita, tijekom čitave godine; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

4. *O prislavna, Božja Mati*⁹⁵ (ili samo *Prislavna*; troglasni marijanski paraliturgijski pučki crkveni napjev; sadrži mje-stimična oktavna udvajanja, također neke dodirne točke s misnim stavcima [npr. interval kvarte koji se povremeno formira između I. i II. tenora]; na isti se napjev pjevaju još i pjesme *Ime slatko, o Marijo* te, na sprovodu [kod groba], *Smiluj mu [ili joj] se, Majko slavna*; pjeva se redovito na mi-snim slavljinama [kao druga pričesna pjesma, ponekad i kao prikazna], nerijetko i na koncertnim nastupima; uz *Staru solinsku misu* zacijelo jedan od najpoznatijih i najčešće izvođenih solinskih pučkih crkvenih napjeva; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

5. *Budi faljeno po sve vrime*⁹⁶ (troglasni paraliturgijski napjev – hvalospjev u čast imena Isusova, Marijina i Josi-pova; pjeva se redovito na kraju misnih slavlja, tijekom či-tave godine, napamet; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

6. *Veseli se, Majko Božja*⁹⁷ (troglasna solinska varijanta istoimene božićne paraliturgijske pjesme fra Petra Kneže-vića; pjeva se redovito na misnim bogoslužjima tijekom božićnoga vremena [kao pričesna pjesma], ponekad i na koncertnim nastupima; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

7. *Stipan jur blaženi*⁹⁸ (izvadak iz božićne poeme autora fra Paškala Jukića [a možda i autora ili barem priređivača glazbenoga predloška] *Ovoga vrimena*; troglasni paraliturgijski napjev pučkoga prizvuka; riječ je o solinskoj va-rijanti napjeva [po svemu sudeći skladanoga uratka] koji je bio ili je još uvijek u uporabi u znatnom broju dalmatin-skih mjesta koja njeguju pučko crkveno pjevanje; pjeva se redovito na misnim bogoslužjima tijekom božićnoga vremena [napose na blagdan sv. Stjepana, kao pričesna pjesma], ponekad i na koncertnim nastupima i spada među poznatije solinske pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

8. *Slava, čast i hvala ti*⁹⁹ (ophodni himan na Cvjetnicu; pjeva se jednoglasno s oktavnim udvajanjima u basovi-ma; izvedba je redovita [i isključivo vezana za blagdan Cvjetnice]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

9. *Kad je Gospodin ulazio u Sveti grad*¹⁰⁰ (ulazna trogla-sna misna pjesma na Cvjetnicu; pjeva se redovito; na isti se napjev pjeva i *Dajem vam novu zapovijed*, prigodom obreda pranja nogu na Veliki četvrtak; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

10. *Muka Gospodina Našega Isusa Krista*¹⁰¹ (po Ivanu, Luki, Marku, Mateju; pjeva se redovito na Cvjetnicu [po Luki, Marku ili Mateju, ovisno o ciklusu liturgijske godine] i na Veliki petak [uvijek po Ivanu]; napjev *Muke*, satkan je iz dviju melodijskih cjelina, solističke [jednoglasne, za po-jedine uloge, s razlikom između napjeva evanđelista i po-jedinih lica] i skupne [troglasne turbe]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

92 Usp. J. Martinić 2011, str. 38-41, 42-43; T. Čičerić 2012, str. 164, 171-172; M. Jankov 2012.

93 Stavak *Vjerujem u jednoga Boga/Vjerovanje* u novije se vrijeme na misnim bogoslužjima – ponajprije zbog svoje duljine (u trajanju od oko 8 minuta) – ne pjeva. Iako ga pjevači još uvijek umiju otpjevati, u izvedbama (izuzev nekolicine najiskusnijih) redovito ih prate nesigurnosti.

94 Usp. J. Martinić 2011, str. 38, 43; T. Čičerić 2013, str. 209; M. Jankov 2015, str. 2017, 211, 214.

95 Usp. J. Martinić 2011, str. 41, 43; T. Čičerić 2013, str. 195, 212-213; M. Jankov 2013, str. 163-168.

96 Usp. T. Čičerić 2012, str. 171.

97 Usp. M. Jankov 2013, str. 168-170.

98 Usp. M. Jankov 2013, str. 181-184.

99 Usp. Usp. T. Čičerić 2012, 171; M. Jankov 2015, str. 207, 211, 215.

100 Usp. M. Jankov 2015, str. 207, 211, 215.

101 Usp. M. Jankov 2015, str. 207-209, 211, 216-217.

11. *Usta moja uzdižite* (troglasni euharistijski himan; pjeva se redovito [samo jednom godišnje], prigodom svečanoga prijenosa i pohrane Svetoostajstva na Veliki četvrtak; posljednje dvije strofe [*Divnoj dakle*] izvode se jednoglasno, shodno skladanoj melodiji [nepoznata autora], koju su pjevači naučili pred nekoliko desetljeća s nekim od ranijih voditelja; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

12. *Razdijeliše među sobom haljine moje / Bože moj, Bože moj, zašto si me zapustio?*¹⁰² (jednoglasna solistička antifona sa psalmom 22 [21] koji sadrži dvoglasne [s basovskim oktavnim udvajanjima linije tenora II.] i, povremeno, solističkim, jednoglasnim dijelovima; pjeva se redovito, jednom godišnje, na koncu obreda Velikoga četvrtka, prilikom razmetanja oltara; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

13. *Evo drvo križa / Dođite, poklonimo se*¹⁰³ (jednoglasna antifona [koju pjeva svećenik, triput, svaki put s nešto višom intonacijom] s troglasnim odgovorom, pri otkrivanju križa na Veliki petak; pjeva se redovito, jednom godišnje; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

14. *Puče moj*¹⁰⁴ (tzv. *Priekori*; troglasni napjev, izvodi se redovito prilikom ljubljenja križa na Veliki petak, potom u teoforičnoj procesiji koja slijedi prije samoga završetka obreda istoga dana te izvan liturgije, koncertno; pjeva se redovito, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka i spada među najpoznatije solinske pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

15. *Ispovidajte se Gospodinu, jer je dobar*¹⁰⁵ (psalam 136 [135]; završna troglasna pjesma na Veliki petak; pjeva se redovito [ispred ulaznih vrata u crkvu, nakon procesije, pri samome kraju obreda Velikoga petka] te također spada među poznatije solinske pučke crkvene napjeve [pokazuje stanovite dodirne točke s istoimenim vranjičkim napjevom kao i neke sličnosti, prvenstveno u incipitu, sa solinskim napjevom *Puče moj*]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

16. *Litanije lauretanske BDM*¹⁰⁶ (pjevaju se na blagdan Male Gospe te na »ultim maja« [tj. na misi Gospi u čast, na

posljednji dan mjeseca svibnja]; na isti se dvoglasni [solistički zazivi] i troglasni napjev [odgovori] pjevaju još i *Litanije Srca Isusova* te *Litanije sv. Antuna Padovanskoga* [na dotične blagdane]; napjev se izvodi redovito, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka u odgovorima; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

17. *Svetoj Žrtvi uskrsnici* (troglasna uskrсна sekvenca; na isti se napjev pjevaju još i duhovska *Dođi, Duše Presveti*, te tijelovska *Hvali, Sion, Spasitelja*; izvodi se redovito, ukupno triput godišnje; ovi naslovi mogu se smatrati varijantama istovrsnih napjeva iz Vranjica, jednako kao i [znatno poznatije] vranjičke pjesme za pokojnoga brata ili sestru, što je vjerojatno posljedica negdašnjega župnoga i bogoslužnoga jedinstva između Vranjica i Solina [prije godine 1911.]; ocjena naučenosti i izvedbe: 3);

18. *Iz dubine vapijem tebi, Gospode* (psalam 130 [129]; troglasni napjev, pjeva se redovito na sprovodima [u povorci] kao i na svetkovinu Svih svetih [na odrješenu pokojnih, na groblju]; na isti se napjev izvodi još i *Čuj, Gospode, riječi moje* [psalam 5; izvodi se redovito u crkvi na pokojničkoj misi, na dan sprovoda], *Smiluj se meni, Bože*¹⁰⁷ [psalam 51 [50]; izvodi se redovito na sprovodima, u povorci] te *Blagoslovljen Gospod, Bog Izraelov* [Zaharijin kantik; izvodi se na sprovodu, također u povorci]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

19. *Kralju kojemu sve živi*¹⁰⁸ (psalam 67 [66]; solistički i troglasni [responzorijalni] napjev; izvodi se u crkvi kao uvod u sprovodnu misu, no samo kad je posljednji ispraćaj pokojnika na Starome solinskom groblju;¹⁰⁹ ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

20. *Vjerujem da Otkupitelj moj živi* (jednoglasni responzorij s basovskim oktavnim udvajanjem; pjeva se redovito na sprovodu, poslije pogrebne homilije; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

21. *Braćo, brata [ili sestru] sprovodimo*¹¹⁰ (troglasni braćimski paraliturgijski sprovodni napjev; pjeva se redovito na sprovodu, prije polaska pogrebne povorke; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

102 Usp. M. Jankov 2015, str. 208-209, 211-212, 218.

103 Usp. M. Jankov 2015, str. 209, 212, 219.

104 Usp. J. Martinić 1981, str. 75; M. Jankov 2015, str. 209, 212-213, 220.

105 Usp. M. Jankov 2015, str. 209-210, 213, 221.

106 Usp. M. Jankov 2013, str. 271-179.

107 Usp. T. Čičerić 2013, str. 194, 208.

108 Usp. T. Čičerić 2012, 171.

109 Analogno razlikama u izboru sprovodnih napjeva, ovisno o tome obavlja li se sprovod na Novome (što je mnogo češće) ili Starome groblju, i pjevači u susjednom Vranjicu s preseljenjem mjesnoga groblja na splitski Lovrinac (1981.) preinačili su (reducirali) svoj sprovodni pjevački repertoar. Usp. M. Jankov 2016b, str. 195.

110 Usp. J. Martinić 2011, str. 41, 43; T. Čičerić 2010.

Napjevi iz SOLINA	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete (temeljem procjene pjevača)	Posebni napjev	Tipski napjev	Jednoglasi solistički napjev	Jednoglasi i dvoglasni napjev (solistički i skupni)	Višeglasni napjev (troglasni i četveroglasni)
Redni broj napjeva																	
1.	4/5		.			.
2.					3/4		.			.
3.				3/4		.			.
4.	4/5		.			.
5.				4/5	.				.
6.	4	.				.
7.	4/5	.				.
8.			.					.				4	.			.	
9.			.					.				4/5		.			.
10.			.					.				4/5		.	.		.
11.			.					.				3/4	.				.
12.			.					.				4	.		.	.	
13.			.					.				3/4	.				.
14.			.					.			.	4/5	.				.
15.			.					.				4/5	.				.
16.						.		.				4/5		.		.	.
17.				.		.		.				3		.			.
18.		4/5		.			.
19.		4/5	.		.		.
20.		4/5	.			.	
21.		4/5	.				.
22.		4	.				.
23.											.	4/5	.				.
24.		5	.		.		
25.		5		.	.		
Ukupno / prosječno	14	11	17	13	12	9	2	19	-	7	6	4,25	15	10	5	4	20

Tabla 1
Solin – prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara

22. *Dan od gnjeva*¹¹¹ (troglasna pokojnička sekvenca, obnovljena i vraćena u uporabu prema zapisu s rekonstrukcijom T. Čičerića; pjeva se ponekad na sprovodnim misama, uglavnom kao prikazna pjesma; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

23. *Oslobodi mene, Gospode* (responzorij; troglasni napjev; pjeva se obično na koncertima; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

24. *Pištula blaženoga Pavla apostola Rimljanima* (Rim 14, 7-12; jednoglasni solistički napjev; izvodi se ponekad na misi za pokojne; pjevaju ga redovito tenori Ante Parać, Nikša Barišić i Tomislav Grbić te bas Stipe Filipović; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

25. *Prosti mi, Gospode*¹¹² (*Jobovo štenje*, Job 7, 16-21; jednoglasni solistički napjev; na istu se melodiju ponekad pjeva i [alternativno] štenje *Ruke su me tvoje učinile* [Job 10, 8-12]; izvodi se od vremena do vremena na misi za pokojne; pjeva ga redovito tenor Ante Parać; ocjena naučenosti i izvedbe: 5).

2. Pučki crkveni napjevi iz Klisa

1. *Vidjeh vodu*¹¹³ (dvoglasna antifona; pjeva se dvaput godišnje, na blagdan Bogojavljenja i na Veliku subotu [neodoljivo podsjeća na solinski napjev za promjenjive misne dijelove]; varijanta napjeva rabi se još u slučajevima dviju antifona na Cvjetnicu, *Hosana sinu Davidovu*¹¹⁴ te *Kad je Gospodin ulazio u sveti grad*¹¹⁵; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

2. *Ja se kajem, Bože mili*¹¹⁶ (tzv. »djelo skrušenja u pjesmi«; troglasni paraliturgijski napjev; pjeva se svake prve nedjelje u mjesecu [tzv. »mlade nedilje«, osim ako dotična nedjelja ne pada na najveće blagdane], prigodom blagoslova s Presvetim te redovito u korizmima, tijekom čitave godine; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

3. *Od kuge, glada i rata*¹¹⁷ (solistički zazivi s dvoglasnim odgovorima u kojima uz pjevače sudjeluje vjernički puk; basovi i tenori II. izvode istu, donju liniju, dok tenori

I. pjevaju gornji glas; izvodi se kao paraliturgijski napjev, prilikom blagoslova sa Svetootajstvom svake prve nedjelje u mjesecu [osim ako dotična nedjelja ne pada na najveće blagdane]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

4. *Tebe, Boga, hvalimo*¹¹⁸ (pjesma zahvalnica/ambrozijanski himan; troglasni napjev, s jednoglasnim incipitom [pjeva ga je nekada uglavnom svećenik, a danas netko od solista, po dogovoru] koji je [incipit] poznat i u nekim drugim mjestima; izvodi se u svečanim prigodama [na misama zahvalnicama i sl.]; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

5. *Slava, čast i hvala ti*¹¹⁹ (ophodni troglasni himan na čast Krista Kralja; pjeva se prigodom svečane procesije na Cvjetnicu; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

6. *Muka Gospodina Našega Isusa Krista*¹²⁰ (*po Ivanu, Luki, Marku, Mateju*; pjeva se redovito na Cvjetnicu [po Luki, Marku ili Mateju, ovisno o ciklusu liturgijske godine] i na Veliki petak [uvijek po Ivanu]; danas je uporabi ostao samo jednoglasni solistički napjev evanđelista i pojedinih uloga, ali ne i napjev za skupne dijelove/turbe; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

7. *Bože moj, Bože moj, zašto si me zapustio?*¹²¹ (psalam 22 [21]; pjeva se na Veliki četvrtak, prigodom razmetanja oltara; na isti se dvoglasni napjev izvode i pjesme *Križu sveti, stablo svako*¹²² te *Usta moja, opjevajte sretno svršen slavni boj*, kod klanjanja križu na Veliki petak; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

8. *Evo drvo križa / Dođite, poklonimo se*¹²³ (jednoglasna antifona [koju pjeva svećenik, triput, svaki put s nešto višom intonacijom], pri otkrivanju križa na Veliki petak, na koju pjevači odgovaraju s dvoglasnim napjevom; pjeva se redovito, jednom godišnje; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

9. *Puče moj*¹²⁴ (tzv. *Prijekori*; troglasni napjev kod ljubljenja križa na Veliki petak, također i u teoforičnoj procesiji koja slijedi prije samoga završetka obreda istoga dana; pjeva se redovito, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga

111 Usp. T. Čičerić 2013, str. 195, 205-207.

112 Usp. M. Jankov 2018, str. 242-244.

113 Usp. M. Jankov 2016a, str. 77, 88.

114 Usp. M. Jankov 2016a, str. 112-113, 120.

115 Usp. M. Jankov 2016a, str. 121.

116 Usp. J. Martinić 1981, str. 95; M. Jankov 2016a, str. 80-81, 97.

117 Usp. M. Jankov 2016a, str. 80, 96.

118 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 10; M. Jankov 2016a, str. 78-79, 92-93, 299.

119 Usp. J. Martinić 1981, str. 3; M. Jankov 2016a, str. 113, 122.

120 Usp. M. Jankov 2016a, str. 113-115, 117, 123-126.

121 Usp. M. Jankov 2016a, str. 116, 127.

122 Usp. M. Jankov 2015, str. 219.

123 Usp. M. Jankov 2016a, str. 117, 128.

124 Usp. J. Martinić 1981, str. 75; M. Jankov 2016a, str. 117, 130-131.

Napjevi iz KLISA	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete (temeljem procjene pjevača)	Posebni napjev	Tipski napjev	Jednoglasi solistički napjev	Jednoglasi i dvoglasni napjev (solistički i skupni)	Višeglasni napjev (troglasni i četveroglasni)
1.	•		•	•		•						4		•		•	
2.	•	•		•	•			•				4/5	•				•
3.	•	•		•	•			•				4/5	•		•	•	
4.	•				•	•		•				3/4	•				•
5.			•					•				5	•				•
6.			•					•				4		•	•		
7.			•					•				4/5		•		•	
8.			•					•				4	•			•	
9.			•					•			•	5	•				•
10.			•					•			•	5	•				•
11.				•		•		•			•	5		•			•
12.						•		•			•	4/5	•			•	
13.						•		•				4/5		•		•	•
Ukupno / prosječno	4	2	7	4	3	5	-	12	-	-	4	4,42	8	5	2	6	7

Tabla 2

Klis – prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara

puka; ponekad se izvodi i koncertno, spada u poznatije kliške pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

10. *Ispovidajte se Gospodinu, jer je dobar*¹²⁵ (psalam 136 [135]); pjeva se redovito kao završna troglasna pjesma na obredima Velikoga petka, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka, kod Gospodinova groba, dok svećenik daje blagoslov s Presvetim; ponekad se izvodi i koncertno, spada u poznatije kliške pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

11. *Neka Žrtvi vazmenoj*¹²⁶ (uskrsna sekvenca; na isti se troglasni napjev [koji se također ubraja u poznatije kliške pučke crkvene napjeve] pjeva i duhovska sekvenca *Dođi, Duše Presveti*¹²⁷ [u jednom i drugom slučaju prisutni su ciklički pripjevi, za Uskrs *Na dan Božjeg uskrsnuća radujmo se, aleluja!*, a za Duhove *Dođi, Duše Presveti, sa neba nas posjeti zrakom svoje milosti!*, u kojima rado sudjeluje i vjernički puk] te paraliturgijska pjesma/antifona na dan sv. Roka, *Isusova draga Majko*¹²⁸ [izvodi se ponekad i koncertno]; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

125 Usp. J. Martinić 1981, str. 82; M. Jankov 2016a, str. 118, 132-133.

126 Usp. J. Martinić 2011, str. 46-47, 49; M. Jankov 2016a, str. 175-178.

127 Usp. J. Martinić 2011, str. 46, 49; M. Jankov 2016a, str. 180-183.

128 Usp. J. Martinić 2011, str. 47, 49; M. Jankov 2016a, str. 214-215, 217-218.

12. *Zdravo, Zvizdo mora*¹²⁹ (marijanski himan; napjev je jednoglasan, s basovskim oktavnim udvajanjem, ponekad i uz javljanje gornje melodijske terce [ostatak negdašnjega dvoglasja?]; pjeva se redovito za Veliku Gospu, ponekad i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

13. *Litanije lauretanske BDM*¹³⁰ (dvoglasni [zazivi] i troglasni napjev [odgovori]; u odgovorima uz pjevače sudjeluje vjernički puk; basovi i tenori II. mjestimično, u zazivima, izvode istu, donju liniju, dok tenori I. pjevaju gornji glas; pjeva se redovito, na svetkovinu Uznesenja Marijina; na isti se napjev pjevaju i *Litanije Svih svetih* [u procesijama za blagdane: sv. Jure, sv. Ante, sv. Vida, sv. Ivana i sv. Roka]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5).

3. Pučki crkveni napjevi iz Vranjica

1. *Poslanica*¹³¹ (II. čitanje/*pištula*) na nedjeljnim misnim slavljinama u došašću (jednoglasni solistički napjev; na jednaku se melodiju pjevaju još i *pištule* na misama tijekom korizmenoga vremena; poslanicu izvode tenori Andrija Jurić i Joško Jurić te bas Mate Jurić; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

2. *Poslanica*¹³² (II. čitanje/*pištula*) na misnim slavljinama za nedjelje kroz godinu te blagdane/svetkovine (jednoglasni solistički napjev; »svečanu« poslanicu pjeva uglavnom Joško Jurić i ponekad Mate Jurić; na ovu melodiju isti pjevač redovito izvodi i poslanicu za blagdan Male Gospe u Solinu [Rim 8, 28-30],¹³³ uvijek na svečanoj jutarnjoj misi; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

3. *Bože, u pomoć mi priteci / Gospodine, pohiti da mi pomogneš*¹³⁴ (jednoglasni solistički uvodni zaziv [koji pjeva svećenik] s troglasnim [eventualno četveroglasnim] odgovorom čitava zboru; pjeva se redovito, uz orguljsku pratnju, na svim večernjama – izuzev one pokojničke, koja posjeduje vlastiti melodijski model; na isti se napjev

odgovora, međutim, redovito izvodi i drugi po redu psalam¹³⁵ te kantik *Veliča*¹³⁶ [tzv. »svečani«], eventualno s primjenom manjih varijacija [npr. *flexa*], ovisno prije svega o količini pjevanoga teksta; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

4. *O Isuse, o Spase naš*¹³⁷ (himan iz časoslova [Božić, I. večernja]; napjev je troglasan ili četveroglasan [ovisno o broju i spremnosti okupljenih pjevača] i pjeva se redovito uz orguljsku pratnju; na isti se napjev pjevaju još himni na večernjama za Uskrs [II. večernja; *Na gozbu Kralja Jaganjca*], Duhove [II. večernja; *O dođi Stvorče, Duše Svet*] te o posveti crkve [II. večernja; *Nebeski Jeruzolime*¹³⁸]; na nj se također izvodi i himan u čast sv. Antuna Padovanskoga, *Milijim srcem danaska*,¹³⁹ koji se pjeva u procesiji [*a cappella*] na svečev blagdan 13. lipnja; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

5. *Antifona na Večernji*¹⁴⁰ (npr. za Božić, I. večernja, *Uzveličao se Kralj mironosni – za njegovim licem čezne sva zemlja* [prva antifona]; jednoglasni solistički napjev; na istu se melodiju pjevaju odnosne antifone na dotičnoj kao i na svim drugim večernjama – izuzev antifona na II. večernji za pokojne, koja posjeduje vlastiti jednoglasni napjev; antifone tijekom obreda izvode pojedinačni pjevači, shodno prethodnu dogovoru; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

6. *Hvalite, slugе Gospodnje*¹⁴¹ (psalam 113 [112], npr. za Božić, I. večernja; troglasni [eventualno četveroglasni] napjev, za prvi po redu psalam i hvalospjev [izvode ga ponekad i dvojica solista], na svim večernjama – izuzev one pokojničke, koja posjeduje vlastiti melodijski model; pjeva se redovito, uz orguljsku pratnju; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

7. *Smiluj se meni, Bože*¹⁴² (psalam 51 [50]; tzv. »korizmeni«; troglasni napjev koji pjevači već nekoliko desetljeća

129 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 10; M. Jankov 2016a, str. 203-205, 207.

130 Usp. M. Jankov 2016a, str. 118, 206, 208-209.

131 Usp. M. Jankov 2017, str. 100-102.

132 Usp. M. Jankov 2017, str. 102-103.

133 Usp. M. Jankov 2017, str. 104-105.

134 Usp. M. Jankov 2011, str. 187, 192. Ovaj se napjev (prilagođen četveroglasju mješovitoga zboru, bez obrađivačkih zahvata) od godine 2016. izvodi jednom godišnje i u splitskoj konkatedrali sv. Petra apostola, prigodom pjevanja I. večernje za blagdan sv. Petra i Pavla. Usp. M. Jankov 2016c, str. 2; M. Jankov 2019, str. 124.

135 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 20; M. Jankov 2016b, str. 207-208.

136 Usp. Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 22; M. Jankov 2011, str. 180, 187, 195-196.

137 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 18.

138 Usp. M. Jankov 2011, str. 187, 193.

139 Usp. M. Jankov 2011, str. 187.

140 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 20; M. Jankov 2016b, str. 196.

141 Usp. J. Martinić 2014, [I.], str. 19; M. Jankov 2016b, str. 206-207.

142 Usp. J. Martinić 1981, str. 62; M. Jankov – M. Milošević Carić 2021, str. 91-93, 97. Prema kazivanju kućinskih pjevača, ovaj vranjički napjev – koji ih je (vjerojatno sredinom osamdesetih ili početkom devedesetih godina prošloga stoljeća) bio naučio Toma Bulić – pjeva se tijekom korizmenih misnih bogoslužja i u Kućinama.

izvode u kombinaciji sa skladanim psalmom [naziva *Miserere*], djelom sjevernotalijanskoga cecilijanskog autora G. B. Candottija;¹⁴³ pjeva se na misnim bogoslužjima [najčešće kao druga pričesna pjesma] i na Veliki petak tijekom teoforične procesije, ponekad i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

8. *Puna tuge Majka staše*¹⁴⁴ (marijansko-korizmena sekvenca; četveroglasni napjev; izvodi se redovito, kod obavljanja pobožnosti križnoga puta tijekom korizmenih nedjelja i »na marčane petke« za vrijeme mise, na početku ili nakon pričesti [koja se namjenjuje za vranjičke pokojne]; ponekad se izvodi i koncertno; spada među poznatije vranjičke pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

9. *Litanije na »Put križa«*¹⁴⁵ (četveroglasni napjev u kojemu uz pjevače [posebice u odgovorima] rado sudjeluju i vjernici i dječji župni zbor; izvodi se redovito, kod obavljanja pobožnosti križnoga puta tijekom korizmenih nedjelja te na blagdan Cvjetnice [na »zajedničkoj uri klanjanja«], također i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

10. *Klanjamo ti se, Kriste, i blagosivljamo tebe / Jer si svojim svetim križem svijet otkupio*¹⁴⁶ (jednoglasni zaziv [upućuje ga svećenik] s dvoglasnim, skupnim odgovorom, u kojemu uz pjevače sudjeluju i vjernici; izvodi se redovito, kod obavljanja pobožnosti križnoga puta tijekom korizmenih nedjelja; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

11. *Poslanica svetoga Pavla apostola Filipljanima*¹⁴⁷ (II. čitanje/*pištula*; Fil 2, 6-11) na misi na blagdan Cvjetnice (jednoglasni solistički napjev; izvodi se redovito, također i za II. čitanje na misi Večere Gospodnje na Veliki četvrtak [1 Kor 11, 23-26] te na Veliki petak [Heb 4, 14-16; 5, 7-9]; poslanicu pjevaju tenori Andrija Jurić ili Mate Jurić; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

12. *Krist postade poslušan do smrti* (Cvjetnica, pjesma prije evanđelja, tj. *Muke Gospodinove*; troglasni napjev; izvodi se redovito; na isti se napjev izvode još i antifone [ulazna¹⁴⁸ te izbor antifona – u dvoglasnoj varijanti – prilikom pranja nogu] na Veliki četvrtak, a ista se pjesma prije

evanđelja/*Muke* izvodi i na Veliki petak; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

13. *Muka Gospodina Našega Isusa Krista (po Ivanu, Luki, Marku, Mateju)*; pjeva se redovito na Cvjetnicu [po Luki, Marku ili Mateju, ovisno o ciklusu liturgijske godine] i na Veliki petak [uvijek po Ivanu]; jednoglasna [pojedine uloge] i troglasna [turbe], izvodi se ponekad uz diskretnu orguljsku pratnju; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

14. *Evo drvo križa / Dođite, poklonimo se* (jednoglasna antifona [koju pjeva svećenik, triput, svaki put s nešto višom intonacijom] s jednoglasnim skupnim odgovorom pjevača, prigodom otkrivanja križa na Veliki petak; pjeva se redovito, jednom godišnje; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

15. *Puče moj*¹⁴⁹ (tzv. *Prijekori*; četveroglasni napjev kod ljubljenja križa na Veliki petak te tijekom teoforične procesije; pjeva se redovito, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka, a ponekad i koncertno; spada među poznatije vranjičke pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

16. *Ispovidajte se Gospodinu, jer je dobar*¹⁵⁰ (psalam 136 [135]; završna četveroglasna pjesma na Veliki petak; pjeva se redovito [nakon teoforične procesije, s kora, dok je ostatak crkve u mraku], ponekad i koncertno; spada među poznatije vranjičke pučke crkvene napjeve [pokazuje stanovite dodirne točke s istoimenim solinskim napjevom]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

17. *Starozavjetno čitanje*¹⁵¹ (štenje) na vazmenome bdjenju Velike subote (jednoglasni solistički napjev; izvodi se redovito, mada svega jednom godišnje; na istu melodiju pjeva se pet od ukupno sedam čitanja iz službe riječi; pjevaju tenori Ljubomir Jurić, Andrija Jurić, Joško Jurić i Mate Jurić [uz naznaku da netko od pjevača izvodi dva *štenja*]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

18. *O dođi, Stvorče, Duše Svet* (himan-zaziv Duha Svetoga; jednoglasni, mjestimično i dvoglasni napjev, pučka varijanta službenoga gregorijanskog himna; izvodi se uz diskretnu orguljsku potporu; izvodi se i na misi prvoga dana građanske godine [blagdan Bogorodice Marije] ili

143 V. bilješku br. 26.

144 Usp. M. Jankov 2016b, str. 200, 210.

145 Usp. M. Jankov 2016b, str. 200-202. Od godine 1989., kada je utemeljena smotra pučkih korizmenih napjeva »Puče moj« u splitskoj konkatedrali sv. Petra apostola, vranjički crkveni pjevači napjev izvode redovito na kraju koncerta, pri čemu im se pridružuje ostatak sudionika; osim toga, napjev su u splitskoj konkatedrali dobro prihvatili svećenici, pjevači i vjernici te se redovito izvodi tijekom teoforične procesije na Veliki petak. M. Jankov 2016b, str. 201.

146 Usp. M. Jankov 2016b, str. 200.

147 Usp. M. Jankov 2017, str. 105-107.

148 Usp. M. Jankov 2016b, str. 196-198.

149 Usp. J. Martinić 1981, str. 74.

150 Usp. J. Martinić 1981, str. 82.

151 Usp. M. Jankov 2017, str. 105, 107-109.

Napjevi iz VRANJICA	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete (temeljem procjene pjevača)	Posebni napjev	Tipski napjev	Jednoglasi solistički napjev	Jednoglasi i dvoglasni napjev (solistički i skupni)	Višeglasni napjev (troglasni i četverglasni)
Redni broj napjeva																	
1.	.	.						.				5		.	.		
2.					.	.						5		.	.		
3.									.			4/5		.			.
4.						.		.				4/5		.			.
5.									.			5		.	.		
6.									.			5		.		.	.
7.		.						.			.	4/5	.				.
8.		.						.			.	4/5	.				.
9.		4/5	.				.
10.		.						.				5	.			.	
11.			.					.				4/5		.	.		
12.			.					.				4/5		.		.	.
13.			.					.				4/5		.	.		.
14.			.					.				4	.			.	
15.			.					.			.	5	.				.
16.			.					.			.	4/5	.				.
17.				.				.				4/5		.	.		
18.						.		.				4	.			.	
19.				4/5	.				.
20.				.		.		.				4	.				.
21.									.			4/5		.			.
22.									.			5		.	.		
23.		5		.			.
24.		5		.			.
Ukupno / prosječno	3	7	9	5	3	5	-	16	6	2	6	4,58	10	14	7	5	15

Tabla 3
Vranjic – prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara

pak početka nove školske/vjeronaučne godine; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

19. *Dan večere Gospodina*¹⁵² (četveroglasni bratimski paraliturgijski napjev za blagdan Tijelova [u Vranjicu ga i danas nazivaju Božjim danom]; pjeva se redovito iza mise, »tokon svečane procesije oko mista«, a često i koncertno; spada među najpoznatije vranjičke pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

20. *Zdrav', Isuse, Božji Sine*¹⁵³ (četveroglasni bratimski paraliturgijski napjev za blagdan Tijelova; pjeva se jednom godišnje, redovito nakon tijelovske procesije, po povratku pjevača na kor, prije blagoslova s Presvetim; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

21. *Bože, u pomoć mi priteci / Gospodine, pohiti da mi pomogneš*¹⁵⁴ (za pokojničko slavlje – Dušni dan, I. večernja; jednoglasni solistički uvodni zaziv [koji pjeva svećenik] s troglasnim [eventualno četveroglasnim] odgovorom čitava zbora; pjeva se redovito, uz diskretnu orguljsku pratnju, isključivo na pokojničkoj večernji; na isti se napjev ovoga odgovora međutim izvode još i odnosni himan, *O Kriste, Kralju svemoćni*, oba psalma,¹⁵⁵ hvalospjev te kantik *Veliča*¹⁵⁶ [tzv. »mrtvački«], eventualno s primjenom manjih varijacija [npr. *flexa*], ovisno o količini pjevanoga teksta; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

22. *Antifona na pokojničkoj Večernji* (pokojničko slavlje – Dušni dan, I. večernja, *Čuvao te Gospodin od zla svakoga. čuvao dušu tvoju*¹⁵⁷ [prva antifona]; jednoglasni solistički napjev; na istu se melodiju pjevaju odnosne antifone tijekom čitave večernje za pokojne; antifone tijekom obreda izvode pojedinačni pjevači, shodno prethodnom dogovoru; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

23. *Blagoslovljen Gospod, Bog Izraelov*¹⁵⁸ (Zaharijin kantik; četveroglasni napjev koji se redovito izvodi na sprovodu, kao prvi u nizu odgovarajućih sprovodnih napjeva, ali samo početni vers; na isti se napjev, u povorci, izvode

još i psalam 130 [129], *Iz dubine vapijem tebi*, te psalam 51 [50], *Smiluj se meni, Bože*; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

24. *Braćo, brata [ili sestru] sprovodimo*¹⁵⁹ (četveroglasni [eventualno i troglasni, ovisno o broju okupljenih pjevača] bratimski paraliturgijski sprovodni napjev; izvodi se na sprovodu, poslije kratke homilije; na isti melodijski predložak – uz stanovite varijacije, poradi različitih tekstova – pjevaju se [također troglasno ili četveroglasno] na misama na Uskrs, Duhove i Tijelovo još tri odgovarajuće posljednice [koje pokazuju sličnost s istoimenim napjevima iz Solina]: *Svetoj Žrtvi uskrsnici*,¹⁶⁰ *Dođi, Duše Presveti*¹⁶¹ i *Hvali, Sion, Spasitelja*; spada među poznatije vranjičke pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 5).

4. Pučki crkveni napjevi iz Mravinaca

1. *Mravinska pučka misa*¹⁶² (za blagdane i nedjelje kroz godinu: *Gospodine; Slava; Svet/Blagoslovljen; Jaganjče Božji*; dvoglasni napjevi koji [uz postupke variranja] tvore cikličnu cjelinu [slično solinskome slučaju], izvodi se ponekad, na nedjeljnim misnim slavljinama tijekom godine; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

2. *Budi hvaljeno*¹⁶³ (dvoglasni paraliturgijski napjev – hvalospjev u čast imena Isusova, Marijina i Josipova; pjeva se još uvijek na kraju misnoga bogoslužja, iako rijetko; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

3. *Zdravo, Zvijezdo mora*¹⁶⁴ (marijanski himan; dvoglasni napjev; pjeva se za Gospine blagdane; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

4. *O, biči preljuti*¹⁶⁵ (troglasni korizmeni paraliturgijski napjev [sadrži mjestimična oktavna udvajanja basove linije i one tenora II.]; pjeva se u korizmi, na nedjeljnim misnim slavljinama te u Velikome tjednu, eventualno i koncertima; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

5. *Hosana Davidovu Sinu*¹⁶⁶ (ophodna antifona na Cvjetnicu; troglasni napjev; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

152 Usp. M. Jankov 2016b, str. 212-214.

153 Usp. M. Jankov 2016b, str. 212, 214, 216-217.

154 Usp. M. Jankov 2011, str. 186, 189.

155 Usp. M. Jankov 2016b, str. 207-208.

156 Usp. M. Jankov 2011, str. 186-187, 191.

157 Usp. M. Jankov 2016b, str. 195-196.

158 Usp. J. Martinić 1981, str. 71.

159 Usp. M. Jankov 2016b, str. 212.

160 Usp. M. Jankov 2016b, str. 211.

161 Usp. M. Jankov 2016b, str. 211-212.

162 Usp. M. Jelavić 2008, str. 25-26, 55-59.

163 Usp. M. Jelavić 2008, str. 30, 88.

164 Usp. M. Jelavić 2008, str. 30, 82.

165 Usp. M. Jelavić 2008, str. 62.

166 Usp. M. Jelavić 2008, str. 64-66.

Napjevi iz MRAVINACA	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete (temeljem procjene pjevača)	Posebni napjev	Tipski napjev	Jednoglasi solistički napjev	Jednoglasi i dvoglasni napjev (solistički i skupni)	Višeglasni napjev (troglasni i četverglasni)
1.	•	•		•	•	•	•					4		•		•	
2.	•				•			•				3/4	•			•	
3.	•				•	•		•				3/4	•			•	
4.		•						•			•	4/5	•				•
5.			•			•		•				4/5	•				•
6.			•					•				4		•	•		•
7.			•					•			•	5	•				•
8.			•					•			•	4	•				•
9.				•		•		•				3/4	•				•
10.	•	•	•	•	•			•		•		4/5		•			•
11.	•	•	•	•	•			•		•		4/5	•			•	
12.	•	•	•	•	•			•		•		5	•		•		
13.	•	•	•	•	•			•		•		4/5	•				•
Ukupno / prosječno	7	6	8	6	7	4	1	12	-	4	3	4,19	10	3	2	4	8

Tabla 4
Mravince – prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara

6. *Muka Gospodina Našega Isusa Krista*¹⁶⁷ (po Ivanu, Luki, Marku, Mateju; pjeva se redovito na Cvjetnicu [po Luki, Marku ili Mateju, ovisno o ciklusu liturgijske godine] i na Veliki petak [uvijek po Ivanu]; jednoglasi [solistički dijelovi] i troglasna [turbe]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

7. *Puče moj*¹⁶⁸ (tzv. *Prijekori*; troglasni napjev kod ljubljenja križa na Veliki petak i u teoforičnoj procesiji koja slijedi; pjeva se redovito, uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka; ponekad se izvodi i koncertno i spada u najpoznatije mravinske pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

8. *Ispovidajte se Gospodinu, jer je dobar*¹⁶⁹ (psalam 136 [135]; završna troglasna pjesma na Veliki petak; pjeva se redovito [kod ulaznih vrata u crkvu, nakon teoforične procesije], uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka; ponekad se izvodi i koncertno i spada u poznatije mravinske pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4);

9. *Dođi, Duše Presveti*¹⁷⁰ (duhovska sekvenca; troglasni napjev, izvodi se obično za blagdan Duhova; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

10. *Smiluj se meni, Bože*¹⁷¹ (psalam 51 [50]; troglasni napjev; pjeva se u pogrebnoj povorci, na putu od

167 Usp. M. Jelavić 2008, str. 13, 23-25, 33-54.

168 Usp. M. Jelavić 2008, str. 26, 60.

169 Usp. M. Jelavić 2008, str. 67.

170 Usp. M. Jelavić 2008, str. 30, 79.

171 Usp. M. Jelavić 2008, str. 28, 74.

mrtvačnice do župne crkve; na isti se napjev [uz mjestimične varijacije] izvode još i psalam 130 [129], *Iz dubine vapijem tebi, Gospode*¹⁷² [na »odrišenju za mrtve, na Dušni dan, eventualno i kroz godinu«], psalam 5, *Čuj, Gospode, riječi moje*,¹⁷³ kao ulazna pjesma na sprovodnoj misi [uz orguljsku pratnju] te Zaharijin kantik, *Blagoslovljen Gospod, Bog Izraelov*,¹⁷⁴ zaključna pjesma na sprovodnoj misi [pjeva se prvi vers, u crkvi, uz orgulje, a potom se nastavlja s a cappella izvedbom u sprovodnoj povorci, na putu do grobljanske kapele]; napjev je sličan istovrsnome kućinskom napjevu; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

11. *Upravi, Gospode Bože moj*¹⁷⁵ (ulazna jednoglasna antifona na sprovodnoj misi; izvodi se najprije solistički, uz orguljsku pratnju [na početku], a na kraju psalma *Čuj, Gospode, riječi moje* i skupno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

12. *Prosti mi, Gospode*¹⁷⁶ (*Jobovo štenje*, Job 7, 16-21; solistički jednoglasni napjev [veoma sličan istoimenome kućinskom napjevu, premda ima srodnosti i sa solinskim napjevom]; pjeva se na sprovodnoj misi kao I. čitanje; izvodi ga redovito tenor Krešimir Tente te, ponekad, tenor Milan Drnas; ocjena naučenosti i izvedbe: 5);

13. *Braćo, brata [ili sestru] sprovodimo*¹⁷⁷ (troglasni paraliturgijski bratimski sprovodni napjev; izvodi se kao pjesma na sprovodnoj misi, pri kraju obreda u crkvi; pjeva se uz orguljsku pratnju; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5).

5. Pučki crkveni napjevi iz Kučina

1. *Kućinska pučka misa*¹⁷⁸ (za blagdane i nedjelje kroz godinu: *Gospodine; Slava; Svet/Blagoslovljen; Jaganjče Božji*; troglasni napjevi koji [uz postupke variranja] tvore cikličnu cjelinu [slično slučajevima iz Solina i Mravinaca], pjeva se ponekad, osobito za »mladu nedilju«, makar prvi stavak, da se [barem djelomično] održi tradicija pjevanja kućinske pučke mise; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

2. *Poškropi me, Gospodine, isopom* (ulazna pjesma za misu na blagdan Svijećnice/Kandelore; dvoglasni napjev; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

3. *Zdravo, morska Zvijezdo*¹⁷⁹ (marijanski himan; troglasni napjev; izvodi se u prigodama Gospinih blagdana, osobito za Bezgrešnu, ali i kod mjesnoga zavjetnog blagdana sv. Ivana evanđelista [tada kao ulazna pjesma]; ponekad se izvodi i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

4. *Pjevajmo danas*¹⁸⁰ (himan u čast sv. Luke evanđelista; dvoglasni napjev; pjeva se uz orguljsku pratnju, jednom godišnje, redovito na blagdan sv. Luke, kao ulazna ili završna misna pjesma; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

5. *Nek kliče svijet od radosti*¹⁸¹ (himan u čast apostola; dvoglasni napjev; pjeva se uz orguljsku pratnju, jednom godišnje, redovito na blagdan sv. Luke, kao posljednica, iza II. čitanja [izvode se redovito sve strofe]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

6. *Tebe, Boga, hvalimo*¹⁸² (pjesma zahvalnica/ambrozijski himan; troglasni napjev; izvodi se u svečanim prigodama [na misama zahvalnicama i sl.]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

7. *Od žalosti Majko sveta*¹⁸³ (troglasni napjev, povremeno i dvoglasni, sa zapjevom u unisonu; izvodi se prigodom obavljanja pobožnosti križnoga puta, prije nedjeljnih misa u korizmi, uz značajno sudjelovanje puka; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

8. *O, biči preljuti*¹⁸⁴ (troglasni korizmeni paraliturgijski napjev; izvodi se redovito tijekom korizmenih misnih liturgija, kao ulazna ili završna pjesma, uz značajno sudjelovanje puka; napjev se ponekad izvodi i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

9. *Hosana Davidovu Sinu*¹⁸⁵ (ophodna antifona na Cvjetnicu; troglasni tipski napjev, započinje se na koru i nastavlja u procesiji; na isti se napjev također izvodi i sljedeća ophodna antifona, *Židovska su djeca*, uz značajno

172 Usp. M. Jelavić 2008, str. 29, 71.

173 Usp. M. Jelavić 2008, str. 68.

174 Usp. M. Jelavić 2008, str. 73.

175 Usp. M. Jelavić 2008, str. 68.

176 Usp. M. Jelavić 2008, str. 76; M. Jankov 2018, str. 244, 246, 248.

177 Usp. M. Jelavić 2008, str. 29, 75.

178 Usp. I. Urlič 2009, str. 19, 23-30.

179 Usp. I. Urlič 2009, str. 72.

180 Usp. I. Urlič 2009, str. 71.

181 Usp. I. Urlič 2009, str. 70.

182 Usp. I. Urlič 2009, str. 73.

183 Usp. I. Urlič 2009, str. 31.

184 Usp. I. Urlič 2009, str. 32.

185 Usp. I. Urlič 2009, str. 33.

Napjevi iz KUČINA	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete (temeljem procjene pjevača)	Posebni napjev	Tipski napjev	Jednoglasi solistički napjev	Jednoglasi i dvoglasni napjev (solistički i skupni)	Višeglasni napjev (troglasni i četverglasni)
Redni broj napjeva																	
1.	•	•		•	•	•	•					3/4		•			•
2.						•		•				3/4	•			•	
3.						•		•			•	4/5	•				•
4.						•		•				4/5	•			•	
5.						•		•				4/5	•			•	
6.	•				•	•		•				4/5	•				•
7.		•						•				4/5	•				•
8.		•						•			•	4/5	•				•
9.			•					•			•	4/5		•			•
10.			•					•				4/5		•	•	•	•
11.			•					•			•	4/5	•				•
12.			•					•				4/5	•			•	
13.				•		•		•				3/4	•			•	
14.				•				•				4/5	•				•
15.				•		•		•			•	4/5	•				•
16.	•	•	•	•	•					•		4/5		•			•
17.	•	•	•	•	•					•		4/5	•				•
18.	•	•	•	•	•			•		•		5	•		•		
Ukupno / prosječno	5	6	7	7	5	8	1	5	-	3	5	4,34	14	4	2	6	12

Tabla 5
 Kućine – prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara

sudjelovanje puka; napjev se ponekad izvodi i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

10. *Muka Gospodina Našega Isusa Krista*¹⁸⁶ (po Ivanu, Luki, Marku, Mateju; pjeva se redovito na Cvjetnicu [po Luki, Marku ili Mateju, ovisno o ciklusu liturgijske godine] i na Veliki petak [uvijek po Ivanu]; jednoglasna [u solističkim dijelovima] i dvoglasna [u skupnim odgovorima], povremeno troglasna [u kadencirajućim akordima dijelova koji se odnose na skupne odgovore, »kako već ko uspije uvatit«]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

11. *Puče moj*¹⁸⁷ (tzv. *Prijekori*; troglasni napjev; izvodi se redovito prilikom ljubljenja križa te pričesti na Veliki petak, potom i u teoforičnoj procesiji koja slijedi prije samoga završetka obreda istoga dana te izvan liturgije, koncertno; pjeva se redovito; liturgijski se izvodi uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka i spada među najpoznatije kućinske pučke crkvene napjeve; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

12. *Ispovidajte se Gospodinu, jer je dobar*¹⁸⁸ (psalam 136 [135]; završna dvoglasna pjesma na Veliki petak; pjeva se redovito [nakon teoforične procesije, kod oltara, za vrijeme čega svećenik daje blagoslov s Presvetim], uz značajno sudjelovanje vjerničkoga puka; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

13. *Svetoj Žrtvi uskrsnici* (dvoglasna uskrsna sekvenca; izvodi se jednom godišnje, na misi na dan Uskrsa, nakon II. čitanja; ocjena naučenosti i izvedbe: 3/4);

14. *Vidjeh vodu*¹⁸⁹ (antifona; troglasni napjev; pjeva se jednom godišnje, na Veliku subotu poslije homilije; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

15. *Dodji, Duše Presveti*¹⁹⁰ (duhovska sekvenca; troglasni napjev; pjeva se iza II. čitanja na misi za Duhove, ponekad i koncertno; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

16. *Smiluj se meni, Bože* (psalam 51 [50] »sprovodni«; pjeva se na putu od mrtvačnice do ulaza u groblje; na isti se troglasni napjev izvodi i psalam 130 [129], *Iz dubine vapijem tebi, Gospode*, na putu od ulaza u groblje do zaustavljanja povorke ispred grobljanske kapelice; također se isti napjev rabi i za Zaharijin kantik, *Blagoslovljen Gospodin, Bog Izraelov*, ali samo ako je sprovodna misa u grobljanskoj kapeli, kojom se prigodom izvodi na putu od kapele do groba [napjev je sličan istovrsnu mravinskome napjevu]; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

17. *Bračo, brata [ili sestru] sprovodimo*¹⁹¹ (troglasni bra-timski paraliturgijski sprovodni napjev; izvodi se na groblju, poslije kratke homilije; ocjena naučenosti i izvedbe: 4/5);

18. *Prosti mi, Gospode*¹⁹² (*Jobovo štenje*, Job 7, 16-21; solistički jednoglasni napjev [veoma sličan istoimenu mravinskome napjevu, premda ima srodnosti i sa solin-skim napjevom]; pjeva se redovito na sprovodnoj misi, kao I. čitanje; izvodi ga tenor Ante Marković; ocjena naučenosti i izvedbe: 5).

Rezultati istraživanja i zaključne sinteze

U dugogodišnjim kontaktima i suradnjama s pjevačima i pjevačicama (pučkih) crkvenih zborova iz Solina, Klisa, Vranjica, Mravinaca i Kučina, glavne značajke koje sam opazio u njihovu stavu spram mjesne (para)liturgijske glazbene baštine bile su osjećaji ljubavi, ponosa i zajedništva, ali i trajno izražena briga u vezi njezine sutrašnjice. Potrebu sistematičnijega ispitivanja recentna stanja pučkoga crkvenog pjevanja glagoljaških korijena, planirana još godine 2018. i 2019., u konačnici je na određeni način »isprovocirala« (a samo istraživanje i znatno otežala) virusna, zdravstvena ugroza, s opasnostima kojima još uvijek svjedočimo, a koja će – vrijeme to tek ima pokazati – vjerojatno biti neka vrsta cezure u općoj pjevačkoj memoriji i izvođačkoj praksi. U anketiranju zainteresiranih članova pojedinih zborova (u slučaju prikupljanja podataka za Anketu I. od ukupno 69 pjevača i 46 pjevačica odazvalo se njih 94, odnosno 81,73 %), koje je tom prigodom bilo provedeno, podudarnost s prvotno stečenim dojmovima potvrdila se konačno i snagom pisane riječi. Bez obzira što su mnoga od prikupljenih svjedočanstava – i ispisanih kao i onih usmeno mi priopćenih u mnogim našim susretima – uklopljena u narativ prethodnih stranica, neophodno se još jednom, završno osvrnuti na izgled i najvažnije karakteristike dotične vrste glazbovanja u 2020. godini.

Sintetizirajući dakle poglede pjevača i pjevačica (kao komplementarnih glazbenih partnera u vremenu današnjice, njih ukupno 115), važno je poći od činjenice da ih sve, prije svega kao članove pojedinih zborova, vežu – naravno, osim katoličke vjere i redovite bogoslužne

186 Usp. I. Urlič 2009, str. 19, 35-58.

187 Usp. I. Urlič 2009, str. 19, 59-60.

188 Usp. I. Urlič 2009, str. 61.

189 Usp. I. Urlič 2009, str. 62.

190 Usp. I. Urlič 2009, str. 63.

191 Usp. I. Urlič 2009, str. 68.

192 Usp. I. Urlič 2009, str. 67; M. Jankov 2018, str. 244, 247-248.

participacije – snažni osjećaji za mjesno/zavičajno, naslijeđenu tradiciju te užitak međusobnoga druženja i suradnje s glazbenim voditelj(ja)ma.

I dok ih u privatnim okolnostima, osvrnemo li se, primjerice, na pojedinačna zanimanja ili glazbene ukuse, mnogo toga i može razlikovati (ispitanici su u Anketi II. povjerovali da slušaju najrazličitije glazbene žanrove i vrste, od klasične i operne glazbe do klapskoga izričaja i raznih vrsta obrada, potom od starijih i novijih domaćih glazbenih izvođača do onih sa svjetske *jazz*, *pop*, *rock* i *hip-hop* scene i dr.), sigurnim se i nadasve ujedinjujućim faktorom redovito pokazuje njihovo zajedničko poslanje u očuvanju mjesne pučke crkvene pjevačke baštine. Zborovima su svi oni pristupali (i zadržali se) najčešće temeljem osjećaja pripadnosti svojim župama, potom iz poštovanja ili simpatija prema pučkome crkvenom pjevanju (nerijetko i s naslova obiteljske tradicije), gdjekad iz znatiželje te, znatno češće, na nagovor rođaka i prijatelja.

Nastavljajući dugogodišnje navade svojih prethodnika, kojih su se uvijek rado i sa zahvalnošću prisjećali, jednako kao i svećenika koji su ih u prošlosti podržavali, načini njihova rada danas se ponešto razlikuju od negdašnjih, ponajprije u smislu službenije organizacije dotičnih vokalnih skupina. Sve one vezane su – i logistički i infrastrukturno – prirodno ponajprije za vlastite župe (pjevači iz Solina, Mravinaca i Kučina stanovitu potporu za svoj rad, makar i simboličnu, ostvaruju i iz gradskih sredstava). Javi li se potreba, spremno će pomoći jedni drugima u pripremama drukčijih oblika prezentacija, primjerice prigodnih liturgijskih slavlja (najbolji je primjer za to Mješoviti pjevački zbor »Kraljica Jelena«, koji se redovito okuplja za blagdan Male Gospe – još od godine 1995.), koncerata, smotra i sl. Inače se pivači sastaju na rad redovito (barem jednom tjedno u nekom »fiksnom terminu«, nerijetko dvaput, a po potrebi i češće), s uobičajenim stankama u zimskim i ljetnim mjesecima. Uza sve to konstantno se okupljaju i prigodom svrhe svojih priprema – sama pjevanja – što su negdašnjim pjevačima, kako kažu njihovi današnji nasljednici, »bile jedine i najbolje prove«. Osjećaju svoj angažman i kao odgovornost i kao dužnost, kao »timski rad« (dokazuju to navlastito ocjene zajedničkoga stupnja naučenosti i izvedbene kvalitete u odnosu na osobne mogućnosti!), ali prije svega kao zadovoljstvo i čast, bez obzira što i probe i nastupe – u odnosu na privatne, obiteljske i ine obveze (budući da dio pjevača sudjeluje i u radu nekih drugih zborova, klapa, kulturno-umjetničkih društava i sl.) – nerijetko moraju vremenski pomno planirati i međusobno »taktički« uskladiti.

Probe su im dobro organizirane, pod stručnim vodstvima stalnih glazbenih pedagog(inj)a i/ili orguljaš(ic)a; s njima, po potrebi, ponavljaju i stari i/ili uvježbavaju novi (skladani) repertoar (mada je novim pjevačima svaki repertoar, bio on i tradicijski, najvećma nov). Osim u vlastitim župama – na čija su bogoslužja i druge duhovno-glazbene potrebe trajno upućeni – mjesne pučke crkvene napjeve izvode nerijetko i u drugim sredinama (bilo u sklopu obreda ili koncertno). Sve pokuse zbora, nastupe, druženja i sl. dogovaraju najčešće preko svojih voditelj(ic)a i angažiranijih članova, osobno ili uz pomoć uobičajenih mobilnih aplikacija (na što su se posljednjih godina, reći će, posve naviknuli).

Iako još uvijek glavninu tradicijskih napjeva – u Solinu njih ukupno 25, u Klisu 13, u Vranjicu 24, u Mravincima 13 te u Kučinama 18 – uče, ponavljaju i izvode »po uhu« (a znatnom dijelu pjevača pučke su crkvene melodije »u uhu« i od dana njihova djetinjstva), u novije vrijeme nije im strano niti usvajanje ili »repeticija« dotičnoga gradiva putem snimaka pohranjenih na pametnim telefonima. Pojedine, snimljene ili, napose, transkribirane napjeve, redovito smatraju dobrodošlim pomoćnim sredstvom u učenju i ponavljanju, osobito oni koji su vičniji takvim načinima percepcije glazbenih sadržaja. Među različitim pristupima zacijelo je najneobičniji vranjički slučaj pjevanja časoslova iz odgovarajućih (kompjutorskih) tekstovnih prijepisa. Njih je, tijekom posljednjih nekoliko godina, priredio bas Mate Jurić, jedan od zauzetijih članova tamošnjega zbora, te ih providio odgovarajućim znakovljem. Sustavom podebljanih dijelova teksta, potom podcrtanih pojedinih slova (u načelu samoglasnika) te dijakritičkih znakova i znakova za naglaske korištenih u svrhu naznake kretanja melodijske linije (koji, međutim, nemaju veze s jezičnom akcentuacijom teksta!), on je – primarno kao vizualnu pomoć – svojim kolegama-pjevačima omogućio svrsishodne grafičke podsjetnike, shodno kojima na pojedinim večernjama izvode odgovarajuće napjeve. Dotični primjer može se smatrati sasvim originalnim te ujedno dobrim pokazateljem da (pučkim crkvenim) pjevačima nije uvijek i neophodno potrebna vanjska pomoć u radu, već se i vlastitom domišljatošću mogu »snaći« i tako odgovoriti izazovima očuvanja melodijskoga sjećanja sredine koja ih je iznjedrila.

Dok repertoare pojedinih mjesta vjernici koji su redoviti na bogoslužjima u svojim crkvama dobro poznaju, oni koji nemaju tu mogućnost do odgovarajućih zvukovnih uvida mogu doći i ponešto drukčije, uz pomoć suvremenih tehničkih sredstava i pomagala, u čemu se ogleda još

jedan blagotvoran spoj staroga s novim. Naime, pjevači jedan dio svojih rezultata (posredstvom audio/vizualnih zapisa, redovito zauzimanjem onih informatički upućenijih) postavljaju na popularnim društvenim mrežama (primjerice na *YouTubeu* ili *Facebooku* i sl.) te ih i na taj način nastoje popularizirati i osnažiti svijest o vrijednosti i posebnosti vlastite pjevačke baštine. Načelno rečeno, najveću popularnost kod »zborasa« uživaju korizmeni i napjevi iz Velikoga tjedna, međutim svaki pjevač iz mjesnoga će repertoara uvijek spremno izdvojiti još pokoji napjev, »osobni favorit«, koji mu/joj je »lega na poseban način«.

Značajan dio naslijeđena crkvenoga repertoara svi zborovi (nažalost, izuzev Klisa) imaju prilike otpjevati i na posljednjim ispraćajima. Pjevači (odnosi se to na muškarce), još uvijek znatno angažirani i u tome smislu (ne osjećajući se pritom »ugroženima« od drugih, »komercijalnih« vokalnih komornih sastava, koji se za takve prilike međusobno organiziraju izvan konteksta crkvenih zborova [u šali ih pjevači znaju nazivati »Lovrinac-klapama«]), pjevanje na sprovodima smatraju osobitom čašću. Ako su najzad i sami zadovoljni kvalitetom dogovorene izvedbe (što ovisi o mnogim faktorima, među inim i o mogućnosti »kvoruma«, kako kažu, osobito stoga što oni koji rade u vremenu sprovoda ne mogu »tek tako« napuštati svoje poslove), ponos im je »do neba«.

Bez obzira što, u odnosu na ostale župne aktivnosti i sadržaje, pjevači odnosnih zborova (najvećma među župljanima) figuriraju kao neka vrsta službenih predstavnika dotičnih župnih zajednica, oni se prije svega osjećaju članovima vjerničkoga puka i nikada im nije cilj, spremno će to reći, »sad neko tamo posebno isticanje, izdvajanje ili samopromocija«. Svjesni odgovornosti i potrebite glazbene umješnosti, napose kad su u pitanju suvremeni liturgijski i pastoralni izazovi (bitno drukčiji od onih negdašnjih, čega su pjevači posve svjesni [najizraženije je to vjerojatno u Solinu, napose uzme li se u obzir novoizgrađena bazilika Svete Obitelj]), redovitim radom i zalaganjem nastoje optimalno odgovoriti potrebama matičnih župa. Pritom im i psihološki i emocionalno veoma znači poticajno (radno) okružje, potpora i odobravanje sumješšana/sužupljana, uzgredno i vjernikâ »gostâ« iz drugih sredina, te – nadasve – vlastitih obitelji i prijatelja.

Posebna, međutim, »stavka«, koju svi redom napose ističu presudnom, jest jedna od primarnih zadanosti što ih se tiče: otvoren i suradnički odnos s duhovnim pastirima, kojima su upravo pjevači sa svojim voditeljima/sviraičima među prvim pastoralnim suradnicima u župi. Mada najčešće svjedoče o »korektnim i uhodanim« odnosima,

pjevači u nekim slučajevima smatraju da bi ponekad trebali (a i voljeli) naići na »bolju potporu od strane svećenstva, pa bi onda i suradnja bila plodnija, a pivanje kvalitetnije«. Međutim, od svega ih najviše brine opstojnost kvalitetnoga kontinuiteta dotične vokalne baštine, kojoj su neki među pjevačima posvetili najveći dio svojega života, napose pak pjevačkoga staža (neki i preko 50 ili 60 godina, dok najveći staž zabilježen ovom prilikom iznosi 71 godinu!). Jasno im je, međutim, da odazivu mogućih novih članova (osim njih samih, kao prvenstvene i »najbolje reklame«, čega su i te kako svjesni) velikim dijelom pogoduje i pozitivan stav i potpora pojedinih lokalnih/župnih zajednica.

U odnosu na primjere tradicijske/pučke kulture, koji sačinjavaju (ili su možda donedavna tvorili) skup baštinskih vrijednosti, organski uklopljenih cjelovitost slike pojedinih »lokalnih identiteta«, a koji su iščezli ili su danas u procesu stanovitih preobražaja, ponekad i u odumiranju, ispitanici su (i u razgovorima i u Anketi II.) bili spremni ponuditi i više no lucidne primjedbe. Uviđajući da je pučko crkveno pjevanje tek jedna od sastavnica onoga što kao predajnu vrijednost nastoje dolično njegovati, izdvojili su tako i sljedeće: načine zvonjenja »na ruke« (napose pak raznoolikih oblika »slavljenja« i »brečanja«), redovite nedjeljne večernje s blagoslovima i razne procesije, običaje koje su ljudi nekada prirodno i spontano uklapali u dinamiku liturgijske godine (napose u kontekstu blagdana i drugih važnijih dana ili vremena u vjerskom, građanskom i »osobnom« kalendaru [npr. imendani, osobne i obiteljske obljetnice i sl.]), pjevanje (pojedinačno i skupno) pri radu ili u časovima dokolice, zajedničku molitvu i pjesmu za obiteljskim stolom, tradicionalne načine muške i ženske nošnje, društvene plesove, stare zanate i vještine, načine pripravljanja hrane (tj. gastronomsku ponudu), starinski način govora, arhaične riječi, izraze i poslovice, dječje priče, brojalice, pjesmice i igre, obiteljske i osobne nadimke, potom usmenu predaju o mjesnim povijesnim ličnostima, načine oplakivanja i žalovanja za najmilijima te uzuse (prikladne) društvene interakcije, ali i – načine izražavanja humora!

Sabirući precizno brojčane rezultate istraživanja – ovom prilikom bez opisna komentara i zasebne interpretacije polučeni podataka – iz posljednjih dviju tabli razvidni su (nominalno, sumarno i prosječno) svi pjevačko-kadrovski te repertoarni i izvedbeni parametri, odnosno odrednice koje na najzorniji način prikazuju stanje pučkoga crkvenog pjevanja u Solinu, Klisu, Vranjicu, Mravincima i Kučinama u 2020. godini.

ZBOR	Broj članova po spolu	Prosjeck životne dobi	Prosjeck pjevačkoga staža	Ukupan broj članova	Ukupan prosjeck životne dobi	Ukupan prosjeck pjevačkoga staža	Zaposleni	Umirovljenici	Domaćice, studenti i nezaposleni	Broj odazvanih u Anketi I.	Stupanj poznavanja programa (temeljem samoprocjene)
1. Pučki pivači Gospa od Otoka – Solin	M / 15	50,86	9,73	15	50,86	9,73	10/15 (66,33 %)	5/15 (33,33 %)	-	14/15 (93,33 %)	2,53
	Ž / -	-	-								
2. Mješoviti crkveni pjevački zbor »Petar Kružić« – Klis	M / 13	62,53	22,23	31	54,54	21,06	23/31 (74,19 %)	8/31 (25,81 %)	-	26/31 (83,87 %)	3,07
	Ž / 18	48,77	20,22								
3. Muški crkveni pjevački zbor sv. Martina biskupa – Vranjic	M / 19	51,15	28,21	19	51,15	28,21	13/19 (68,43 %)	6/19 (31,51 %)	-	14/19 (73,68 %)	3,64
	Ž / -	-	-								
4. Mješoviti crkveni pjevački zbor sv. Ivana Krstitelja – Mravince	M / 11	62,63	41,63	20	62,65	32,85	8/20 (40 %)	11/20 (55 %)	1/20 (5 %)	16/20 (80 %)	3,68
	Ž / 9	62,66	22,11								
5. Mješoviti crkveni pjevački zbor sv. Luke – Kučine	M / 11	50	26,72	30	52,60	22,56	20/30 (66,66 %)	9/30 (30,01 %)	1/30 (3,33 %)	24/30 (80 %)	3,87
	Ž / 19	54,10	20,15								
UKUPNO / PROSJEČNO	M / 69	55,43	25,70	115	55,33	23,56	74/115 (64,34 %)	39/115 (33,91 %)	2/115 (1,75 %)	94/115 (81,73 %)	3,35
	Ž / 46	55,17	20,82								

Tabla 6
Pojedinačni i skupni prikaz pjevačko-kadrovskih parametara

PREGLED NAPJEVA PO KOLIČINI, TEMATSKIM CJELINAMA, NAMJENI, VRSTAMA, BROJU GLASOVA I STUPNJU NAUČENOSTI	UKUPNO / PROSJEČNO
Solin (25 napjeva); Klis (13 napjeva); Vranjic (24 napjeva); Mravince (13 napjeva); Kučine (18 napjeva)	93
a) Došašće i božićno vrijeme	33
b) Korizmeno vrijeme	32
c) Veliki tjedan (od Cvjetnice do Velikoga petka uključivo)	48
d) Uskrsno vrijeme (od vazmenoga bdjenja/Velike subote do svetkovine Duhova uključivo)	35
e) Vrijeme kroz godinu	30
f) Napjevi za Gospodnje, Gospine i svetačke blagdane	31
g) Napjevi za nepromjenjive i promjenjive misne dijelove	4
h) Ostalo (odgovori u misi, pjevane svetopisamske perikope, litanije, psalmi, himni, sekvence, hvalospjevi, misne antifone, pjesme i sl., tj. sve ono što se pjevaju u sklopu misnih bogoslužja, eventualno pri obredima Velikoga petka, pobožnim vježbama i raznim procesijama)	74
i) Napjevi za božanski časoslov	6
j) Sprovodni/pokojnički napjevi	16
k) Koncertne prezentacije	24
Posebni napjevi	57
Tipski napjevi	36
Jednoglasni solistički napjevi	18
Jednoglasni i dvoglasni (solistički i skupni) napjevi	25
Višeglasni (troglasni i četveroglasni) napjevi	62
Stupanj naučenosti i izvedbene kvalitete napjeva (temeljem procjene pjevača)	4,35

Tabla 7

Prikaz repertoarnih i izvedbenih parametara za sva obrađena mjesta

Namjesto zaključka

Kad sam tijekom proteklih nekoliko godina planirao ovaj rad te pjevačima, pjevačicama i njihovim voditeljima u pripremnim razgovorima iznosio svoju etnomuzikološku nakanu, dobar dio njih smatrao je da današnje vrijeme u smislu »mapiranja« i opisno-brojčane prezentacije njihove pjevačke baštine i nije baš najsretnije ili najrječitije (neki su, pomalo pesimistično, znali kazati i da joj su ovo možda i »zadnji trzaji«). Drugim riječima, kao da su mi prešutno (moguće je i nesvjesno) davali do

znanja da je njezino »zlatno doba« za nama, odnosno da su joj »ogledni primjerci« ostali u sjećanjima što smjeraju na pretkonzilska desetljeća kao i nekada znatno brojniji pjevački kadar (napose po pitanju muških glasova). Ipak, nakon što sam im rastumačio da su upravo oni nositelji kontinuiteta kojega rezultati (pa bili oni i reducirani) i danas imaju svoju prepoznatljivost, vrijednost i (para)liturgijsku svrsishodnost, složili su se da bi istraživanje (makar i u jeku virusne pandemije, tempom kojim nam to

okolnosti već budu dopuštale) bilo opravdano provesti. Uvidjeli su naime i izrazili nadu da će se svjedočanstva njihove pjevačke generacije (aktualna u 2020. godini) pokazati vrijednima i korisnima – u budućnosti možda i više no danas: *scripta manent!* Uostalom, ne bi li nam nekakav sličan prilog iz prethodnih vremena sada bio dragocjen, čak i izvan užega, lokalnoga (i) pučko-crkvenog konteksta i kuta gledanja?

Kako smo vidjeli, svijest pjevača o vrijednosti njihove vokalne tradicije crkvene namjene (za koju ih osim naviklosti na njezinu izričajnost često vežu i jake emocije/uspomene) tek je jedna strana medalje; širu sliku moguće je pojmiti tek sagledavanjem same obredno-pjevačke prakse, odnosno propitivanjem klime u kojoj se ona njeguje i živi. Ovaj je rad, u tome smislu, htio dati priliku pjevačima i pjevačicama da se oglase, iznesu sjećanja na svoje predšasnike, podastru svoj repertoar, također i da budu autoreferencijalni; da ispričaju s čime se sve suočavaju, što su im bojazni, a što nade; da temeljem konačnoga znanstvenog članka budu, zainteresiranima za ovu tematiku, javno vidljivijima. Odgovori koje su ponudili, mada katkad rudimentarni, dosljedno svjedoče koliko im je stalo do pučkoga crkvenog pjevanja (drugim riječima do jednoga od medija u kojemu naziru dio vlastitoga i zavičajnoga identiteta, ali i bliskih im i dragih mistagoških mogućnosti), jednako kao i do kvalitetne suradnje s crkvenim predstavnicima, ponajprije sa svojim svećenicima-župnicima. Svjesni povijesnih (napose liturgijskih) promjena do kojih je došlo i još uvijek dolazi (a koje su uostalom i dijelom njih/nas samih), većina ih se nada da će, kad se već toliko toga baštinskoga zamelo ili je »u odlasku«, pučko crkveno pjevanje svakoga od obrađenih mjesta, uz možda još poneki element predajnoga kulturno-duhovnoga naslijeđa, ipak uzmoći doprijeti do budućih generacija.

Stara pučka izreka »Kolikō sēlā, tolikō ádetā« kao da se lako može preoblikovati u sljedeću misao: Koliko je mjesta na području kojim u središtu dominira današnji grad Solin (koji je ne tako davno bio prigradsko mjesto, odnosno selo) toliko je i zasebnih (grupa) napjeva – i posebnih i tipskih – što prate (ili su, nekada, učestalije pratili) njegove životne i crkveno-obredne cikluse. Toliko bogatstva i raznolikosti na relativno malenom prostoru, arealu koji je dio šire srednjodalmatinske duhovno-kulturne cjeline, pri čemu mnoga podneblja zainteresiranima imaju još uvijek glazbeno što ponuditi i neposredno ispričati! Postavlja se, međutim, sasvim logično, sljedeće (staro-novo)

pitanje: Do kada će to tako biti? U tome smislu potreba adekvatne znanstvene obrade i (re)valorizacije dotične materije pokazuje se jednim od imperativa današnjice – ne samo u (etno)muzikološkomu, već i kulturološkomu te, nadasve, s obzirom da je riječ o pučko-crkvenoj baštini, duhovnomu pogledu. Pritom i ovaj rad može biti neka vrsta poticaja u planiranju istraživanja ili makar pomoći u detektiranju i kompariranju intenziteta kontinuiteta i promjena, kao i nekih drugih karakteristika što prate tradicijske oblike pjevanja (crkvenoga ili svjetovnoga) u pojedinim stranama s kojima kliško-solinski kraj možda i nema zemljopisnih dodira.

Usuđujem se ovdje kazati da popisani napjevi (dosad djelomice transkribirani, a u bližoj budućnosti, nadam se, i svi notno zabilježeni), kao mjesni muzikalni refleksi i pokazatelji raznolikosti jedne bliske im inspiracije (one glagoljaške), kao dokumenti međusobnoga raspoznavanja pojedinih obrađenih mjesta solinske prodoline, u svojoj upućenosti od pivača do slušatelja (a ponajprije na relaciji od vjernika do vjernoga puka!) prerastaju okvire znakovnoga te postaju u cijelosti nositeljima značenjskoga. Iako je u prošlosti to bilo puno jasnije (prije svega na intuitivnoj i vjerskoj osnovi, koja se češće predmnijevala no dovodila u fokus istraživačkih interesa), i u vremenu današnjice možemo – srećom – još uvijek biti svjedocima takvih odjeka. Oni, dakle, i nadalje po mnogočemu nose značajan pečat »ovdašnjega«, svjedočeći k tomu rezultate utjecajâ i nadopuna što dopiru iz sfera glagoljaštva, gregorijanike te mediteranskih i (makar i uzgredno) dinarskih glazbenih riznica.

Ne bi valjalo, međutim, smetnuti s uma da ova baština – objektivno vrijedna i pažnje i (o)čuvanja – najpotpunije egzistira i ostvaruje se upravo onda kada se nastavlja bezinteresno kretati u svojem zvučanju i značenju društveno-duhovnim ambijentom, onim naime koji ju je ne samo rodio ili (makar i jednim dijelom) sačuvao, već za njom osjeća i trajnu i živu potrebu. Ta udruženost zvukovnoga i svrsishodnoga, baš kao i elastičnost njezine tekstovne i glazbene supstance, zalog su vremenskoga raspona koji je danas moguće mjeriti stoljećima! Spoznaja takva zaloga ujedno nas obvezuje, prizivajući nam u svijest potrebu revitalizacije prokušanih kulturno-duhovnih i društvenih vrijednosti. Jer ako nije pravilno definiran pojam o onome što je bilo ili još uvijek jednim svojim dijelom jest (a broj od ukupno 93 napjeva u najmanju je ruku respektabilan), onda se svaki pogled na ono što će možda biti ograničuje na puko nagađanje i – eventualno – dobre želje.

ANKETA I.

1) Mjesto:

- a) Solin; b) Klis; c) Vranjic; d) Mravince; e) Kučine.

2) Kao aktivni pjevač/aktivna pjevačica (zaokružiti), sudjelujem u djelovanju i angažmanima mjesnoga crkvenog zbora/pučkih pjevača

- a) dugi niz godina (preko 10 i više godina); c) nekoliko godina (do 5 godina);
b) neko vrijeme (od 5 do 10 godina); d) odnedavno.

3) Temeljem pjevačkoga iskustva, staža i vještine, procijenio/procijenila bih svoje poznavanje i sigurnost u izvedbama naših pučkih crkvenih napjeva sljedećom ocjenom:

- a) nedovoljno dobro, s obzirom da sam novi(ji) član/nov(ij)a članica zbora, ali spreman/spremna sam naučiti sve što je potrebno;
b) dovoljno, ali uz povremene nesigurnosti („vodim” se po potrebi izvedbama iskusnijih pjevača);
c) dobro, zadovoljavajuće; lako pratim i pjevam sve što se tijekom godine izvodi na obredima;
d) vrlo dobro; većinu toga poprilično dobro poznajem;
e) odlično; sve melodije, ne samo svoje, već i drugih glasova, poznate su mi u cijelosti/pjevam ih napamet (lako primijetim ukoliko nešto u izvedbi nije otpjevano onako kako bi trebalo).

4) S nekoliko kratkih izraza (sažeto uobličениh misli) opišite svoj odnos spram mjesnoga crkvenog pjevanja, njegove općenite vrijednosti, odnosno važnosti koju ono ima za Vas.

- a) _____;
b) _____;
c) _____;
d) _____;
e) _____;
f) _____;
g) _____.

5) Ukoliko želite, možete ovdje iznijeti još neko zapažanje o temi pučkoga crkvenog pjevanja prema vlastitu nađenju:

ANKETA II.

** Ova anketa anonimna je (kao i Anketa I.) i popunjava se isključivo dobrovoljno. Mogući osobni podaci o ispitaniku neće biti objavljeni u konačnim rezultatima istraživanja, već isključivo oni odgovori (tj. dijelovi) koji kontekstualno doprinose boljemu razumijevanju tematike pučkoga crkvenog pjevanja te, uopće, problematike s kojom se mjesni pučki pjevači/crkveni pjevački zborovi iz Solina, Klisa, Vranjica, Mravinaca i Kučina susreću u svojem praktičnom radu i djelovanju.*

Mjesto; zbor i nadnevak anketiranja: _____

Spol: M / Ž (zaokružiti) i godina rođenja: _____

Zanimanje: _____

Broj godina pjevačkoga staža (približno): _____

PITANJA

1. Jeste li mještanan/mještanka (navesti odakle) i je li Vam netko iz obitelji i u prošlosti bio članom pučkih crkvenih pjevača?
2. Na koji ste način pristupili pučkim pjevačima (odnosno zboru), što Vas je posebno privuklo?
3. Jesu li Vam mjesni pučki crkveni napjevi bili poznati već od prije ili ste se tek pristupanjem pjevačima/zboru upoznali s tom vrstom repertoara? Biste li neke tradicijske napjeve osobito istaknuli i zbog čega Vam se posebno sviđaju?
4. Na koji način učite „novi“/ponavljate „stari“ repertoar. Kako je to izgledalo nekada? Koliko često u tjednu i gdje imate probe (smatrate li dotični prostor adekvatnim)? Smatrate li da dobro poznajete većinu mjesnih crkvenih napjeva?
5. Koliko Vam je (osobno) važno održavanje mjesne pjevačke tradicije? Što smatrate najvećim vrijednostima u pučkomu crkvenom pjevanju župne zajednice kojoj pripadate?
6. Doživljavate li zbarske probe i pjevanje na obredima više kao stanovitu obavezu ili Vam taj angažman ne „pada“ teško? Od koga u svojem užem okruženju imate

- posebnu potporu i razumijevanje za sudjelovanje u zboru? Postoji li možda nešto što Vas obeshrabruje na tom putu? Kakav je vaš odnos sa župnicima i kakav je, po Vašem iskustvu, njihov stav spram pjevačke tradicije koju njegujete?
7. Po Vama, na koji se način starinski pučki crkveni napjevi najbolje mogu sačuvati? Smatrate li da ih je moguće „staviti u note“ i, ukoliko imate iskustva s takvim zapisima, pomaže li Vam to u učenju/podsjećanju? Uz to/osim toga, koliko Vam u radu znače /pomažu prethodno načinjene snimke mjesnih pučkih crkvenih napjeva?
 8. Koje dijelove bogoslužja u crkvenoj godini najviše volite pjevati i zašto?
 9. Ukoliko ste stariji pjevač/pjevačica, i ukoliko se toga možete sjetiti, što biste naveli kao glavne sličnosti/razlike u današnjemu pučkom pjevanju u odnosu na ono prije posljednjih liturgijskih promjena (tj. prije 1970-ih godina)?_
 10. Koga biste izdvojili kao značajnije pučke soliste ili viđenije pjevače u periodu otkad Vi pjevate, po čemu ih posebno pamтите? Sjećate li se od starijih kolega nekih imena iz prijašnjih pjevačkih generacija?
 11. Koji su Vam voditelji/voditeljice zbora na poseban ostali u sjećanju, po čemu ih se najviše sjećate?
 12. Pjevate li samo u okviru svoje župne crkve ili imate i neke druge nastupe, koncerte, smotre? Ukoliko je odgovor potvrđan, navedite gdje sve nastupate.
 13. Koju glazbu inače slušate? Navedite nekoliko dražih Vam izvođača, odnosno glazbenih žanrova.
 14. Na koje načine „promovirate“ svoje pjevanje (ili možda dogovarate probe/nastupe)? Koristite li (kao zbor) možda u tu svrhu društvene mreže? Smatrate li da je tradicijskim oblicima pjevanja (danas) potrebna zasebna promidžba (i kakva)?
 15. Opišite, ukoliko Vam je poznato iz okružja, odnos između muških i ženskih glasova (tj. pjevača i pjevačica) u pučkim crkvenim napjevima. Kako je to bilo nekada, a kako je danas, postoje li razlike i što bi tome, po Vama, bio razlog?
 16. Otkad su klape postale „popularne“ na sprovodima, imate li možda u svojoj sredini manje angažmana? Tko vas najčešće „traži“ pjevanje na sprovodu? Mijenjate li u naslijeđenom repertoaru išta (npr. tekst, broj strofa, redosljed i sl.), odnosno uvodite li možda i neke nove pjesme?

17. Kolika je zainteresiranost mlađih generacija za održavanje tradicije i pjevanje u Vašem (mješovitomu/pučkomu) zboru? Što mislite da je uzrok tome? Kako, po Vama, promijeniti dotični trend (ukoliko je negativan)?
18. Kako inače dovodite nove članove u svoj ansambl? Nalazite li se kao društvo i izvan konteksta zborskih proba/bogoslužja i sl.?
19. Događa li se da „napuštate“ neki tradicionalni napjev iz repertoara i umjesto njega uvježbavate/izvodite neki novi/skladani? Navedite primjer.
20. Koje biste okolnosti mogli navesti u slučaju gubitaka pojedinih tradicijskih napjeva? Navedite neke naslove, okvirno vrijeme i načine nestanka/zaborava dotičnih napjeva.
21. Koliko dobro poznajete pučke crkvene napjeve susjednih mjesta? O kojim je naslovima riječ i što mislite da je tome uzrok?
22. Izvode li se napjevi danas drukčije (bolje/lošije/jednako, uz orgulje, skraćeno/djelomično) u odnosu na negdašnju mjesnu pjevačku praksu? Po Vama, što je tome uzrok?
23. Čemu se nadate u budućnosti? Smatrate li da će ova pjevačka tradicija opstati u okolnostima što nam ih donose promjene životnih navika/„tempa“, pastoralnih potreba, ukusa i – općenito – vrednota? Treba li je, po Vama čuvati, i na koji način?
24. Osim mjesnih pučkih crkvenih napjeva, biste li možda još što u svojem užem okružju izdvojili kao primjer(e) tradicijskoga karaktera, odnosno kao vrijednost značajnu za sliku lokalnoga identiteta i zašto? Smatrate li da je nešto od navedenih vidova pučke kulture danas posebno ugroženo?

Literatura

- A. Adam 1993 Adolf Adam, *Uvod u katoličku liturgiju*, Zadar 1993.
- E. Armano 2006 Emin Armano, *Orgulje hrvatskih graditelja. Tragom Ladislava Šabana*, Zagreb 2006.
- D. Ben-Amos 1971 Dan Ben-Amos, *Toward a Definition of Folklore in Context*, *Journal of American Folklore* 84/331, Fairfax (Virginia) 1971, 3-15.
- I. Benzon 2003 Ivana Benzon, *Obiteljski nadimci u Vranjicu kraj Splita*, *Čakavska rič* 31/1-2, Split 2003, 165-188.
- J. Bezić 1973 Jerko Bezić, *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*, Zadar 1973.
- J. Blacking 1976 John Blacking, *How Musical is Man?*, London 1976.
- P. Z. Blajić 1984 Petar Zdravko Blajić, *Hrvatska glazbena baština. Puče moj – staro-hrvatski pučki napjevi iz Splita i okolice*, Jugoton, Zagreb, 1984., (prikaz LP albuma *Puče moj*), *Crkva u svijetu* 19/4, Split 1984, 418-420.
- P. Z. Blajić 1992 Petar Zdravko Blajić, *Sve ima svoje vrijeme. Zapis o glazbi i glazbenicima*, Split 1992.
- P. Z. Blajić 1996 Petar Zdravko Blajić, *Naprijed s glazbom. (Ljudi i događaji)*, Klis 1996.
- M. Bošković-Stulli 1983 Maja Bošković-Stulli, *Usmena književnost nekad i danas*, Beograd 1983.
- Božanski časoslov 2011 *Božanski časoslov za Božji puk*, 3. nepromijenjeno izdanje, Zagreb 2011.
- N. Buble 1999 Nikola Buble, *Dalmatinska klapska pjesma*, Split 1999.
- F. Bulić 1952 Frane Bulić, *Iz »Zapamćenja«*, *Slovo* 1, Zagreb 1952, 35-45.
- S. Burić Matas 2019 Sandra Burić Matas, *Obiteljska prezimena i nadimci Vranjičana*, Split 2019.
- N. Ceribašić 2009a Naila Ceribašić, *Izazovi tradicije. Tradicijska glazba i hrvatska etnomuzikologija*, u: Nikša Gligo – Dalibor Davidović – Nada Bezić, *Glazba prijelaza. Svečani zbornik za Evu Sedak / Music of Transition. Essays in Honour of Eva Sedak*, Zagreb 2009, 69-78.
- N. Ceribašić 2009b Naila Ceribašić, *Povrh tekstualnog predstavljanja u etnomuzikologiji: Od epistemologije do angažmana i pragme*, *Arti musices* 46/2, Zagreb 2015, 185-201.
- P. Chaignon 1938 Pierre Chaignon, *Svećenik na oltaru ili Dostojno prikazivanje svete mise. S dodatkom obreda tihe mise*, Sarajevo 1938.
- I. Čavlović 2004 Ivan Čavlović, *Uvod u muzikologiju i metodologija naučno-istraživačkog rada*, Sarajevo 2004.
- J. Čaleta – J. Bošković 2011 Joško Čaleta – Jurica Bošković, *Mediterranski pjev. O klapama i klapskom pjevanju*, Zagreb 2011.
- T. Ćićerić 2010 Tonći Ćićerić, *Sprovodni napjev solinske Bratovštine*, *Tusculum* 3, Solin 2010, 147-165.

- T. Ćićerić 2012 Tonći Ćićerić, *Solinsko pučko pjevanje kao predmet melografskoga interesa u prvoj polovini 20. stoljeća*, Tusculum 5, Solin 2012, 149-176.
- T. Ćićerić 2013 Tonći Ćićerić, *Solinsko glagoljaško pjevanje na magnetofonskim snimkama Stjepana Stepanova iz 1964. godine*, Tusculum 6, Solin 2013, 191-214.
- Direktorij 2003 *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji. Načela i smjernice*, (preveo i hrvatsko izdanje uredio Ivan Šaško), Zagreb 2003.
- B. Dukić 1993 Bernardo Dukić (gl. ur.), *Slavimo Boga s orguljskom pratnjom*, (glazbeni urednik Mato Leščan), Frankfurt – Zagreb 1993.
- A. Dundes 1964 Alan Dundes, *Texture, Text and Context*, Southern Folklore Quarterly 28/4, Gainesville 1964, 251-265.
- K. Duplančić 2011 Katarina Duplančić, *Pučko crkveno pjevanje u Vranjicu*, (diplomski rad na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:116:024314>, pristup 7. svibnja 2020.), Zagreb 2011.
- K. Elez 2012, Katija Elez, *Pojmovno određenje zavičajne baštine*, u: Anđelko Mrkonjić (prir.), *Zavičajna baština i održivi razvoj. Oživjeti baštinu pa živjeti od nje*, Split 2012, 13-23.
- A. Fortescue 1922 Adrian Fortescue, *The Mass. A Study of the Roman Liturgy*, London – New York 1922.
- K. Gamber 2019 Klaus Gamber, *Reforma rimske liturgije. Povijesna pozadina i problematika*, Zagreb 2019.
- V. N. Gašpar 2020. Veronika Nela Gašpar, *Izazovi religioznosti sekularnog doba*, Bogoslovska smotra 90/4, Zagreb 2020, 757-775.
- A. Giddens 2007 Anthony Giddens (uz pomoć Karen Birdsall), *Sociologija*, prema 4. engleskom izdanju, Zagreb 2007.
- S. Gjanić 1919 Stjepan Gjanić, *Priručnik za vršenje službe Božje po propisima rimskoga obreda*, Zagreb 1919.
- J. Glavurdić 2018 Josipa Glavurdić, *Demografska obnova Grada Solina*, (diplomski rad na Geografskomu odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:817022>; <http://docplayer.rs/177470810-Demografska-obnova-grada-solina.html>, pristup 7. svibnja 2020.), Zagreb 2018.
- S. Grgat 2011 Stipica Grgat (ur.), *Tradicijsko crkveno pučko pjevanje u Franjevačkoj provinciji Presvetoga Otkupitelja, I*, Split 2011.
- S. Grgat 2015 Stipica Grgat (ur.), *Tradicijsko crkveno pučko pjevanje u Franjevačkoj provinciji Presvetoga Otkupitelja, II*, Split 2015.
- M. Grgić 1999 Milivoj Grgić, *S vranjičkim crkvenim pjevačima u Europi*, Split 1999.
- I. Grubišić 2015 Ivan Grubišić, *Vranjički Bulići*, Tusculum 8, Solin 2015, 117-148.

- G. Grupe 2016 Gerd Grupe, *Culturally Informed Analysis and Ways to Disclose Local Musical Knowledge*, u: Regine Allgayer-Kaufmann (ur.), *World Music Studies*, Berlin 2016, 29-48.
- V. Gulin Zrnić 2006 Valentina Gulin Zrnić, *Domaće, vlastito i osobno. Autokulturna defamilijarizacija*, u: Jasna Ča-po Žmegač – Valentina Gulin Zrnić – Goran Pavel Šantek (ur.), *Etnologija bliskoga. Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*, Zagreb 2006, 73-95.
- Hrvatske pučke mise 1976 *Hrvatske pučke mise*, Zagreb 1976.
- Hrvatski Bogoslužbenik 1893 O. S. I. [o. Stjepan Ivančić] (prir.), *Hrvatski Bogoslužbenik ili Sbirka Jutrnja i Večernjâ glavnih svetkovina preko godine i obrednih molitava i raznih pjesama koje se običavaju po hrvatskih župah u Dalmaciji i susjednih zemljah, 2.*, popravljeno izdanje, Zadar 1893.
- Hrvatski Bogoslužbenik 1907 O. S. I. [o. Stjepan Ivančić] (prir.), *Hrvatski Bogoslužbenik ili Sbirka Jutrnja i Večernja glavnih svetkovina preko godine i obrednih molitava i raznih pjesama koje se običavaju po hrvatskih župah u Dalmaciji i susjednih zemljah, 3.*, dopunjeno izdanje, Zadar 1907.
- Hrvatski bogoslužbenik 1923 Petar Vlašić (prir.), *Hrvatski bogoslužbenik ili zbirka Večernjâ i nekih Jutrenja po novom Rimskom Brevijaru (s dodatkom raznih molitava, obreda i pjesama)*, 4., izmijenjeno izdanje, Dubrovnik 1923.
- M. Jankov 2010 Mirko Jankov, *Glagoljaška glazbena baština u Solinu i njegovoj okolici*, Tusculum 3, Solin 2010, 133-145.
- M. Jankov 2011a Mirko Jankov, *Glazba i pjevanje*, u: Vinko Sanader – Marko Matijević (ur.), *Sto godina župe Gospe od Otoka Solin*, Solin 2011, 187-201.
- M. Jankov 2011b Mirko Jankov, *Večernje koje se pjevaju u Vranjicu*, Tusculum 4, Solin 2011, 175-198.
- M. Jankov 2012 Mirko Jankov, *Stara solinska misa*, Tusculum 5, Solin 2012, 177-203.
- M. Jankov 2013 Mirko Jankov, *Nekoliko crkvenih pučkih napjeva iz Solina*, Tusculum 6, Solin 2013, 157-190.
- M. Jankov 2014 Mirko Jankov, *Pučki sprovodni napjevi iz Klisa*, Tusculum 7, Solin 2014, 165-190.
- M. Jankov 2015 Mirko Jankov, *Solinski pučki crkveni napjevi u Velikome tjednu*, Tusculum 8, Solin 2015, 203-224.
- M. Jankov 2016a Mirko Jankov, *O jeziče, spivaj virno! Pučko crkveno pjevanje u Klisu*, Klis 2016.
- M. Jankov 2016b Mirko Jankov, *Iz pučkoga crkvenog repertoara pjevača župe sv. Martina biskupa u Vranjicu*, Tusculum 9, Solin 2016, 191-221.
- M. Jankov 2016c Mirko Jankov (prir.), *Svetkovina sv. Petra i Pavla – I. Večernja (Partitura)*, (priređeno i umnoženo za internu liturgijsku uporabu u konkatedrali sv. Petra apostola u Splitu), Split 2016.
- M. Jankov 2017 Mirko Jankov, *Pjevana štenja u bogoslužnoj praksi župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu*, Tusculum 10/1, Solin 2017, 95-123.

- M. Jankov 2018 Mirko Jankov, *Pučki crkveni napjevi Jobova štenja za pokojne iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravina-
ca i Kučina – transkripcije i komparativna analiza*, Tusculum 11, Solin 2018, 233-254.
- M. Jankov 2019 Mirko Jankov, »*Drugi život*« *dvaju tradicijskih crkvenih napjeva Puče moj (Prijekorà) u izvedbi*
Vokalista Salone iz Solina, Tusculum 12, Solin 2019, 119-137.
- M. Jankov –
M. Milošević Carić 2021 Mirko Jankov – Maja Milošević Carić, *North-Italian Caecilian Repertory In Dalmatia: Three Case*
Studies, u: Ivana Tomić Ferić – Antonela Marić (ur.), *Između Srednje Europe i Mediterana: glaz-*
ba, književnost i izvedbene umjetnosti / Between Central Europe and the Mediterranean: Music,
Literature and the Performing Arts, Split 2021, 79-101.
- M. Jelavić 2008 Mihael Jelavić, *Liturgijsko pučko pjevanje u Mravincima*, (diplomski rad na Katoličkomu bogo-
slovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu), Split 2008.
- D. Kečkemet – I. Javorčić 1984 Duško Kečkemet – Ivo Javorčić, *Vranjic kroz vjekove*, Split 1984.
- D. Kniewald 1937 Dragutin Kniewald, *Liturgika*, Zagreb 1937.
- T. S. Kuhn 2013 Thomas Samuel Kuhn, *Struktura znanstvenih revolucija*, Zagreb 2013.
- I. Kurtović 1994 Ivana Kurtović, *Hrvatsko pjevačko društvo »Petar Kružić« Klis*, Klis 1994.
- I. Malbašić 2004 Ivan Malbašić (ur.), *Dođi, Gospodine Isuse. Pjesmarica za susrete, molitve i mise s mladima*, Va-
raždin 2004.
- G. Marošević 1999 Grozdana Marošević, *Paradigma folklorne glazbe u hrvatskoj etnomuzikologiji 1970-ih i 1980-*
ih, u: Naila Ceribašić – Grozdana Marošević (ur.), *Glazba, folklor i kultura. Svečani zbornik za*
Jerka Bezića / Music, Folklore, and Culture. Essays in Honour of Jerko Bezić, Zagreb 1999, 113-
124.
- J. Marović 2015 Josip Marović, *Mravinski žrtvoslov 1941. – 1948.*, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mravince
2015.
- J. Marović 2016 Josip Marović, *Kučinski žrtvoslov. Drugi svjetski rat i poraće 1941. – 1949. Domovinski rat 1991.*
– 1996., Kučine 2016.
- J. Martinić 1981 Jerko Martinić, *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens. Teil II (Noten)*, Regensburg 1981.
- J. Martinić 2011 Jerko Martinić, *Pučki napjevi misa iz srednje Dalmacije u kontekstu glagoljaške tradicije*, Zagreb
2011.
- J. Martinić 2014 Jerko Martinić, *Glagoljaško-tradicijsko pjevanje. Jutamja i večernja (zazivi – psalmi – himni –*
kantici) na području srednje Dalmacije (šire područje Splita, otoci Brač i Hvar), I (transkripcije
napjeva), *II* (analitički osvrt na transkripcije), Zagreb 2014.
- M. Matijević – M. Domazet 2006 Marko Matijević – Mladen Domazet, *Solinska svakodnevica u osvit novoga doba*, Solin 2006.

- T. Matulić 2020. Tonči Matulić, *Činjenice i izazovi pandemije SARS-CoV-2*, Bogoslovska smotra 90/4, Zagreb 2020, 743-755.
- A. P. Merriam 1964 Alan Parkhurst Merriam, *The anthropology of music*, Evanston 1964.
- M. Mikelić 2003 Marinko Mikelić, *Tragovima pradjedovskog naslijeđa*, Solin 2003.
- V. Milin Ćurin 1994 Vedrana Milin Ćurin, *Spontanost – bitno obilježje folklorosti (s primjerima klapske pjesme u spontanom izvođenju)*, Bašćinski glasi 3, Split 1994, 217-235.
- V. Milin Ćurin 2016 Vedrana Milin Ćurin, *Žene u klapskom pjevanju*, Split 2016.
- Misal za sve dane u godini 1967 *Misal za sve dane u godini 1967*, Makarska 1967.
- Nedjeljni i blagdanski misal 2012 *Nedjeljni i blagdanski misal za narod. Godina ABC*, 6. izdanje, Zagreb 2012.
- B. Nettl 2005 Bruno Nettl, *The Study of Ethnomusicology. Thirty-One Issues and Concepts*, 2. izdanje, Urbana – Chicago 2005.
- S. Nimac – B. Perše 2013 Stipe Nimac – Brigita Perše, *Župa u povijesnim mijenama*, Lepuri 2013.
- Obredi Velike sedmice 1921 Petar Vlašić (prir.), *Obredi Velike sedmice po novom Misalu i Brevijaru*, Dubrovnik 1921.
- Obnovljeni obred Svete Sedmice 1957 Petar Vlašić (prir.), *Obnovljeni obred Svete Sedmice*, Dubrovnik 1957.
- Obnovljeni obred Svete Sedmice 1967 Petar Čule (prev. i prir.), *Obnovljeni obred Svete sedmice*, Rim 1967.
- D. Oraić Tolić 2011 Dubravka Oraić Tolić, *Akademsko pismo*, Zagreb 2011.
- M. Povrzanović 1991 Maja Povrzanović, *Regionalni, lokalni i individualni identiteti. Primjer klapskog pjevanja*, u: Dunja Rihtman-Auguštin (ur.), *Simboli identiteta. Studije, eseji, građa*, Zagreb 1991, 105-120.
- J. Primorac 2003 Jakša Primorac, *Južna Hrvatska u kontekstu sredozemnog pasionizma (etnološka i historijska perspektiva)*, u: Jozo Čikeš (ur.), *Muka kao nepresušno nadahnuće kulture*, Zagreb 2003, 409-443.
- J. Primorac 2009 Jakša Primorac, *Pučko crkveno pjevanje u 20. stoljeću i glagoljaško pjevanje*, u: Jelena Hekman (ur.), *Hrvatska glazba u XX. stoljeću*, Zagreb 2009, 209-231.
- Red sprovoda 1970 *Red sprovoda*, Zagreb 1970.
- A. Reid 2016 Alcuin Reid (ur.), *T&T Clark companion to liturgy*, London – New York 2016.
- D. Rihtman-Auguštin 1976 Dunja Rihtman-Auguštin, *Pretpostavke suvremenog etnološkog istraživanja*, Narodna umjetnost 13, Zagreb 1976, 1-25.

- D. Rihtman-Auguštin 1982 Dunja Rihtman-Auguštin, *Kultura grupe i usmena komunikacija*, Narodna umjetnost 19/1, Zagreb 1982, 65-74.
- Rimski obrednik 1929 *Rimski obrednik*, Zagreb 1929.
- M. Sesartić 2005 Mia Sesartić, *Solin sve u šešnest*, Solin 2005.
- S. Stepanov 1983 Stjepan Stepanov, *Spomenici glagoljaškog pjevanja. Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita, 1*, Zagreb 1983.
- Lj. Stipišić 2002 Ljubo Stipišić (ur.), *Pučki crkveni i svjetovni pjevači Solina. Pivači Salone. Glagoljaško pjevanje Solina*, Solin 2002.
- J. Stock 2008 Jonathan Stock, *New Directions in Ethnomusicology: Seven Themes toward Disciplinary Renewal*, The New (Ethno)musicologies, Lanham (Maryland) 2008, 188-206.
- L. Šaban 1979 Ladislav Šaban, *Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj*, Muzikološki zbornik XV, Ljubljana 1979, 13-41.
- B. Širola 1930 Božidar Širola, *Problemi našega muzičkog folklor*, Zbornik za narodni život i običaje 27, Zagreb 1930, 193-231.
- I. Špralja 1974 Izak Špralja (ur.), *Nova crkvena pjesmarica*, Zagreb 1974.
- I. Špralja 1983 Izak Špralja (ur.), *Pjevajte Gospodu pjesmu novu. Hrvatska liturgijska pjesmarica*, (pjesmarica s napjevima), Zagreb 1983.
- I. Špralja 1985 Izak Špralja (ur.), *Pjevajte Gospodu pjesmu novu. Hrvatska liturgijska pjesmarica*, (pjesmarica s orguljskom pratnjom), Zagreb 1985.
- I. Urlić 2009 Ivan Urlić, *Liturgijsko pučko pjevanje u Župi Bezgriješnog Začeca Blažene Djevice Marije u Kučinama*, (diplomski rad na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu), Split 2009.
- Večernje 1974 *Večernje. Na nedjelje i svetkovine, pokojničko slavlje, povečerja. Izvadak iz Časoslova naroda Božjega*, Zagreb 1974.
- Veliki tjedan 1990 *Veliki tjedan. Rimski misal, 2.*, dorađeno pastoralno izdanje, Zagreb sadašnjost, 1990.
- M. Vidović 2004 Mile Vidović, *Splitsko-makarska nadbiskupija. Župe i ustanove*, Split 2004.
- I. Vuletić 2017 Ivan Vuletić (prirednik), *Velika katolička pjesmarica. 444 pjesme s notama i akordima za susrete mladih, hodočašća i crkvena slavlja*, Split 2017.
- B. Zelić-Bučan 1997 Benedikta Zelić-Bučan, *Od Kuka do Mravinaca. Predpovijest i povijest sela Mravinca*, Split 1997.
- V. Žganec 1962 Vinko Žganec, *Muzički folklor, I, Uvodne teme i tonske osnove*, Zagreb 1962.

Summary

Mirko Jankov

A review of the folk church singing of the Glagolitic roots in Solin, Klis, Vranjic, Mravince and Kučine in 2020

Key words: Solin, Klis, Vranjic, Mravince, Kučine, Folk church singing, Glagolitic singing, Catholic liturgy

The folk church singing of the Glagolitic roots in Solin (the Parish of Our Lady of the Island), Klis (the Parish of the Assumption of the Blessed Virgin Mary), Vranjic (the Parish of St Martin the Bishop), Mravince (the Parish of St John the Baptist) and Kučine (the Parish of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary) is a traditional music phenomenon still markedly determining the emotional and physical space, time and interpersonal relationships, sense of congregational belonging/community, and the worshiping practices of its primary bearers – the folk male and, in a number of cases, in the course of the last few decades, female singers. Historically confirmed multiple times and significantly preserved to the present days, it is, as an intangible cultural heritage, continuously subjected to changes, as well as to the permanent peril of deformation, disappearance and oblivion. Some recent events, especially those related to the global viral pandemic threat, could have (and should have) only additionally strengthen the awareness of its main aspects and complexity. Therefore this paper has been primarily made: to document the names of the keepers of respective heritage and to present the list of all the titles that are still in use – maybe we could also say to portray the part of the traditions of Solin, Klis, Vranjic, Mravince and Kučine, surviving in the contemporary society as probably one of the last important/recognizable «links» between their past and the present (the future?). Continued to the researches done by others, but mostly to those carried out by himself, by this paper the author is trying, by registering the practiced repertoire *in situ* and by listing (of all) and interviewing the (responded) singers, to secure a written trace and even the «right to speak» of these heirs and active bearers of this kind of ritual (liturgical and paraliturgical) singing, firstly as a document of the situation in the year 2020, but also as one of the pledges to its further preservation, more conscientious cultivation and better public visibility.

Translated by Radovan Kečkemet

